

Mihai Hafia TRAISTA

KONOKRAD
ONOAREA HOȚILOR DE CAI

Redactor: Corneliu IROD
Tehnoredactare: Iryna MOISEI
Coperta: Larisa Mihaela ISPAS

Referenți: Corneliu IROD
Aurel Maria BAROS
Nicolae Dan FRUNTELĂȚĂ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TRAISTA, MIHAI

Konokrad / Mihai Hafia Traista ; trad. și note de Larisa Mihaela Ispas. - București : R.C.R. Editorial, 2020
ISBN 978-606-745-091-0

I. Ispas, Larisa Mihaela (trad ; note)

821.135.1

Carte finanțată de
UNIUNEA UCRAINENILOR DIN ROMÂNIA

Mihai Hafia TRAISTA

KONOKRAD

ONOAREA HOȚILOR DE CAI

Traducere și note de Larisa Mihaela Ispas

Editura RCR Editorial
București
2020

Proza granițelor deschise

Romanul pe care ni-l propune Mihai Hafia Traista, cunoscut scriitor român de limbă ucraineană (da, am formulat cât se poate de exact, deoarece mă refer la un maramureșean autentic, autor al unor cărți de versuri, de proză, de teatru atât în limba ucraineană, cât și în limba română), se înscrie, prin subiectul său, dar și prin stil și realizare artistică, într-un spațiu select al literaturii române.

Este vorba despre „proza granițelor deschise”, cum aș numi-o eu, care-i are ca vârfuri de lance pe Ioan Slavici („Moara cu noroc”, capodopera sa, nuvela pusteii din granița României cu Ungaria, fiind, așa cum remarca însuși G. Călinescu, un puternic scenariu de film western românesc) și pe Mihail Sadoveanu (din romanele istorice cu personaje fabuloase, boieri, domnițe, hoți de cai, tot o lume deschisă dinspre Bucovina și Moldova de Sus către stepa ucraineană, către câmpiile Moldovei de dincolo de Prut, până la Bug și chiar mai departe).

Sigur, aici se pot adăuga mulți alți scriitori și multe alte titluri, printre care l-aș aminti pe vechiul și talentatul meu prieten din ținutul Aradului, poetul și prozatorul Mircea Micu.

Și iată, se înscrie în această direcție și un scriitor contemporan, un bărbat încă tânăr care vine cu o carte „contaminată” din plin de farmecul „prozei granițelor deschise”, Mihai Hafia Traista, autorul romanului *Onoarea hoților de cai*, scris mai întâi în limba ucraineană și premiat de Uniunea Scriitorilor

din Ucraina, iar acum tradus de Larisa Ispas în limba română cu o măiestrie deosebită.

Acolo, în Nord, în Maramureșul istoric, cel de dincoace și de dincolo de Tisa, mai jos, pe toată Valea Vișeuului, viața și istoria au creat un minunat „Turn Babel” al limbilor, al tradițiilor folclorice, al poveștilor care se amestecă, se descântă în românește, în ucraineană, în ungurește, în evreiește.

Am citit, în vremea din urmă, câteva cărți minunate care au o substanță comună, această circulație liberă dincolo de hotarele, uneori strâmte, rigide, ale unei singure culturi. Sunt cărți care treieră istoria înapoi, în amintire, în tâlcuri aparent pierdute. Aș așeza aici romanele lui Evgheni Vodolazkin, un scriitor rus, istoric de formație, trăit la Kiev o mare parte din tinerețe. Aș continua cu Halyna Tarasiuk, „marea doamnă a prozei ucrainene”, cu Olga Tokarczuk, poloneza care și-a dus „străveacul” spre gloria literară, cu românca Doina Ruști, o prozatoare tânără care a ridicat până la noi lumina unor vremuri vechi, frumoase prin poezia și dramatismul conținute de ele.

Toți acești autori reprezintă pentru mine un pariu literar câștigat în fața „asaltului postmodernist”, curent care a făcut cohorte de prozeliti, dar care a dat prea puține titluri care ies din rând.

Peste timp, ei realizează legătura cu proza marilor clasici, cu proza șaizeciștilor români de mare forță – Eugen Barbu, Marin Preda, D.R. Popescu – și privind mai departe, spre proza „grea” a rușilor din perioada „sovietică”, i-am adăuga pe Cinghiz Aitmatov, Valentin Rasputin, Kataev, Șușkin, iar îndreptându-ne spre sud-americanii cei magici și uriași, pe Márquez, Sábato, Llosa, pe Faulkner și Hemingway dintre nord-americani. Iată că se păstrează până astăzi o lumină de legătură și credință în literatura adevărată, pe care mie îmi place să o caut și să o găsesc în această proză a granițelor deschise, în numele celor care, iată, dau identitate Estului european, atât

de înapoiat economic și de subordonat geopoliticii mondiale și neglijat în târgurile bogăției lumii de azi.

Cartea lui Mihai Hafia Traista mi-a declanșat toate aceste gânduri. Romanul este, în fapt, o monografie completă a lumii din Nord, dintr-un timp mai vechi, guvernat de setea de avere, de instincte primare, străbătut de drame sângeroase, dar înnobilit de iubiri pure și de un fel de cod secret al onoarei care există, fără doar și poate, în tradiția lotrilor celebri.

Personajele romanului sunt de o duritate fără cusur. Iancu Lupu este un tiran absolut care-și presară drumul cu cadavrele oponentilor. Ivan Kocerha, hoțul de cai, un huțul care seamănă mult cu eroii de baladă locală (un Pinte ori Dovbuș), este cel care dă dinamism poveștii. Haralambie, moldoveanul bălai ucis la ordinul lui Iancu Lupu, este un fel de fantomă, un pretext pentru declanșarea cumplitei răzbumări. Femeile, Ruxandra, Yvona, au un halou de puritate și de neputință, suportând doar istoria pe care o fac bărbații din viața lor.

Nu vă spun nimic mai mult despre acțiunea romanului. Vreau să vă încredințez doar că este o lectură de primă mână și o bucurie pentru orice iubitor de literatură adevărată.

„Mâna” lui Mihai Hafia Traista, susținută cu talent de măiestria traducătoarei, „mână” formată în scrierea unor texte dramaturgice, se vede din plin în această carte care, la rândul ei, ar putea constitui suportul unui film de succes.

Până se va realiza acest lucru, romanul *Onoarea hoșilor de cai* rămâne o pledoarie în favoarea „prozei granițelor deschise”.

Nicolae Dan Fruntelată

*În memoria bunicilor mei,
Nicolae și Hafia Nebeleac
Mihai și Maria Nistor*

KONOKRAD¹

ONOAREA HOȚILOR DE CAI

*Foaie verde lemn de prun,
Spune, spune, moș bătrân,
Spune-mi, moș cu barbă sură,
Spune-mi cailor când se fură?...*

Cântec popular

¹ Konokrad – hoț de cai (în limba ucraineană).

PRIMA PARTE

1.

Sub culmile Dealului Doboieș, la o distanță destul de măritoasă de Sighetgrad și de satele așezate prin preajmă, se întindea frumoasa și bogata gospodărie a lui Iancu Lupu.

Câteva zeci de hectare de pământ, pe care le întretăia, unduindu-se ca un șerpișor, râul Ronișoara, curgând umflat de mândrie că doar el singurul de sub soare poate trece peste pământurile acestuia, fără să-și ceară voie de la crudul și zgârcitul gospodar.

Însă cu totul de altă părere era gospodarul Iancu Lupu – dacă râul trece peste pământurile lui, înseamnă că este proprietatea sa, la fel cum și cerul ce se află deasupra pământurilor sale este cerul său!

Și ca să demonstreze tuturor că pârâul este proprietatea sa, îl puse la treabă.

De ce să curgă un râu așa teleleu, singur de capul lui, fără nici o treabă, peste pământurile unui gospodar ca Iancu Lupu?...

Nu, așa ceva nu se poate!...

La început, Iancu îl puse să învârtă o roată mare de moară, care îi măcina porumbul crescut pe lanurile mănoase, mai pe urmă, ceva mai în jos, îi porunci râului să se lărgească și, oprindu-se un pic din goana-i jucăușă, să alinte aripioarele de argint ale peștișorilor din iazul său și, tocmai când bietul râu credea că scăpase de muncă, deodată, de după o cotitură cu trei salcâmi, de când lumea și pământul, se ivea pâlincia în care

trebuia să răcească aburul borhotului din prunele, merele și perele crescute în livezile roditoare, prefăcându-l în pălincă tare de peste șaizeci de focuri, curată ca lacrima de rouă de pe un trifoi cu patru foi în dimineața de Sânziene.

În dreptul morii, dincolo de râu, se înălța semeț o clădire cu etaj, construită din lemn de stejar și acoperită cu tablă, ce strălucea argintiu sub razele soarelui.

În față clădirii se întindea o curte mare, pavată cu piatră, în jurul căreia se înălța un zid tot din piatră, pe lângă care atât pe dinăuntru, cât și pe dinafară creșteau tot soiul de trandafiri frumos tunși și îngrijiți de priceputul grădinar de sorginte italiană Paulo Seninni, pe care oamenii, din cauza bărbii sale impunătoare ca a regelui, îl numeau bătrânul Carol.

Singura intrare în curte era poarta mare de fier forjat, în care era încorporată o ușiță.

În afară de impunătoarea clădire, în curte se mai afla o bucătărie de vară, zidită din piatră și acoperită cu aceeași tablă strălucitoare ca și casa, în care se afla un cuptor mare, precum cel din povestea cu fata moșului și fata babei, în care unguroaica Melinda, bucătăreasa lui Iancu Lupu, în fiecare sâmbătă cocea pâini mari cât roata carului și cozonaci cu mac și cu nucă.

Lângă bucătăria de vară se afla și un șopron pentru lemne, întotdeauna ticsit de chituci uscați de fag, iar aproape de poartă, pe partea casei se afla o fântână cu cumpănă și cu jgeab de piatră.

Curtea lui Iancu Lupu era întotdeauna curată, măturată în fiecare dimineață de Melinda, care bombănea întotdeauna pe sub nas:

„Ioi Iștenem, Iștenem!... La ce bun meturat fiecare dimineață? Nici ghesche, nici rațe, nici frunze, iar tu Melindo metură ca un bolundo!”

Însă în fața domnului Iancu nu îndrăznește să rostească vreo vorbă despre măturatul curții.

Toată gospodăria lui Lupu se afla dincolo, de cealaltă parte a Ronișoarei, la care se putea ajunge trecând peste un podeț destul de larg, cât să treacă o căruță.

Imediat în spatele morii se întindeau două grajduri destul de lungi, unul plin de vite cornute și altul de cai, după ele urma cocina pentru porci, în care niciodată nu se aflau mai puțin de douăzeci de capete și cotețul pentru păsări, cu țarcuri și gropi pline de apă, unde trăiau tot soiul de înaripate, de la găinușele mici, liliputane și cele golașe la rațe, găște și curcani.

Numărul orătăniilor nu îl știa nimeni niciodată.

Se mai aflau acolo și două cuști pline cu iepuri belgieni, iar puțin mai sus de moară, la cotul râului, pe sub salcâmii care, îmbolnăvind-se de alb, înnebuneau în fiecare primăvară, se aflau vreo treizeci de stupi de albine.

În afară de toate acestea, Iancu Lupu mai avea și o turmă mare de oi, care păștea vara pe dâmburile Săratei, tot acolo și ierna, îngrijită de frații Oleksa și Dmytro Buraniuk, huțuli de dincolo de Tisa, care de câțiva ani buni se tocmeau an de an ciobani la Lupu, deși acesta nu îi prea avea la inimă din cauza caracterului lor de catări încăpățânați.

– Vă repet de o sută de ori să faceți un lucru așa cum vreau eu, iar voi îl faceți cum vreți voi, nu cum vă spun eu. Gata, la primăvară îmi caut alții! – îi amenința, însă atât el, cât și ei știau că nu se va întâmpla asta, deoarece ciobani mai buni decât ei, Lupu nu ar fi găsit nici dacă ar fi întors pământul pe dos.

Deseori în fața prietenilor săi îi lăuda:

„Huțulii ăștia iubesc oile mai mult decât orice pe lume, iar brânză mai bună nu știe să facă nimeni în întreg Maramureșul, dar ce este mai important... că nu fură!”

Asta îl ajuta pe Iancu să treacă peste încăpățânarea hușililor și chiar să-i respecte.

În spatele grajdurilor și a cotețelor, se aflau trei coșare mari pline cu porumb și două beciuri, în care erau depozitate în lăzi merele, perele, cartofii, iar în butoaie mari, murăturile.

Deasupra beciurilor Iancu înălțase o căsuță cu două camere, în care trăiau „Mușii Lupuii”, cum îi porecliseră oamenii pe cei trei bărbați de vârstă mijlocie, din care doi vorbeau cu totul nedeslușit, iar al treilea era surdomut.

De unde i-a adus Iancu, cine erau cei trei?...

Nu știa nimeni.

Oamenii se obișnuiseră cu prezența lor în zonă și, necunoscându-le numele, îi botezară după cum i-a tăiat capul.

Pe unul îl numiră Roșu, din cauza părului său de culoarea apusului de soare dintr-o zi de vară, pe altul îl numiră Lungu, din cauză că era înalt, adică lung cât o zi de post, iar pe cel de-al treilea îl botezară Mutu, deoarece acesta, spre deosebire de cei doi, era mut de-a binelea, adică nu scotea niciun sunet.

Cei trei bărbați se înțelegeau între ei prin tot felul de gesturi și semne, cu alte cuvinte, vorbeau de-i dureau mâinile.

La fel se înțelegeau și cu stăpânul lor, căruia îi erau credincioși ca niște câini.

Toată gospodăria lui Iancu Lupu, în afară de cai, stătea pe umerii lor.

Caii erau îngrijiți de tânărul ȋigan Radu Geambașu, despre care oamenii șopteau cum că ar fi rodul iubirii lui Iancu Lupu cu frumoasa ȋigancă Mândra, care plătise cu viața această dragoste, pierind pentru trădare de cuțitul bărbatului său, iar pe micuțul băiețuș bălai ȋiganul îl lăsase într-o noapte lângă poarta lui Iancu Lupu și numai datorită bătrânei Lucreția

Lupu țișănușul rămăsese în viață, altfel fiul ei Iancu l-ar fi înneecat în Ronișoara, ca pe un cățel orb.

Când copilul se făcu mare, Iancu începu să-l placă, deoarece acesta îngrijea caii cu o grijă aparte, de parcă se îngrijea de niște semenii de-ai săi sau, mai bine spus, de niște frați, altfel nici nu se putea, deoarece crescuse în grajd printre copitele cailor.

Nimic nu-l putea înduioșa mai mult pe Iancu, decât cineva care iubește calul ca pe un semen de-al său, astfel Radu, pe care Iancu îl poreclise Gembășu, se mutase din căsuța mușilor, într-o odaie încăpătoare și frumoasă din casa mare a lui Iancu Lupu, odaie care era numai a lui și în care Iancu de atunci nu mai călcase niciodată, iar când cineva îl întreba de ce permite țiganului să stea împreună cu el, Iancu răspundea scurt:

– Pentru că se pricepe la cai, ca nimeni altul!

Asemenea răspuns îi satisfăcea pe prietenii lui Iancu, deoarece toată lumea știa ce însemna un cal pentru Iancu Lupu!

– Ce pare un biet om pe lângă măreția unui cal?... Nimic! Absolut nimic! – spunea deseori Lupu, în al cărui grajd se aflau numai cai pursânge, de rase nobile.

Toată această gospodărie a lui Iancu Lupu era înconjurată de livezi, în care creșteau sute de pomi fructiferi de tot soiul: meri, peri, pruni, vișini, cireși, nuci, piersici, caiși, ba chiar castani și tufe de alun.

Livezile, la rândul lor erau înconjurate de lanuri pe care creștea porumbul, secara, ovăzul, cartofii și tot felul de legume, iar din partea spre Horavița se întindeau zeci de rânduri de vie, până aproape sub dâmbul Horaviței.

În asemenea bogăție și bunăstare, ca în sânul patriarhului Avraam, trăia gospodarul Iancu Lupu, trecut de a doua tinerețe, împreună cu tânăra sa soție Ruxandra și cu fiul lor Ionuț, de numai trei ani.

2.

Ivan Kocerha stătea în cârciuma „Potcoava de aur” pe care evreul Ruben o ținea deschisă în fiecare noapte și în zilele de târg pentru mușterii săi curați, care se ocupau cu treburile necurate.

Aici, la „Potcoava de aur” se întâlneau cei mai renumiți hoți de cai de dincoace și de dincolo de Tisa, contrabandiști de mărfuri scumpe, traficanți de arme, „sfînții mucenici”, cum erau denumiți hoții de icoane și obiecte bisericești, dar și tot felul de găinari mărunți, gata să îndeplinească orice poruncă primită de la confrății lor de breaslă, precum și cartofoari înrăiți, care își pierdeau nopțile, banii, de multe ori chiar întreaga avere, jucând cărți.

În cârciuma lui Ruben se putea întâlni nestingherită întreaga șleahță de lotrii ai Maramureșului de dincoace de Gutâi, chiar și cei care erau certați cu legea „la cuțite” și hăituiți de jandarmi, aici puteau sta mai liniștiți decât în vreo văgăună din codru, deoarece în cârciuma evreului nu călca niciodată picior de jandarm.

Ce-i drept, asta îl cam costa pe Ruben, care în fiecare lună plătea colonelului Feher „taxa pentru ocolirea zonei” și astfel jandarmii, niciodată după lăsarea nopții nu patrulau prin preajma cârciumii „Potcoava de aur” din cartierul Locul Târgului.

Ruben plătea bucuros colonelului Feher această taxă, pentru că siguranța pe care o oferea mușterilor săi îi aducea un venit enorm, în fiecare noapte banii nu picurau, ci curgeau în buzunarele lui.

Clienții nu se zgârceau la pungă, ci comandau băutură și mâncare, cu toate că plăteau un preț de trei ori mai mare decât la alte cârciumi din oraș.

Și pe deasupra, spre deosebire de alți „bărbați israeliți” și împotriva „Legii lui Moise”, creștea porci și servea tot timpul cârnați și slănină afumată, jumări, mușchi țigănesc, caltaboși, pateu și alte bunătăți, preparate din carne de porc, dar venitul cel mai mare îl aduceau fetele care-și ofereau trupurile aproape pentru un preț de nimic, satisfacând poftele celor mai de seamă dintre mușteriii săi, care-i plăteau lui Ruben bani frumoși pentru ele.

Pentru această treabă, Ruben împărți cele două camere ale casei sale în patru cămăruțe și puse câte un pat în fiecare, iar el cu nevastă-sa Leea s-au mutat în bucătăria destul de spațioasă.

– Toate acestea le fac pentru Iosif al nostru! – o liniști pe Leea, care la început a fost împotriva planului său și nici nu voia să audă ca toate târfele din mahala să se fu... ca niște cățele în casa ei, dar pentru binele odraslei sale, care studia în îndepărtatul și marele oraș Cernăuți, acceptă și asta.

Ivan Kocerha intră „La potcoava de aur” îndată ce Ruben deschisese ușa cârciumii și, dând din cap în loc de „bună seara!”, se așeză la masa de lângă geamul ce dădea în curtea lui Ruben.

Îi plăcea această masă pentru simplul fapt că putea privi undeva, unde nu se întâmpla nimic și astfel putea să cugete în liniște, întotdeauna se așeza numai la această masă.

Era sigur că Ruben, fără să-l mai întrebe ce vrea să servească, o să-i aducă pe o farfurie de lemn un hering afumat și o halbă de bere, în care va turna o cinzeacă de rom.

Din cauza acestui obicei al lui Kocerha, de a bea bere cu rom, erau gata-gata să se certe, când Ruben și-a permis să-l ia în derâdere:

– Păi se poate, Ivane?... Tu ești negustor de cai, dar bei bere cu rom mai ceva ca un matroz!...

– Și tu știi, fariseule, cum beau matrozii?!... – se enervă Ivan.

– Ba bine că nu! – răspunse sigur de sine cârciumarul.

– Ba bine că nu, ba bine că nu – îl îngână Ivan. – Știi pe dracu să te ia! Nu e loc de marinari în cârciuma ta împuțită... O să vină pe jos de la Marea Negră să bea bere cu rom la tine? Și mai tacă-ți fleanca, că!... – trânti cu pumnul în masă.

Ruben și-a dat seama că e mai bine să nu mai facă astfel de glume pe seama huțului care scăpăra scânteii din ochi, e mai bine să nu-l ațâțe, căci Dumnezeu știe cum se poate termina.

– Nu te supăra pe mine, flăcăule! – a încercat să-l îmbuneze Ruben. – Să-ți fie de bine tot ceea ce bei! Iar despre cum beau matrozii bere cu rom... am citit într-o carte.

– Păi da, că altceva mai bun nu ai de făcut, decât să citești cum beau unii sau alții.

De atunci Ruben nu prea intra în vorbă cu Ivan care se putea aprinde oricând și din orice fleac.

Lui Ivan îi păru rău că s-a răstit la cârciumar, dar parcă era vina lui că în acea seară nu era în apele sale? Trebuia să-și descarce furia pe cineva și numai întâmplarea făcu ca acel cineva să fie Ruben, personal nu avea nimic împotriva acestuia, ba din contră, îi era simpatic evreul.

Ruben puse pe masa lui Ivan farfuria cu heringul afumat și halba cu lichidul roșiatic din cauza romului, dar nu se retrăgea ca în alte dăți, parcă dorea să-i spună ceva huțului.

– Mulțumesc, Ruben! – zâmbi Ivan.

– Să-ți fie de bine, Ivane! – răspunse Ruben și, aplecându-se spre urechea lui Ivan, de parcă ar mai fi fost cineva în cârciumă, șopti:

– Vrei să comanzi ceva de mâncare sau?...

Ivan înțelesese foarte bine încotro bate cârciumarul și o clipă îi trecu prin minte: „Ce-ar fi să-l pun să mi-o aducă pe

bruneta unguroaică Moriko?” Dar renunță pe loc la acest gând și, luând o mină serioasă, îi răspunse lui Ruben:

– Nu, în noaptea asta nu! Am venit doar pentru a mă întâlni cu Haralambie, după care trec peste Tisa.

– Am întrebat doar – a strâns din umeri cârciumarul.

– Nu face nimic! – dădu din mână Ivan.

Ruben auzind că va veni și Haralambie, se retrase frecându-și mâinile de bucurie.

Îl știa bine pe acest hoț de cai de prin părțile Moldovei.

„Haralambie nu se zgârcește – bea și mănâncă cât doi, îi cinstește pe toți și întotdeauna vrea fete!” – zâmbi pe ascuns.

Nici unul dintre mușteriii lui Ruben nu-și ascundeau față de el ocupația, ba unii dintre ei, în mai multe rânduri îi încredințau să transmită lui cutare sau cutare că treaba stă așa sau pe dincolo, cu alte cuvinte, secrete importante, legate de fărădelegile lor.

Ruben niciodată nu trădase pe niciunul, deși știa aproape totul despre ei.

La început, colonelul Feher îi propusese bani ca să tragă cu urechea și să-i dea informații despre clienții săi, pe urmă îl amenință că îi închide cârciuma, dar cârciumarul nu cedă în fața comandantului jandarmilor.

„Gheșeftul e una, iar trădarea e cu totul altceva!” – își spunea de multe ori Ruben și până la urmă reuși el să-l cumpere pe colonel, deși „cotizația lunară” nu era deloc mică, în schimb era sigur că patrula de jandarmi nu va călca pragul cârciumei sale. De aceea prețurile practicate de el nu erau la îndemâna oricărui terchea-berchea, dar cârciuma nu îi era goală în nicio noapte.

Ruben știa foarte bine că, dacă ar fi trădat pe vreunul dintre ei, putea să-și lege singur ștreangul de gât, altfel nu scăpa de baltag sau cuțit.

Dar el nu se temea de asta, știa să-și țină gura, iar nevastă-sa nu intra niciodată în cârciumă, de aceea era iubit și respectat de către mușterii.

În seara aceea, Ivan Kocerha a stat în cârciuma lui Ruben aproape până după miezul nopții.

Stătea tăcut și privea pe geam, cu halba de bere pe jumătate băută, iar de farfuria cu heringul afumat nici nu se atinsese.

Toți cei ce intrau în cârciumă îl salutau respectuos, dar el parcă nici nu-i vedea, însă asta nu deranja pe nimeni, deoarece erau obișnuiți cu toanele acestui huțul cu sprâncene negre, în ochii căruia veșnic juca un foc sălbatic și furios, dar plăcut.

Haralambie, pe care-l așteptase Ivan întreaga seară, sosi imediat după miezul nopții.

Era înalt, cu părul bălai și ochii albaștri, cu o față frumoasă, rotundă ca de fată, o față rușinoasă desigur, cu un zâmbet misterios și plăcut pe buze, numai cicatricea lăsată de cuțitul unui țigan la târgul din Kolomyia îi dădea o notă de seriozitate. Însă nimeni nu ar fi spus că acest flăcău, frumos ca o fată mare, este unul dintre cei mai renumiți hoți de cai.

– Cine dracu' mai văzuse așa hoț de cai, cu părul bălai și cu obraji rumeni ca la o fată mare? – râdea de el cârciumarul, fiind sigur că acesta nu se supără ca fârtatele său huțul.

Cei doi se îmbrățișară cu căldură, ca niște frați ce nu se mai văzuseră de mult și, aprinzându-și pipele, au început să discute.

Ivan mai comandă un rând, adică o bere cu rom și o sticlă de vin de Tokay pentru Haralambie.

Târziu, după miezul nopții, când păraseau „Potcoava de aur”, Haralambie îi șopti ceva cârciumarului, iar acesta intră bucuros în bucătărie și o puse pe nevastă-sa să pregătească o rață umplută, iar apoi fugi de-a lungul uliței ce ducea spre oraș,

coti la stânga și, oprindu-se, bătu de trei ori în geamul casei în care trăia Anna împreună cu maică-sa, care în ultimul timp orbise de tot.

3.

„Ai milă de mine, Dumnezeuule, în bunătatea Ta! După îndurarea Ta cea mare, șterge fărădelegile mele! Spală-mă cu desăvârșire de nelegiuirea mea și curățește-mă de păcatul meu! Căci îmi cunosc bine fărădelegile, și păcatul meu stă necurmat înaintea mea. Împotriva Ta, numai împotriva Ta, am păcătuit și am făcut ce este rău înaintea Ta; așa că vei fi drept în hotărîrea Ta, și fără vină în judecata Ta...” – citea cu voce răgușită Iancu Lupu dintr-o „Psaltire” cu marginile aurite.

„Iată că sunt născut în nelegiuire, și în păcat m-a zămislit mama mea. Dar Tu ceri ca adevărul să fie în adâncul inimii: fă dar să pătrundă înțelepciunea înlăuntrul meu! Curățește-mă cu isop, și voi fi curat; spală-mă, și voi fi mai alb decât zăpada. Fă-mă să aud veselie și bucurie, și oasele, pe care le-ai zdrobit Tu, se vor bucura...”

Slaba lumină a lampei cu gaz se revărsa zgârcit peste paginile cărții, dar acest fapt părea că nu prea îl tulbură pe Iancu, care își făcuse obicei din a citi în fiecare seară din cartea cu margini aurite și întotdeauna același psalm, în care regele David se căiește de marele său păcat săvârșit, trimițându-l la moarte pe generalul Urie, după ce s-a culcat cu nevasta acestuia, cu Bet Șeba.

Putea nici să nu citească, deoarece știa psalmul pe dinafară, însă pentru el deschiderea „Psaltirii” și citirea psalmului era ca un ritual care trebuia îndeplinit seară de seară.

„Întoarce-Ți privirea de la păcatele mele, șterge toate nelegiuirile mele! Zidește în mine o inimă curată, Dumnezeuule, pune în mine un duh nou și statornic! Nu mă lepăda de la Fața

Ta, și nu lua de la mine Duhul Tău cel Sfânt...” – continua să citească Iancu, doar cu gura, căci mintea sa întotdeauna hoinărea liberă în acest timp.

Pe el, spre deosebire de regele David, nu-l mustra conștiința niciodată și asta nu pentru că ar fi avut o conștiință curată, ci din cauză că nu o avea deloc, o pierduse demult.

„Dă-mi iarăși bucuria mântuirii Tale, și sprijinește-mă cu un duh de bunăvoință! Atunci voi învăța căile Tale, pe cei ce le calcă și păcătoșii se vor întoarce la Tine. Dumnezeuule, Dumnezeul mântuirii mele! Izbăvește-mă de vina sângelui vărsat, și limba mea va lăuda îndurarea Ta...” – șopteau buzele lui Iancu, iar mintea... mintea sa demonică se pregătea pentru întâlnirea cu Haralambie.

În afară de Psalmul cincizeci, Iancu citea cu o deosebită plăcere și „Apocalipsa” Sfântului Ioan, și anume acel pasaj în care Apostolul vorbește despre cei patru cai, „calul alb, calul roșu, calul negru și calul gălbui” pe care i-a văzut în vizunea ce a avut-o, aflându-se pe Insula Patmos.

– Doamne de aș avea asemenea cai!... – șoptea de fiecare dată cu invidie Iancu, sperând că odată și odată tot o să aibă asemenea armăsari, dar cine ar putea spune ce cai îi va aduce în această noapte Haralambie?

„Doamne, deschide-mi buzele, și gura mea va vesti lauda Ta. Dacă ai fi voit jertfe, Ți-aș fi adus: dar Ție nu-Ți plac arderile de tot. Jertfele plăcute lui Dumnezeu sunt un duh zdrobit: Dumnezeuule, Tu nu disprețuiești o inimă zdrobită și mâhnită. În îndurarea Ta, varsă-Ți binefacerile asupra Sionului, și zidește zidurile Ierusalimului! Atunci vei primi jertfe neprihănite, arderi de tot și jertfe întregi; atunci se vor aduce pe altarul Tău viței.” – termină Iancu de citit psalmul, punând cu grijă „Psaltirea” în scrinul din lemn de tisă.

Era pregătit pentru întâlnirea cu Haralambie, căruia îi datora bani pe trei cai cumpărați încă în Joia Înălțării.

Așa se înțeleseseră atunci, că-i va da banii în noaptea dinaintea Sfântului Dimitrie, adică în noaptea asta, când Haralambie urma să-i mai aducă doi armăsari de rasă.

– Cinci cai – o avere! – șopti Iancu, zâmbind viclean.

Îl cunoștea bine pe Haralambie și știa că acestuia nu-i place multă târguială – ori plătești prețul, ori vezi-ți de drum!

Cine se târguia o singură dată cu Haralambie nu mai pupa cai de la el. Iar asemenea cai la cine mai găsești?

Poate la Ivan Kocerha... Dar cu acest huțul sălbatic Iancu nu voia să aibă de-a face, de când îi puse cuțitul la beregată, nici nu voia să audă de el.

E drept că Iancu încercase să-l înșele, dar pentru atâta nu se omoară un om.

– Cu asta nici dracu' nu cred că vrea să se încurce – scui pă nervos Iancu.

Dar de ce să-și facă sânge rău din cauza unui hoț de cai, cu care el nu mai are nicio treabă.

Pentru întâlnirea cu Haralambie, Iancu Lupu se pregăti îndelung.

Aranjă în așa fel lucrurile, încât să nu fie nimeni acasă în acea noapte.

Pe Radu Geambașu, împreună cu Lungu îi trimise la Hust dincolo de Tisa să ducă un cal prietenului său Cilohedi, căruia de câțiva ani îi tot promitea un cal bun pentru șaretă, iar pe Mutu îl trimise să ducă droburi de sare la turma sa de la Sărata, unde trebuia să rămână până a doua zi, ca să-i ajute pe frații Buraniuk la mutatul stâni.

Oprise lângă el doar pe Roșu, în acesta avea mai multă încredere, decât în ceilalți.

Nevastă-sa Ruxandra, împreună cu fiul lor Ionuț și cu Melinda pleacă încă de dimineață la Coștiui, la socrul său Dmytro Rusnak, care era doar cu trei ani mai în vârstă decât ginerele său.

Venise singur cu căruța după ei, ca să fie împreună de ziua sa.

– Deci totul e în regulă! – șopti Iancu în momentul în care se auzi o bătaie în ușă.

4.

După ce fratele său mai mare Mitruț, numai de optsprezece ani, trecu la cele veșnice după o grea și lungă suferință, Ruxandra rămase singurul copil al lui Dmytro și al Eudochiei Rusnak.

Nimeni nu cunoscuse mai bine decât Ruxandra suferința și chinul lui Mitruț, care patru ani de zile, ținut la pat de o boală grea, se ruga zi și noapte la Dumnezeu să-i curme durerea.

Ea l-a îngrijit, a plâns și s-a rugat la căpătâiul lui până la sfârșit, deoarece mama ei avea grijile gospodăriei pe cap, de abia izbutea să le termine pe toate.

Din când în când, se rupea de la muncă și intra în odaia în care zăcea bietul Mitruț, ca să-și mai descarce povara sufletului, spălând capul bietului băiat cu lacrimi fierbinți, care, spre deznădejdea ei, nu tămăduiau boala acestuia.

Eudochia vedea că Ruxandra se îngrijea de fratele ei poate chiar mai bine decât ar fi fost ea în stare, era tot timpul prezentă lângă el, îi citea din Sfânta Scriptură și din cărțile de rugăciuni, câteodată și povești, avea grijă să nu-i lipsească nimic.

Dar ce îi mai trebuia bietului Mitruț?!

În ultimii doi ani, nu mai lua nici un fel de medicamente, în afară de injecții, pe care i le făcea o dată pe săptămână bătrânul Oleksa Codrul, felcerul satului, pentru a-i mai liniști

un pic durerea care nu-l părăsea... Cât despre mâncare? Colo, câte două-trei linguri de supă de chimen și câte o cană de ceai sau lapte cu miere – aceasta era mâncarea cea de toate zilele a bietului băiat.

Cât despre Dmytro Rusnak, acesta nu intra deloc la fiul său și niciodată nu se interesa de starea acestuia.

– Nenorocitul ăsta o să mă ducă la sapă de lemn! Destul că-l hrănesc, fără să am vreun folos de pe urma lui, da' mai cumpără-i și injecții, mai plătește-l și pe felcer, și pe deasupra și fata pierde vremea de pomană după curul lui, în loc să pască mieii, că trebuie îngrijit ca un cneaz... Înțeleg... îngrijești un bou sau un cal bolnav, dacă știi că o să ai câștig de pe urma lui, dacă nu, îi tragi un topor în cap și la abator cu el, dar pe ăsta de ce să-l îngrijești, să facă umbră pământului? Mama ei de treabă! – spunea Dmytro deseori.

– Nu îți e frică că te va bate Dumnezeu, om fără inimă ce ești? E fiul tău – trup din trupul tău, sânge din sângele tău!...

– Tacă-ți fleanca, muiere, că-ți scot măselele! – scrâșnea din dinți ca un turbat Dmytro.

Moartea lui Mitruț a fost binevenită pentru toți.

Dmytro era fericit că nu mai trebuie să cheltuiască bani fără nici un rost și că fata o poate ajuta de-acum pe maică-sa în gospodărie, iar Eudochia și Ruxandra erau bucuroase că pe Mitruț nu-l mai doare nimic și că sufletul lui se odihnește acum „în loc luminat, în loc cu verdeață, în loc de odihnă, de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea”, după cum spuse părintele Hortik la înmormântarea lui Mitruț.

După moartea fratelui ei, pentru Ruxandra au sosit zile grele.

Tatăl său o trezea în zori și o pune la muncă mai rău ca pe o slujnică, până-n noapte târziu, de parcă voia să recupereze timpul, pe care fata îl pierduse, îngrijindu-se de Mitruț.

Dar greul cel mai mare căzu pe umerii Ruxandrei după trei ani, când mama ei se duse în lumea celor drepti să-și întâlnească fiul.

Deși avea doar șaptesprezece ani, Ruxandra ca o gospodină adevărată, reușea să se descurce cu toate, trudea zi și noapte, neavând zi de odihnă nici duminica, nici în zilele de sărbătoare.

Nu se temea de muncă și niciodată nu s-a plâns nimănui că i-ar fi greu.

Un singur lucru îi lipsea bieteii fete, cuvântul blând și mângâierea mamei sale, de care nu va mai avea parte.

Trecuseră trei ani de la moartea Eudochiei, când, într-o seară spre sfârșitul iernii, Dmytro se întoarse puțin băut de la târgul din Sighetgrad.

Acea seară a rămas în mintea Ruxandrei ca o amară amintire aducătoare de nenoroc, poate prea amară pentru o fată, care nu cunoscuse până atunci decât tristețe și durere.

Dmytro se puse la masă și, îngroapându-și capul în palme, a stat astfel timp îndelungat, fără să spună nici o vorbă.

Tocmai când Ruxandra voia să-i spună că se răcește cina, el ridică capul și spuse răspicat:

– În această vară te mărit!...

La început Ruxandra credea că tatăl ei dorește ca ea să se mărite în acea vară și că o anunță, ca să aibă timp să-și aleagă un băiat dintre aceia, care se tot învăteau pe lângă ea, poate mai mult pe lângă el, în speranța că într-o zi vor putea veni s-o pețască.

Desigur, tatăl ei dorea să aibă un ginere dintre feciorii satelor vecine, deoarece în satul lor trăiau doar unguri și băieții acestora nu prea umblau după fete de „bidoș-oros” și pe deasupra, având tot felul de meserii, nu lucrau pământul, iar

Dmytro Rusnak nu ar fi acceptat nici în ruptul capului un ginere, care să nu pună mână pe plug și pe coasă.

Veselă, Ruxandra începuse să numere în gând flăcăii care îi plăceau, gândindu-se care ar fi mai potrivit pentru ea.

Poate Andrii Kvașciuk sau Oleksa Meško, sau poate Ivan Boiciuk?...

Toți sunt frumoși și bogați, bată-i norocul să-i bată!

De ce să-și bată ea capul și să aleagă, ca ovreiul cârjele?...

Mai bine să aleagă taică-său pentru ea, îi e indiferent pe cine va alege să-i fie bărbat.

Numai pe Ilie Liopak să nu-l aleagă, că nu-i plăcea de el.

Ilie avea părul roșu ca focul și nasul prea lung și prea coroiat, și în plus, e prea tăcut, de parcă se teme de fete.

Ce-i drept nu era băiat rău, blând ca o fată mare și bogat pe deasupra, dar cum să se mărite ea cu unul de care râd toate fetele, poreclindu-l „jidan”.

Dar poate tatăl ei n-o să-l aleagă pe Ilie, iar dacă-l alege, atunci ea o să spună că nu-l vrea de bărbat și gata, zâmbi Ruxandra.

Dacă ar fi fost după ea, atunci și l-ar fi ales pe Stepan Haidamaka, dar după Stepan nu ar fi dat-o tatăl ei, deoarece nu are nici casă, nici pământ.

Stepan Haidamaka e slugă, iar tatăl ei, Dmytro Rusnak, e unul dintre cei mai mari gospodari de prin părțile locului și nu ar fi de acord cu un ginere slugă, fie el chiar Stepan Haidamaka.

Nu, pe Stepan va trebui să-l uite!

Până la urmă ce treabă are ea cu acest flăcău cu nasul pe sus, poate prea pe sus, pentru o slugă, care se îngrijește de caii boierului Josef, chiar dacă stă la masă cu boierul, ceea ce nu și-ar permite nici unul dintre flăcăii gospodarilor care,

întâlnindu-l pe boier, își scot cușmele ca niște slugi, în timp ce Stepan își permite să glumească cu boierul, ba câteodată să-l și bată prietenește pe umăr.

Pentru asta, toți flăcăii încercau să se împrietenească cu Stepan, dar lui nici nu-i păsa de prietenia flăcăilor bogați, și la fetele gospodarilor se uita de sus, de parcă ele nu erau de nasul lui și nu invers, iar când în sat era joc, Stepan nu lua la învârtit decât fetele sărace, deși cele bogate nu aveau ochi decât pentru el, suspinând pe ascuns.

Dă-l încolo pe Stepan!

Lumea vorbește că are mulți bani, că se ocupă cu comerțul de cai ai boierului, primind un procent frumos de la acesta pentru fiecare cal vândut.

„Cu bani sau fără bani, sluga rămâne slugă”, – își aduse aminte de cuvintele lui taică-său.

– Nu ești curioasă să afli după cine vreau să te mărit?
– Întrebă cu același ton grav și răspicat Dmytro, de parcă se temea să nu piardă controlul asupra discuției cu Ruxandra, care întreruptă din gândurile-i plăcute, strânse nevinovat din umeri, răspunzând aproape în șoaptă:

– Mi-e indiferent, după cine o să mă dai dumneata, după acela o să mă duc.

Spera din tot sufletul că tatăl ei nu o să pomenească numele lui Ilie Liopak.

– Iată un răspuns înțelept! – o laudă Dmytro, după care adaugă: – Te voi da după cel mai bogat și cel mai respectat om din tot ținutul Sighetgradului.

Ruxandra parcă presimți că ceva nu sună cum trebuie în această poveste, dar, stăpânindu-și emoțiile, întrebă cu un ton batjocoritor, ceea ce nu făcuse până atunci niciodată:

– Și cine este acest cel mai cel...

Dmytro își privi fata drept în ochi și spuse nepăsător:

– Iancu Lupu.

5.

Auzind bătăi în ușă, Iancu Lupu se ridică de la masă și deschise ușa.

În prag se ivi Haralambie, în spatele căruia abia se deslușea din cauza întunericului capul lui Roșu.

– Bucuroși de oaspeți? – întrebă vesel Haralambie.

Iancu îi făcu semn lui Roșu, că poate să se retragă la casa lui, poftindu-l pe Haralambie înăuntru.

– Intră te rog, asemenea oaspeți sunt bineveniți întotdeauna!

– Oaspeții aduc bucurie de două ori: odată când sosesc și a doua oară când pleacă – glumi Haralambie.

– Bei vin sau pălincă? – întrebă Iancu încercând să-și ascundă neliniștea ce-i încolțea în suflet.

– Vinul este batjocoritor, băuturile tari sunt gălăgioase; oricine se îmbată cu ele nu este înțelept – continuă să glumească Haralambie, citând din proverbele înțeleptului Solomon.

– Puțini sunt aceia care aleg să rămână înțelepți în fața unui pahar de pălincă cu mărgelă ispititoare – răsă Iancu.

– Poate bem aldămaș după ce vezi caii?

– Bem și după, am pregătit deja banii pe care ți-i datoram, sper să batem palma și pentru caii pe care i-ai adus acum, știi bine că eu nu mă târguiesc, când e vorba de un cal frumos.

– De asta sunt sigur, domnule Iancu!

– Atunci câte o pălincă?! – întrebă Iancu și, fără să mai aștepte răspuns, turnă pălincă în două pahărele.

– Ei bine, nici eu nu-s dintre aceia care rămân înțelepți în fața paharului de pălincă.

– Atunci, hai noroc!

– Doamne ajută! – închină Haralambie.

Iancu Lupu nu-și mai găsea locul de bucurie, îmbrățișa caii care își zvâcneau capetele când într-o parte, când în cealaltă, parcă ar fi încercat zadarnic să se smulgă din îmbrățișarea lui.

– Ho-o-o zmeilor! – încerca să-i potolească.

Haralambie zâmbea vesel de bucuria lui Iancu, care țopăia în jurul cailor ca un copil.

– Ei, cum vi se par caii, domnule Iancu?

– Sunt gata să-ți plătesc peste prețul pe care-l vei cere, deși sunt sigur că nu va fi mic.

– Haideți, domnule Iancu, că nu o să vă cer mai mult decât dracul pe mă-sa, – glumea în continuare Haralambie. – Dar nici mai puțin decât valorează.

– Gata, consideră târgul ca și încheiat! Hai să mergem în casă să-ți dau banii și să bem aldămașul.

Haralambie ieși primul din grajd, făcu câțiva pași și deodată tăcerea nopții fu sfâșiată de o împușcătură.

Simțind o durere fierbinte sub umărul stâng, se întoarse mirat spre Iancu.

Dintr-o privire înțeleșese totul!

Primul gând care-i trecu prin minte era să se arunce asupra acestuia și să-l sugrume, însă picioarele nu-l mai ascultau – o căldură aproape plăcută, amestecată cu durere și furie i se împrăștia prin tot corpul.

– Acesta e prețul sau aldămașul, Iancule? – întrebă zâmbind cu furie Haralambie.

În loc de răspuns Iancu mai trase un glonț în pieptul acestuia.

Haralambie simți cum din pieptul său dispar încet căldura, durerea, furia... Contururile grajdurilor și coroanele pomilor se învâртеau în jurul său într-un fel de dans straniu, iar lumina stelelor începu să se stingă încetișor, își aduse aminte că la „Pot-

coava de aur” Ruben îi pregătise rață umplută și că-l aștepta frumoasa Anna, care niciodată nu-l va mai primi în brațele sale.

De după grajd se ivi Roșu, Iancu îi făcu semn cu capul spre Haralambie, după care se întoarse cu spatele și porni spre casă.

Roșu privi nedumerit fața lui Haralambie care continua să zâmbească dincolo de viață, sub lumina palidă a lunii. Luă trupul fără viață și-l puse în căruța pregătită dinainte, după porunca lui Iancu, îl acoperi cu paie, înhămă un cal bătrân la căruță și porni peste podeț, ducând calul de căpăstru, apoi o luă pe drumul ce ducea spre râul Tisa.

Din când în când, roțile căruței scârțâiau, jelind parcă moartea hoțului de cai.

6.

Ivan Kocerha stătea așezat pe trunchiul unui măr uscat la marginea livezii lui Iancu Lupu, îngrijorat de întârzierea lui Haralambie, care plecase să-i ducă acestuia doi cai, pe care îi furaseră împreună cu două săptămâni în urmă de la muscalii de peste Carpatia, astfel jumătate din suma pe care Haralambie o va primi de la Iancu va fi a lui.

Kocerha avea de gând să treacă Tisa imediat după ce-și va primi partea.

Voia să treacă pe la bătrânul Iarema Koțor din Tribușani, la care ascundea caii furați și banii pe care-i obținea din vânzarea lor.

Multe lucruri învățase Kocerha de la bătrânul Iarema, care în tinerețe fusese cel mai renumit „konokrad” din întreaga Huțulie și se pricepea foarte bine la cai.

Acum era un gospodar bogat și respectat de toți, însă cu mare drag îi ajuta pe hoții de cai mai tineri.

„Deoarece acest meșteșug păcătos, dacă-ți intră odată în sânge, nu-l poți uita până la groapă” – își spovedea adeseori sufletul în fața lui Kocerha bătrânul Iarema.

Kocerha mai avea în grajdul lui Koțor cinci cai, furați din Moldova, pe care voia să-i vândă peste Carpatia, poate chiar lui Peiter Laios, care cumpăra întotdeauna cai de la el.

Strânsese destui bani, ca să se lase de acest „meșteșug păcătos”, să-și întemeieze o gospodărie mare, de care să se ocupe liniștit, cum făcuse și bătrânul Iarema Koțor.

Își cumpăraseră și pământ, iar bătrânul îi creștea o pereche de mânji, mai rămânea să-și construiască o casă și apoi putea să se însoare.

Știa foarte bine că oricare dintre gospodarii de pe Valea Vișeului, deși cam bănuiau cu ce se ocupă, ar fi fost bucuroși să-l aibă de ginere, dar cu toate acestea el o alesese pe Ivona, cea mai săracă fată din sat, care, orfană de ambii părinți, era slujnica bogatului și avarului Arkadie Boiko.

Se îndrăgostise de ea încă din copilărie, când îl tocmise maică-sa să pască vitele și mieii lui Arkadie.

Ivona era de fapt o rudă mai îndepărtată a lui Arkadie Boiko – tatăl ei fiind văr de-al doilea cu acesta.

După ce părinții împreună cu fratele ei mai mic muriseră de tifos, Arkadie, pozând în mare binefăcător, o luase la el.

După o săptămână, vânduse casa și pământul bieteii orfane evreului Iankel, chipurile tatăl Ivonei îi datora acestuia o sumă mare de bani, pe care nu a reușit să i-o achite.

Deși toți oamenii din sat știau că aceasta este doar o minciună sfruntată, născocită de Arkadie împreună cu Iankel, nu s-a împotrivit nimeni și apoi, cui îi păsa de soarta nefericitei orfane?

Toți aveau problemele lor, iar cu oameni ca alde Arkadie nu era bine să te pui rău.

– Te hrănesc de pomană, că, după ce vei crește mare, vei pleca cu „coada-n sus” și n-o să-mi spui nici măcar mulțam pentru pâine și sare – îi reproșa deseori bieteii fete Arkadie.

Având doar nouă ani, Ivona deja îi plătea cu vârf și îndestat pentru „pâinea și sarea”, pe care acesta se plângea că ea le mănâncă de pomană. Toate corvoadele cădeau pe capul ei, în timp ce băieții lui Arkadie toată ziua își băteau joc de ea, trăgând-o de cozi, ciupind-o, împingând-o sau mănjind-o cu funingine.

Numai cu doi ani mai mare decât Ivona, Ivan văzând ce fac odraslele lui Arkadie, o trase și el de câteva ori de cozi, mirându-se că această „vrăbiuță”, veșnic murdară și desculță, nu se apără niciodată, nu se supăra, nu plângea...

Dar odată când Ivona spărsese din greșeală un ulcior plin cu smântână și Arkadie o bătuse cu biciul, până când biata fată a leșinat, Ivan a spart toate ulcioarele lui, a turnat afară din bărbânțe tot laptele și a răsturnat la gunoi putina cu brânză, după care i-a bătut, deși erau mai mari decât el, până le-a dat sângele pe nas, pe băieții lui Arkadie și a fugit în pădure, jurând să se facă haiduc, asemenea lui Pinteza Viteazul sau Oleksa Dovbuș și să-i aprindă lui Arkadie casa, după ce-l va tăia bucăți cu tot cu mucoșii de feciori ai lui.

Însă după două zile de „haiducit” prin pădure, dormind prin colibe la țapinarilor, îi cam pierise pofta de răzbunare.

Acasă îi era frică să se întoarcă, astfel că trecu Tisa și se năimi slugă la Iarema Koțor, care încetul cu încetul îl inițiasă în „meșteșugul păcătos”, pe care-l începuse furând doi cai tineri de la Arkadie Boiko.

Gândurile lui Kocerha fură întrerupte de o împușcătură, eco-ul căreia se rostogoli de-a lungul văii Ronișoarei, lovindu-se de dealurile Horaviței.

– Ce se întâmplă acolo!? – șopti Ivan, dându-și seama că cineva trase nu departe de casa lui Iancu Lupu.

Imediat după aceea, se auzi și a doua împușcătură.

7.

Intrând în odaia sa, Iancu Lupu ascunse revolverul în scrinul de sub geam.

Tot acolo puse și banii de pe masă.

În acest scrin ținea tot ce avea mai de preț.

Toată comoara sa, compusă din monede de aur și de argint, adunate aproape din toată Europa, obiecte scumpe, în mare parte bisericești, cumpărate de la „sfinții mucenici”, și tot felul de documente și contracte pentru pământurile cumpărate.

Închizând scrinul, Iancu, dintr-o singură suflare, stinse lampa și se aruncă îmbrăcat în pat.

Se simțea prea obosit, ca să se mai dezbrace.

Dorea să adoarmă cât mai repede.

Să adoarmă și să uite toate cele întâmplate în acea noapte, dar somnul parcă fugea de el.

Închise ochii, însă gândurile nu-i dădeau pace.

Încerca să le alunge, dar ele se întorceau înapoi, aducând cu ele altele, din ce în ce mai vechi și mai apăsătoare, împreună cu chipurile tatălui său Răzvan Lupu, al mamei sale Lucreția și al fratelui său Augustin, pe care, într-o dimineață, țăpinarii din Vadul Izei îl găsiră mort.

Zăcea sub pădurea Solovanului într-o baltă de sânge, împușcat în cap.

Îl omorâse cineva exact cu două săptămâni înaintea nunții sale cu fata renumitului avocat Rudolf Gramer.

Multă vreme după aceea, lui Iancu îi părea că tatăl său îl bănuiește că ar fi vinovat de moartea acestuia.

Însă lui nici că-i păsa, cine ar fi putut dovedi așa ceva?

În noaptea aceea, el zăcea acasă în pat, doborât de febră.

Ce-i drept, boala și-o provocase singur, bând o cană de apă rece, în care stinsese un bulgăre de var.

Două zile a zăcut, prefăcându-se că se zbate între viață și moarte, astfel că nimeni nu putea să bănuiască nimic.

Lică Zlătaru, pe care-l năimise Iancu să-l ucidă pe Augustin, lucrase curat.

Nu lăsase nicio urmă.

Și cu toate acestea, Iancu trase cu urechea la discuția tatălui său cu bătrânul Carol, care venea în fiecare joi la ei să îngrijească florile.

Se plângea acestuia că el cam bănuiește cine se ascunde în spatele uciderii lui Augustin, dar nu poate face nimic, deoarece îi ajunge pierderea unui fiu.

Ce-i drept, lui nu i-a dat niciodată de înțeles că ar bănui ceva și nici nu aducea vreodată vorba despre moartea lui Augustin.

De un singur lucru se temea pe atunci Iancu: ca Lică să nu scape cumva din greșeală vreo vorbă, că în ultimul timp se îmbăta foarte des, iar omul beat e ca și copilul mic, nu știe să-și țină gura.

Atunci hotărî să scape de Lică Zlătaru, pentru liniștea sa, dar și pentru a răzbuna sângele vărsat al fratelui său.

Pentru Iancu nu conta că el era primul vinovat de moartea acestuia.

Astfel că tot țăpinarii din Vadul Izei îl găsiră și pe Lică într-o dimineață, împușcat în cap, în tufișurile de pe malul Izei, nu departe de locul unde îl găsiseră pe Augustin.

Iancu îl ucise fără nicio remușcare, fără pic de milă, ba chiar cu o oarecare satisfacție – până la urmă, își făcea doar datoria.

După moartea lui Lică Zlătaru, Iancu se liniști, nu mai avea de ce să-și facă probleme.

Nici măcar conștiința nu-l mustra.

„Așa trebuia să fie!” – își spunea deseori.

Pentru el orice lucru, orice întâmplare de sub soare își avea rostul ei.

Nimic nu e fără rost. Și moartea fratelui său își avea rostul ei.

Dacă ar fi trăit, atunci averea tatălui lor ar fi fost împărțită pe din două și nici unul dintre ei nu s-ar fi simțit împlinit.

Nu era loc pentru amândoi pe moșia bătrânului Răzvan Lupu.

Unul dintre ei trebuia să dispară, iar dacă soarta l-a ales pe el să fie unicul moștenitor, ce vină avea?...

Cât despre Lică?...

Acel păduche a îndrăznit să ridice mâna și să verse, pentru bani, sângele fratelui său – același sânge care curgea și în vinele lui.

Odată ce în mintea lui Iancu s-au născut asemenea argumente solide, în ceea ce privește moartea celor doi, putea dormi liniștit și niciodată conștiința nu-i tulburase somnul.

Singurul lucru de care se ferea era privirea tatălui său care îi spunea multe...

Evita să se întâlnească cu el.

Nici când acesta, aflându-se pe patul de moarte, îl chemă să stea de vorbă cu el, Iancu nu se duse.

Fugise de acasă, revenind peste trei zile, când Răzvan Lupu își dormea somnul de veci în sicriul așezat pe masa din odaia sa.

După moartea tatălui său, Iancu s-a pus pe chefuit.

Lipsea cu săptămânile de acasă.

Prietenii, femeile, vinul și jocurile de noroc au început să ocupe primul loc în viața sa.

Se comporta ca un dulău scăpat din lanț, care pur și simplu nu știa ce să facă cu libertatea sa.

Dar nu trecu mult timp și Iancu își dădu seama că, dacă continuă astfel, peste câțiva ani nu o să mai aibă nimic din averea moștenită și atunci ce rost ar mai fi avut moartea lui Augustin?

Oare nu ar fi fost mai potrivit să dispară el în locul fratelui său? – se întreba deseori.

Nu, trebuia să se oprească până nu e prea târziu.

Și se opri.

Uită de prieteni, de femei ușoare, de nopți petrecute în beții și jocuri de noroc. Părăsi toate aceste păcate dulci și se apucă de negoțul de cai și de gospodăria moștenită.

Anii treceau, Iancu devenea din ce în ce mai bogat, dar și din ce în ce mai flăcău tomnatic.

Își dorea din tot sufletul să-și întemeieze o familie, să aibă un moștenitor.

Unul singur, care musai trebuia să fie băiat!

Îi plăcea foarte mult de Ruxandra, fata lui Dmytro Rusnak din Coștuiu.

Era cam tânără pentru el, dar Iancu nu-și făcea probleme, o va struni el ca pe o mână năvășă.

Știa că de câțiva ani, fata singură duce toată gospodăria în spate.

Era harnică și frumoasă!

Nici nu-și pierdu vremea să se apropie de sufletul fetei, nici măcar n-o întrebă dacă ar fi de acord să se mărite cu el, ci îl invită pe Dmytro la el acasă, unde încheiară târgul.

Iancu era sigur că Dmytro, pentru doi cai de rasă, va da fata după el.

Doamne, era cât pe ce să dea doi cai pentru o fetișcană!...

Dar până la urmă, nu-i dădu nimic lui Dmytro pentru fată.

În prima noapte din viață lor conjugală, Iancu rămase foarte dezamăgit – fata nu mai era fată!...

Primul gând care-i trecu prin minte era să pună mâna pe revolver și s-o împuște ca pe o „cățea”.

Merita să plătească cu moartea faptul că nu a reușit să-și păstreze „cununa”, la care el singurul avea dreptul.

Dar se stăpâni și, scrâșnind din dinți, cu pumnii strânși, încălecă și o luă la galop spre Coștiui și îi reproșă lui Dmytro că a vrut să-l păcălească, dându-i în schimbul cailor „ca niște zmei” o târfă ce se fu...se cu toți mucoșii din sat.

Dmytro Rusnak rămase stană de piatră.

Până atunci putea băga mână în foc pentru fata lui.

„Să mă bată Dumnezeu dacă am știut ceva!” – se jura, lovindu-se cu pumnii în piept și smulgându-și părul din cap Dmytro. – „O omor! Cu mâna mea o omor! Eu am făcut-o, eu o omor!” – repeta în neștire și, aruncându-se pe un cal neînșeuat, cu capul gol, numai în cămașă de noapte, galopă să se răzbune pe Ruxandra pentru caili pierduți.

La drept vorbind, lui Dmytro Rusnak puțin îi păsa dacă Ruxandra a fost sau nu fată mare, dar când Iancu îi spuse că nu-i dă niciun cal și că poate să-și ia târfa și s-o fu... singur, parcă cineva îl opărise cu apă fiartă.

Intrând ca un vifor în curtea lui Iancu, Dmytro sări de pe cal și dădu buzna în casă, de unde o trase pe Ruxandra târâș.

Înfășurând cozile fetei în jurul mâinii sale drepte, cu stânga o lovea cu o curea de piele pe unde nimerea.

Cureaua șuiera în vânt și cădea plesnind peste trupul fetei, lăsând urme sângerânde.

Ruxandra, cu ochii plini de lacrimi, nu se zvărcolea, nici nu urla de durere, cum ar fi fost firesc, nici măcar nu gemea.

Poate nici nu simțea durerea trupească, o altă durere puse stăpânire pe ea – durerea sufletului.

Cât de mult și-ar fi dorit, în acele clipe să moară.

– Te omor! Te omor cu mâna mea, cățea! M-ai făcut de rușine! Te îngrop cu mâna mea, ca pe un hoit! – urla ca o fiară Dmytro.

Iancu la început se uita distrat, poate ar fi și râs de ceea ce se petrecea sub ochii lui, dar văzându-l pe Dmytro cu părul vâlvoi, rânjind sălbatic și cu spume la gură, i se făcu silă de acesta.

Se apropie și-l prinse de mână, rostind hotărât:

– Ajunge!

În suflul lui Dmytro încolțise speranța.

Încă nu e totul pierdut și, dacă va mai trage două-trei curele pe spinarea „cățelei”, Iancu nu o va alunga, iar lui îi va da măcar un cal.

Încerca din răputeri să-și elibereze mâna urlând:

– Nu te băga! Ce-ți pasă?! Eu am făcut-o, eu o omor – sunt tatăl ei!...

– Trebuia să-i fi fost tată, cât a fost în curtea ta!... Acum e soția mea, iar tu cară-te naibii de aici și de azi încolo piciorul tău nu are ce căuta în această curte! M-ai înțeles?! – aproape strigă Iancu.

Dmytro dădu drumul fetei și, uitându-se în ochii lui Iancu, îl întrebă:

– Și cu caii cum rămâne?

– Uită de cai! – răspunse Iancu și, luând-o în brațe pe Ruxandra pe jumătate leșinată, o duse în casă.

Iancu niciodată nu aduse vorbă despre acest incident, niciodată nu-i aruncase Ruxandrei un cuvânt urât, reproșându-i că nu a fost fată mare.

Voia s-o facă să creadă că nu-i pasă, însă gândul că vreun mucos își râde în barbă de el, că nu a fost primul bărbat din viața Ruxandrei, îi stătea ca un ghimpe în minte, nu-i dădea pace, îi măcina sufletul.

Dar Iancu era dintre aceia care știu să-și ascundă bine gândurile.

Știa să rabde, să sufere, aproape că îi făcea plăcere.

Astfel țeșând amintire după amintire, gând după gând, Iancu nici nu băgase de seamă că noaptea trecuse fără ca el să ațipească măcar pentru o clipă, iar afară deja se crăpa de ziuă.

Cineva bătu în ușa odăii sale.

Crezând că s-a întors Roșu, Iancu deschise ușa. Dar în loc de Roșu, în prag stăteau doi jandarmi.

Lui Iancu i se tăie răsuflarea.

– Jó reggelt!¹ îl salutase unul dintre ei.

– Jó reggelt chivaniok!² – răspunse Iancu, străduindu-se din răzputeri să rămână calm. – S-a întâmplat ceva?

– L-ați trimis undeva azi-noapte pe omul dumneavoastră, cel de-i spun oamenii Roșu? – întrebă jandarmul.

– Dracu îi știe pe unde umblă mușii ăștia?!... Dorm dincolo de râu, eu nu aud când pleacă sau vin, poate mă și fură, cine știe?!... Dar ce a făcut Roșu?...

– L-au găsit pescarii din Virișmort pe malul Tisei cu gâtul tăiat!

Iancu simți cum îi fuge pământul de sub picioare, se prinse cu ambele mâini de ușori să nu cadă.

8.

– Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi... – se ruga Ruxandra în genunchi, alături de fiul ei de trei ani, în odaia din casa tatălui său, în care îl îngrijise cândva pe Mitruț. – Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri.

¹ Bună dimineața!

² Bună dimineața și dumneavoastră!

- ... ieltăm glesiților nostli – repetă copilul.
- Și nu ne duce pre noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău...
- ... băveste de țel lău, Amin!
- Nu te grăbi copile, repetă după mine, că a Ta este împărăția, puterea și slava...
- ...pălăția putelea si slava – căscă prelung Ionuț.
- Acum facem semnul crucii: În numele Tatălui și al Fiului, și al Sfântului Duh. Amin!
- Amin! – aproape strigă Ionuț.
- Așa-a-a, iar acum o să facem nani-nani – îl sărută Ruxandra pe frunte, punându-l în pat și, după ce stinse lampa, se culcă lângă el.
- Nenea Stepan mi-a plomis că mâine mă pune călale pe loibul lui – se lăudă copilul.
- Bine copile, bine, iar acum trebuie să dormi.
- Ionuț a tăcut, dar tocmai când Ruxandra crezu că adormise acesta întrebă:
- Mămucă, așa-i că nenea Stepan e țel mai putelnic din lume?...
- Așa-i, puiule, așa-i – zâmbi amar Ruxandra.
- Ai văzut țe muschi ale?... Nu se teme niți de balaulul cu doispe capete, asa-i?...
- Poate că nu se teme, dar acum tu trebuie să dormi.
- După o vreme de tăcere, Ionuț întrebă din nou:
- Când o să clesc male, voi fi putelnic ca nenea Stepan?
- O să fii copile... o să fi puternic ca nenea Stepan – spuse emoționată Ruxandra și îl strânse în brațe, ținându-l astfel, până când copilul adormi.
- Ruxandra, mult timp după aceea, nu putu să adoarmă.
- Lacrimi fierbinți îi curgeau pe obraji, o durere aproape plăcută i se cuibărise în piept.

Gândurile îi zburară în trecut, la seara, când tatăl ei se întorsese beat din Sighetgrad și o anunțase că o va mărita cu Iancu Lupu.

„Iancu Lupu!”... – răsunară în acea seară ca un blestem cuvintele tatălui său.

Ruxandra simțise cum îi fugea pământul de sub picioare.

Parcă cineva o azvârlise într-un hău fără fund, care se căscase deodată în fața ei. Primul lucru care îi trecuse prin minte era să fugă afară în curte sau în grădină.

Oriunde, numai să nu audă cuvintele tatălui ei, care-i vâjâiau în urechi.

Nu avu putere să se ridice din patul, care i se părea că se învârte cu ea.

Ruxandra îl cunoștea bine pe acest om sever, cu privirea sfredelitoare.

Pletele-i lungi, ce-i cădeau frumos ondulate pe umerii lați și mustața stufoasă, puțin răsucită în sus, îi aminteau întotdeauna de voievozii din frescele mănăstirilor maramureșene.

Chiar se întrebaseră de multe ori de ce acest bărbat frumos și bogat nu era însurat.

Iancu Lupu venea deseori în casa lor cu diferite treburi, pe care le avea cu tatăl ei, însă niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că tocmai acest bărbat aproape de-o vârstă cu tatăl ei va fi soțul său.

Tocmai de aceea, de când auzise cu cine vrea s-o mărite tatăl ei, nu putea să-și vină în fire.

I se părea că e doar un coșmar groaznic, din care nu putea să se trezească.

– Ei ce zici, porumbițo, sau ți-a pierit graiul? – vocea gravă a tatălui ei îi aminti că acest coșmar e de fapt o crudă realitate.

Ruxandra își umezi buzele și spuse cu voce răgușită:

– Nu-l vreau pe Iancu Lupu, măritați-mă după cine vreți, după oricine, sunt atâția flăcăi care mă vor, chiar și după Ilie Liopak mă duc, dar după Iancu Lupu – nu!

– Ha-ha-ha! – răsese nervos tatăl ei. – Care dintre puțoi satului se pot pune cu Iancu Lupu, care, zi!

– E mult prea în vârstă pentru mine – mi-ar putea fi tată – spuse cu lacrimi în ochi Ruxandra.

– Nu vorbi prostii! – se răsti la ea. – Iancu de-abia a împlinit patruzeci de ani, e în floarea vârstei și e mai puternic decât oricare dintre mucoșii care te vor.

– Mai bine mă arunc îl lacul lui Antal, decât să mă mărit cu Iancu Lupu! – izbucni în plâns Ruxandra.

– Nu ai decât să te arunci în lac, să te spânzuri, să faci ce vrei, dar de măritat tot cu Iancu Lupu ai să te măriți!

Ruxandra înțelese că nu are altă alegere, ori se mărita cu Iancu Lupu, ori își pune capăt zilelor.

Începuse din nou să-și urască tatăl, mai puternic ca la început, când acesta îi reproșa zilnic muribundului Mitruț că-i mănâncă pâinea, făcând fără nici un folos umbră pământului.

Atunci hotărî să se răzbune.

Dacă Iancu Lupu nu ținea cont de tinerețea ei și o cumpăra pur și simplu ca pe o vită, atunci nu el va fi primul bărbat din viața ei.

„O să mă dau oricărui altuia, dar lui nu! Asta o să-l doară și o să-l roadă toată viața”, – gândi Ruxandra.

Peste câteva zile, tatăl ei plecă la Sătmăr, atunci Ruxandra hotărî că primul bărbat din viața ei va fi nimeni altul decât Stepan Haidamaka.

Se duse la grajdurile boierului Josef și-l căută pe Stepan.

– Te roagă tata să vii până la noi, că i s-a îmbolnăvit un cal – îl minți ea.

– Spune-i tatălui tău că peste o oră sunt la voi – răspunse Stepan, nebănuind nimic, deoarece deseori gospodarii îl chemau, când aveau probleme cu caii.

Peste o oră, Stepan Haidamaka intra călare în curtea lui Dmytro Rusnak. Legă calul de stâlpul porții și privi spre Ruxandra, care stătea rezemată de tocul ușii, cu părul despletit, îmbrăcată într-o rochie de in subțire, prin care se vedeau formele trupului ei.

„Frumoasă fată” – gândi Sepan și zâmbi nepăsător.

– Hai în casă! – îl îmbie Ruxandra, arătând cu mâna spre ușa deschisă.

– De când ții caii în casă? – râse Stepan și se îndreptă spre grajd.

Ruxandra fugi după el și, intrând în grajd, închise ușa în urma sa.

– Lasă ușa deschisă, am nevoie de lumină!

– Nu trebuie lumină – spuse emoționată până la lacrimi Ruxandra.

– Ascultă, feto, unde e tatăl tău? – o întrebă pe un ton serios Stepan, dându-și seama ce-i trecea prin cap fetei.

Ruxandra se apropie de el și îmbrățișându-l își lipi capul de pieptul lui puternic.

– Tata nu este acasă, s-a dus la Sătmăr, dacă vrei putem merge în casă.

Stepan mirosea a busuioc și a cai.

Teama și rușinea din sufletul Ruxandrei se topi ca ultima zăpadă sub razele soarelui de primăvară.

În locul lor simți o bucurie de nedescris.

Era fericită!

Uitase de Iancu Lupu, de tatăl său, de toți...

„O să mă îmbrățișeze și o să mă sărute, iar pe urmă mă va duce în brațe în casă, sau mă va pune pe grămada de paie din

colț” – spera Ruxandra din toată inima, care-i bătea în piept ca o vrăbiuță prinsă în capcană.

Dar Stepan nu o îmbrățișă, ci îndepărtând-o cu grijă îi spuse cu voce calmă:

– Copilă proastă!

Aceste cuvinte îi căzură Ruxandrei ca o piatră în suflet.

Deodată i se făcu milă de ea însăși.

– Tata vrea să mă mărite după lancu Lupu – șopti cu ochii plini de lacrimi.

– Și una dintre poruncile Domnului glăsuiește că e un păcat de neiertat să te măriți fecioară – glumi Stepan.

Ruxandrei nu-i ardea de glume.

– Nu-mi place de el și nu vreau să fie primul bărbat din viața mea! – răspunse de această dată cu mândrie Ruxandra și îl privi pe Stepan drept în ochi.

Pentru o clipă, uită din nou de rușine și de teama ce-i încolăcise șerpește sufletul.

– Și m-ai ales pe mine? Că eu sunt un fel de taur comunal, poate îmi dai și bani pentru asta?!...

– Dacă vrei, îți dau și bani – șopti Ruxandra.

– Fii cuminte, fetițo, și uită că am trecut pe aici, eu am uitat deja! – spuse Stepan și ieși din grajd.

Ruxandra plânse toată noaptea, iar a doua zi hotărî că primul bărbat din viața ei va fi Ilie Liopak.

Pe Ilie îl ademini la fel ca pe Stepan.

Spre deosebire de Stepan, acesta nu se dădu în lături, ci se aruncă asupra Ruxandrei ca un lup flămând, când vede o mioară și o iubi acolo în grajd, pe grămada de paie.

Astfel, Ilie Liopak cu nasul cârn și părul roșcat, de care râdeau toate fetele din sat, numindu-l jidan, devenise primul bărbat din nefericita viață a tinerei fete.

9.

În afară de Iancu Lupu, doar ovreiul Ruben mai lega moartea lui Roșu de misterioasa dispariție a lui Haralambie, care nu s-a mai întors în noaptea Sfântului Dimitrie la «Potcoava de aur», cu toate că lui îi poruncise s-o cheme pe Anna și să-i pregătească rață umplută la cuptor.

„Mâna lui Haralambie tăiasse beregata lui Roșu, aș paria întreaga avere pe asta. Dracu' îi mai înțelege pe flăcăii ăștia... Se aprind din te miri ce și ozon-perț îți și ia beregata, ca unui berbec” – gândi Ruben.

Dar de ce să-și bată el capul cu problemele altora?... Până acum, cu niciunul dintre ei nu a intrat în vreo neînțelegere, doar certuri mărunte, ca aceea cu huțulul Kocerha, dar asta nici nu se putea pune la socoteală.

Toți îl respectau și aveau încredere în el.

Nu avea de ce să-și facă probleme în această privință.

Dacă cârciumarului Ruben nu prea îi păsa de moartea lui Roșu și de dispariția hoțului de cai, Iancu Lupu turba de furie la gândul că Haralambie nu pierise de gloanțele trase de el, ci își revenise în timp ce îl ducea Roșu cu căruța și îi tăiasse acestuia gâtulejul, dispărând pe urmă cu tot cu căruța și gloaba de cal.

„Acum își linge rănila ca un câine, pe la vreo buleandră de-a lui și după ce se pune pe picioare va veni să-mi ceară socoteală. Luar-ar naiba să-l ia! Parcă ar avea șapte vieți, îl strivești ca pe un șarpe și tot își revine” – scuipă nervos Iancu.

Era sigur că Haralambie o să-l caute și încă foarte repede.

Deși Iancu nu era dintre aceia care tremură de frică, dar nici nu putea să aștepte, fluierând liniștit cu mâinile în buzunare, întoarcerea hoțului de cai.

„Poate ar fi bine ca Ruxandra, împreună cu Melinda și Ionuț, să ierneze la tatăl ei în Coștiui?” – gândi Iancu.

Însă alungă imediat acest gând, deoarece toată lumea și-ar da seama că se teme de ceva sau așteaptă ceva, care se va întâmpla acasă la el.

Pe urmă se gândi să plece și el de acasă.

Putea să stea peste iarnă la Hust, dincolo de Tisa, la prietenul său Cilohedi.

Dar alungă repede și acest gând, deoarece știa bine că Haralambie, dacă vrea să-l găsească, îl va găsi și în gaură de șarpe.

Gândurile negre nu-i dădeau pace lui Iancu.

Noapțile sale deveniră albe și lungi, poate prea albe și prea lungi chiar și pentru un om ca el.

Toate ideile sale care se nășteau de-a lungul acestor nopți, duceau la un singur rezultat, la o singură soluție – moartea lui Haralambie!

Trebuia să-l caute și să termine odată pentru totdeauna cu acest hoț de cai, dacă nu a reușit din prima, a doua oară nu va da greș!

Iancu cunoștea pe mulți, care pentru bani, ar fi gata să-și omoare până și propria mamă, dar dacă vreunul dintre ei ar îndrăzni să ridice mâna împotriva lui Haralambie, de asta se cam îndoia.

„Blestemații ăștia țin unul la altul mai ceva ca frații, gândești că o mumă i-a fâtat pe toți și ar răzbuna crunt pe unul de-al lor. Dar ce ar fi dacă?... Cum de nu-mi trecuse până acum prin cap?” – se lovi Iancu peste frunte.

Da, va căuta pe unul de-al lor, pentru un preț bun... cine știe?...

Oare pe Mântuitorul nostru nu-l vânduse unul dintre apostolii Săi?...

Dacă s-a găsit un trădător printre sfinții apostoli, atunci cu siguranță se va găsi unul și printre hoșii de cai!

Dar unde să caute un asemenea Iscariotean?...

Nu era chiar atât de simplu, deoarece nu putea să meargă la primul hoț de cai care-i va ieși în cale și să-i propună bani pentru sufletul lui Haralambie...

Dacă acesta nu-i va tăia beregata, atunci va da fuga la Haralambie și îi va da de știre „că Iancu Lupu caută să te omoare”.

Iar dacă se va învoi, atunci o să ceară ca necuratu’ pe măsă și oare merită pielea găurită a lui Haralambie un asemenea preț?

El a vrut să-l ucidă pentru a nu-i plăti banii pe cinci cai.

– Nu a mers, nu a mers, asta e! – se trezi Iancu gândind cu voce tare și se uită în jur speriat, temându-se să nu-i ghicească cineva gândurile.

Era gată să plătească prețul a cinci cai pentru sufletul lui Haralambie.

Atât, nu va da nici un șvanț mai mult!

Până la urmă, erau banii lui, așa că nici nu va pierde nimic, în afară de căruță și de calul bătrân, pe care-i luase Haralambie.

Îi părea rău, ce-i drept, și după Roșu, dar de acesta oricum trebuia să se descotorosească odată, că prea multe știa.

Mut, nemut, dar cine știe?...

Mai bine se va sfătui cu Radu Geambașul, acesta îi cunoaște pe toți hoții de cai, dracu’ știe dacă nu fura cai și el?

Iancu avea mare încredere în Radu și îi era drag de acest flăcău chipeș, cu ochii negri ca smoala.

„Seamănă cu Mândra, până și zâmbește la fel, numai caracterul l-a moștenit de la mine. Tare focoasă a mai fost țiganca, mai rar așa femeie!...” – oftă cu nostalgie Iancu Lupu.

PARTEA A DOUA

1.

În ajunul Sfântului Ioan Botezătorul, în casa lui Arkadie Boiko toată lumea se pregătea pentru sărbătoare.

Totul era spălat, curat și aranjat „mai ceva ca într-o potică”, cum se spune în popor.

Pe plită clocotea leneș o oală mare de lut ars, plină cu sarmale și una cu gulaș de porc.

Ivona, împreună cu „mătușa Maria”, cum o numea ea pe nevasta lui Arkadie Boiko, încă de dimineață au copt în cuptorul mare câțiva colaci mari cât roata carului, rumeni, frumoși, iar Arkadie adusese din pod două sticle de horincă de prună, curată ca „lacrima ceriului”.

Ivona, cunoscând foarte bine pe propria-i piele zgârcenia bătrânului Arkadie, se minuna de pregătirea acestor bucate îmbelșugate.

Dar totodată, aceste pregătiri îi rodeau sufletul, prevestind parcă o mare nenorocire, ce urma să se întâmple.

Nu știa ce să creadă...

Arkadie niciodată nu era de acord ca de sărbători să se „risi-pească bucatele fără nici un rost”.

Nici măcar de Crăciun sau de Paști, când și cei mai săraci oameni din sat se străduiau să aibă pe masă cele mai alese mâncăruri, el tăia câte o găină bătrână sau aducea din afumătoare o bucată de carne pe care o pune pe masă, alături de o sticlă de poșircă acră, întoarsă o singură dată, și gata!

Acesta era întreg ospățul de sărbătoare în casa lui Arkadie Boiko.

De aceea nimeni niciodată nu venea la el în ospeție, iar de Crăciun, colindătorii îi ocoleau casa, scornind pe seama zgârceniei lui tot felul de povești haioase.

„Nu poți face dintr-un singur porc atâția cârnați câte zile sunt într-un an, – spunea Arkadie Boiko. – Carnea grasă și horinca bună trebuie ținute pentru zilele de coasă și sapă.”

„Pentru ce se pregătesc atât de bine? Măine nu-i decât Sfântul Ioan și nu avem nici un Ivan în casă. Unchiul e Arkadie, mătușa – Maria, iar pe feciorii lor – celui mare i-au pus numele Petru, că s-a născut în ajunul zilei Sfinților Apostoli Petru și Pavel, iar pe cel mic l-au botezat Mihai, pentru că s-a născut cu o săptămână înaintea zilei Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil. Am rămas doar eu, care ar trebui să fiu sărbătorită, dar nu prea îmi vine să cred că ar face ei așa ceva pentru mine...” – zâmbi trist Ivona, încercând să dezlege rostul acelor pregătiri.

Și totuși, fără ca Ivona să bănuiască, toate acele pregătiri de sărbătoare se făceau pentru ea.

Și-a dat seama de asta doar atunci când mătușă-sa Maria a turnat apă caldă în ciubărul de lemn, în care făceau baie, și a pus-o să se spele.

După aceea a pieptănat-o, împletindu-i părul în cozi și scoțând din ladă o cămașă de-a sa, din pânză de bumbac, îi spuse pe un ton poruncitor:

– Îmbrac-o repede! E un pic cam largă pentru tine, dar n-o să observe nimeni.

Ivona, nemaiputând răbda o întrebă:

– Dar pentru ce toate acestea?

– Care acestea? – se prefăcu Maria că nu înțelege întrebarea Ivonei.

– Toate acestea – colaci, sarmalele, gulașul, pălînca și pe mine mă îmbrăcați de parcă aş merge la cununie...

– Vai, că prostuță mai ești, fato, păi în seara asta așteptăm pețitori...

Ivonei, de emoție, i se tăie rasuflarea.

„Doamne, s-a întors! S-a întors Ivan!.. Mare pezevenghi mai este – drac gol, nu alta! Să nu-mi spună nimic de pețitori, doar unchiului și mătușii, las’ că-i arăt eu lui! – zâmbi fericită Ivona. – Dar poate nici nu s-a întors încă, poate a transmis doar vorbă unchiului să se pregătească sau poate s-au întâlnit la târgul din Sighetgrad, sau la cel din Vișeu și au căzut la învoială că de Sfântul Ioan vine să mă pețască. Dar de ce nu-mi spuse nimic unchiul Arkadie? Poate chiar Ivan i-a poruncit să nu-mi spună, vrînd să-mi facă o bucurie neașteptată?...”

Gîndurile pline de bucurie roiau prin capul Ivonei ca albinele în prima zi de primăvară, iar sufletul ei era atît de plin de fericire, încât se revărsa.

Dar fericirea Ivonei fusese foarte scurtă, dură doar cîteva clipe.

Glasul de mironosiță al mătușii sale o trezi din visare, iar cuvintele ei îi sunară în urechi ca o condamnare la moarte:

– În curînd o să pleci de la noi, porumbițo, dar la Varvara nu o vei duce rău și Ilie e fecior blînd și harnic, iar bătrîna...

– Cu-u-um! – țipă ca o fiară rănită Ivona, smulgîndu-și de pe ea cămașa mătușii sale. – Dar cine vă credeți voi, cum vă permiteți să vă bateți joc de mine în halul acesta?... Pe mine m-ați întreat dacă vreau? Mă vindeți ca pe o vită la târg!...

– Ho, nebuno, potolește-te odată! – strigă la ea Maria. – Ilie-i gospodar de frunte-n sat, are pămînt, boi și casă, tot ce-i trebuie unui gospodar și e fecior de treabă și ...

– Și bătrîn, și gârbov, și șchiop, și cu albeață la un ochi... De douăzeci de ani bate Varvara potecile mînăstirilor și bo-

cănește pe la ușile tuturor bosconițelor și meșterițelor, ca să-l însoare și tot neînsurat a rămas. De ce, pentru că „e gospodar de frunte”?... – continua să țipe Ivona. – Pentru că e „fecior de treabă”, de aceea nu l-a însurat până acum? Iar acum vrea să-i cumpere nevastă, cât v-a dat pentru mine, cu cât mă vindeți, mătușă?...

Auzind zarvă în casă Arkadie intră ca un vifor pe ușă și strigă la ele:

– Potoliți-vă, muieri nebune! Cotcodăciți ca niște găini, când dă vulpea iama-n coteț, ce v-a apucat?

– Uită-te și tu la cotreanța asta! O pețesc gospodari de frunte și de treabă, iar ea le găsește hibe – se plânse Maria.

– Măi, fată, tu te-ai smintit la cap? – întrebă furios Arkadie.

Ivona nu răspunse nimic.

– Poate aștepți să te pețască vreun fecior de cneaz, ha?! – începu s-o certe din nou Maria. – Păi, dacă nu te măriți acum cu Ilie, o să rămâi fată bătrână, de-o să râdă și curcile de tine! Cine crezi că te ia, cine?... Fără pământ și zestre, nu te ia nici dracu’, cui îi trebuie o codană, cui, ha?...

– Datorită cui nu am eu azi pământ și zestre, mătușico?... Ați uitat că ați vândut pământul și casa răposăților mei părinți ovreiului Iankel? Știe tot satul ce ați făcut!

– Taci, n-nemernico, că aici îți fac capătul! C-cum îți permiți să mă faci pe m-mine hoț! – se bâlbâi de furie Arkadie, făcând spume la gură și ieși trântind ușa după el.

2.

– Așa ne mulțumești tu nouă pentru că te-am primit în casa noastră ca pe o fiică și te-am crescut?... Acesta-i mulțamul tău, pentru pita și sarea cu care te-am hrănit?... Vai și amar de

zilele mele, am crescut o năpârcă la sân – a început să se vaite Maria, după ce Arkadie ieși, trântind ușa în urma lui.

– Eu din zorii zilei și până-n noapte, zi de zi, am trudit ca o roabă pentru pita și sarea cu care m-ați hrănit, iar de crescut, așa de bine m-ați crescut la sânul vostru, că nu am nici măcar o cămașă ca lumea în care să mă vindeți! – spuse cu voce domoală, dar foarte hotărâtă Ivona, privind-o pe mătușă-sa drept în ochi.

Atât Maria, cât și Arkadie, care asculta de după ușă, nu știau ce să-i răspundă

Ivonei. Și ce puteau să-i răspundă?... Amândoi știau foarte bine că are dreptate.

– Haideți să nu ne mai certăm – spuse Arkadie de afară cu o voce blândă, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. – Imediat trebuie să sosească pețitorii, iar noi ne certăm ca niște...

– Hai, porumbițo, pune-ți cămașa pe tine, iar mâine te vei duce la baba Sălcioaia și într-o săptămână o să-ți coasă o cămașă frumoasă, ca ruptă din cer, iar miercuri ne vom duce la târg și o să-ți cumpăr fustă înflorată și batic cu cununiță de mălin și pantofi de lac, o să arăți ca o prințesă, de n-o să ai pereche-n sat – încerca să o liniștească Maria.

– Și de aceea, pentru că nu am pereche-n sat, mă dați cu sila după o pocitanie ca Ilie a Varvarei? – zâmbi amar Ivona.

– Vai de mine! Cum poți să vorbești așa? – își făcu semnul crucii Maria. – Mare păcat faci grăind astfel. În fața Creatorului nostru toți suntem egali! Ilie, și dacă e un pic mai în vârstă și nu e chiar atât de frumos ca alți feciori din sat, dar în schimb e bun ca pita lui Dumnezeu și harnic, gospodar, cu casă și pământ, cu vite-n grajd... Ce haznă ai avea dacă te-ai mărita cu unul frumos și sărac?! Ar trebui să o luați de la blid și lingură și nu ți-ar fi ușor deloc, fata mea. Așa, cu Ilie o să-ți fie bine,

o să fii găzdoaie mare și o să ai de toate, că Varvara azi-mâine moare și tu o să rămâi stăpâna casei.

Ivona vru să răspundă ceva, dar pe urmă își dădu seama că nu are nici un rost să-și răcească gura de pomană.

Dacă Arkadie cu Maria au hotărât s-o mărite cu sila după calicul de Ilie, atunci să se bucure măcar o seară că le reușise târgul, deoarece era sigură că o vânduseră Varvarei și încă foarte scump.

Știa că Varvara era gata să plătească oricât numai să aibă noră în casă.

Deodată, deveni indiferentă.

În seara aceea putea s-o pețască oricine, ea nu o să se opună voinței lor.

Să se bucure toți, să fie fericiți, oricum nu conta pentru nimeni nefericirea ei. Deodată i se făcu milă de unchiul său Arkadie, de mătușa sa Maria, de bătrâna Varvara și de bietul Ilie. Fiecare voia să-și atingă scopul, fiecare voia să obțină ceva. Însă nimeni nu a întrebat-o nimic.

Ce mai conta părerea ei, părerea unei biete orfane, unei slujnice – slujnica lui Arkadie Boiko.

Să se bucure o seară, ca niște biete animale.

O seară, atât!

Căci mâine va afla cu orice preț pe unde hoinărește Ivan Kocerha, chiar de ar fi să treacă Tisa și să meargă pe jos până la Tribușani.

Iarema Koțor trebuie să știe unde se află Ivan.

Cu toate că de mult nu mai e slugă la Iarema, dar întotdeauna se întoarce la el ca la un părinte.

Iar pe deasupra, Mărioara, sora lui, se măritase cu nepotul lui Koțor, deci acesta trebuie să știe prin ce părți se află Ivan.

De asta era convinsă Ivona, la fel cum era convinsă că Ivan este foarte bogat.

Mai bogat decât Ilie al Varvarei, ba chiar mai bogat decât Arkadie Boiko.

El singur îi arătase chimirul plin de bani și lănțișorul de aur, cu o cruce mare, tot din aur, pe care a vrut să i-l dăruiască ei, dar i-a fost frică să primească – dacă o vedea mătușă-sa cu un asemenea lănțic, i-l lua și nu i-l mai dădea înapoi.

Bine că nu l-a primit atunci, mai bine să stea la Ivan, că după ce se vor căsători, ea o să-l poarte la gât cu mare drag.

Ivona era sigură că, măritându-se cu Ivan Kocerha, va fi cea mai bogată din sat, deoarece Ivan cumpăraseră deja și loc pentru casă.

Îl iubea din tot sufletul ei și era în culmea fericirii, ori de câte ori se gândea la el.

Cu altcineva nu s-ar mărita nici în ruptul capului, chiar de l-ar aștepta până la moarte, chiar dacă el nu s-ar întoarce niciodată, ea tot o să-l aștepte.

Măine, o să-i transmită cumva să se întoarcă repede, căci unchiul Arkadie cu mătușa Maria o vând lui Ilie al Varvarei.

Ce-i drept, Ivan i-a promis că se va întoarce de Sfântul Dimitrie, dar iată a trecut Crăciunul și Anul Nou, mâine e Sfântul Ioan Botezătorul, dar el tot nu s-a întors.

„Dar dacă Ivan?...” – o fulgeră gândul, dar îl alungă repede.

Nu, nu, nu se poate, Ivan o iubește numai pe ea, de asta era sigură.

Îi jurase că o iubește și pe deasupra ea nu mai era fecioară, era deja femeie – femeia lui Ivan Kocerha.

Mai rămâne să se unească în fața lui Dumnezeu și în fața oamenilor, dar ea, atât cu sufletul cât și cu trupul, era deja nevesta lui Ivan.

El nu o va părăsi, de asta era sigură.

Numai...

Doamne ferește să nu se întâmple ceva cu el.

Dar nu, nu o să i se întâmple nimic, rugăciunile ei fierbinți îl ocrotesc pe oriunde ar merge.

A fost reținut de treburi, atâta tot, de aceea nu a venit.

Ivan îi povestise că ajunge cu treburi până la Cernăuți, ba chiar până la Buda și la Lviv, așa că a fost reținut de vreo treabă, dar se va întoarce el.

Ivona simțea cu sufletul că Ivan se va întoarce.

3.

Discuția cu Radu Geambașu despre Haralambie, Iancu Lupu o tot amână de pe o zi pe alta, până când primi o scrisoare din Ujhorod, pe care o tot învărtise în mână de parcă îi frigea degetele.

Scrisoarea era de la Haralambie.

Până la urmă se hotărî și rupse plicul. În scrisoare scria:

Domnule Iancu Lupu!

Vă rog să mă credeți că nu-mi face deloc plăcere să vă amintesc că-mi datorați bani, pe cinci cai, dar lecuirea rănilor pe care mi le-ați „dăruit” în seara de Sfântul Dimitrie m-a costat o groază de bani, însă despre asta vom vorbi altă dată. Acum, vă rog să-mi înapoiati doar banii pe cai, pe ultimii doi îmi dați ca de obicei. Știu că nu vă place să vă târguiți, de aceea vă rog să duceți banii în ziua de Sfântul Ioan Botezătorul la cârciuma «Potcoava de aur» și lăsați-i la ovreul Ruben, de unde îi va lua un cunoscut de-al meu.

Dacă nu o să faceți întocmai, următoarea noastră întâlnire o să fie foarte neplăcută pentru dumneavoastră, nici nu puteți să vă imaginați, cât de neplăcută va fi, sau mai rău de atât, o să vă iau ce aveți mai de preț pe această lume păcătoasă!

*La bună vedere,
Haralambie.*

Lui Iancu Lupu nu-i venea să-și creadă ochilor. Citi și reciti de câteva ori scrisoarea, pe urmă mai privi o dată plicul cu ștampila poștei orașului Ujhorod, după care vârî scrisoarea în plic și îl ascunse în scrinul său din lemn de tisă.

* * *

În aceeași zi, Gheorghe Șchiopul, poștașul orașelului, duse o scrisoare și la „Potcoava de aur”, care era destinată cârciumarului Ruben.

Plicul era de aceeași culoare galbenă, cu adresa scrisă de aceeași mână și purta aceeași pecete a poștei orașului Ujhorod.

Dar spre deosebire de Iancu Lupu, căruia nu-i făcuse nici o plăcere primirea scrisorii, ba din contră îl supăraseră, cârciumarul Ruben era aproape fericit și o reciti de câteva ori cu mare bucurie în suflet. În scrisoare era scris:

Domnule Ruben!

În ziua în care creștinii ortodocși sărbătoresc Sfântul Ioan Botezătorul, Iancu Lupu o să vă aducă, sau o să trimită prin cineva, o sumă destul de importantă de bani. Vă rog să luați acești bani și pe urmă să-i înmânați bunului meu prieten Ivan Kocerha, care va veni după ei, iar Ivan o să vă dea cinci procente din sumă pentru tăcerea și serviciile dumneavoastră.

*Vă mulțumesc mult,
Haralambie.*

– Cinci procente din sumă pentru tăcerea și serviciile mele! He, he, băiat de treabă Haralambie, nu glumă! – se bucura Ruben, învârtindu-se prin cârciuma închisă la acea oră.

* * *

Și Iancu Lupu măsură în lung și-n lat odaia sa, dar nu de bucurie, precum ovreul Ruben, ci chinuit de gânduri, care de care mai amare și mai negre.

«Dacă nu o să faceți întocmai, următoarea noastră întâlnire o să fie foarte neplăcută pentru dumneavoastră, nici nu puteți să vă imaginați, cât de neplăcută va fi, sau, mai rău de atât, o să vă iau ce aveți mai de preț pe această lume păcătoasă!».

– Doamne! – șopti Iancu. Haralambie îmi poate răpi copilul. Îl poate răpi sau chiar ucide pe Ionuț...

Prima dată în viața lui, Iancu simți că îi este frică.

O teamă care-l paraliza, îl făcea neputincios, laș...

Se așază pe pat și, îngropându-și fața în palme, șopti cu o mare deznădejde:

– Am îmbătrânit!

4.

Neținând seama de vifornița de afară, ce viscolea urlând mai rău ca o haită de lupi, Iancu Lupu înhămă doi cai la o sanie ușoară din lemn de frasin și porni spre oraș.

Deși era dis-de-dimineată, pe drumul spre oraș deja alunecau parcă siluete încotoșmănite de oameni, care porniseră spre biserică să asculte slujba de Bobotează.

Auzind clinchetul vesel de zurgălăi, siluetele se dădeau la o parte din fața saniei, salutându-l cu respect pe Iancu Lupu, care, dând din cap, răspundea scurt:

– 'neața!

Căciula brumărie de pe capul lui Iancu Lupu se prefăcuse într-un morman de zăpadă, la fel și cojocul.

Însă lui Iancu nici că-i păsa de viscol, stătea în picioare și, ținând strâns cu o mână hățurile, cu cealaltă biciuia spinarea cailor strigând:

– Di-i-i-a-a-a!...

Voia să ajungă cât mai repede la cârciuma ”Potcoava de aur”, să scape de blestemații de bani.

Când i-a scos din scrin, parcă îl dureau sufletul după ei, parcă își rupea din inimă, iar acum simțea că-i ardeau buzunarul ca niște cărbuni aprinși, voia să scape cât mai repede de ei.

La început, voia să plătească numai pentru patru cai. „Haralambie îmi furase un cal cu tot cu căruță, ba pe deasupra îi tăiase beregata lui Roșu, iar Roșu, singur, valora cât un cal!” – gândi Iancu, însă renunță imediat la această idee, cum renunță și la ideea de a-l trimite pe Radu Geambașu cu banii la ”Potcoava de aur”.

Mai bine o să ducă banii singur, iar pe Radu o să-l trimită mai spre seară, când Ruben va deschide cârciuma, poate o să-și dea seama cine va veni după bani, asta dacă nu va veni chiar însuși Haralambie, cine știe?...

Gândul că Haralambie s-ar putea ivi pe la „Potcoava de aur” îi dădu fiori. El putea fi liniștit, doar atâta vreme, cât Haralambie se afla departe de acele locuri.

„Dar acesta poate veni ca un hoț noaptea și să mă găsească dormind...” – își aduse aminte Iancu de cuvintele apostolului Pavel.

„Dar Haralambie chiar este un hoț! Un hoț și un netrebnic – un tâlhar de drumul mare, care toată viața lui furase cai, asta este – un hoț!”

„Dar tu?... Tu cine ești?...” – auzi Iancu o voce, care parcă venea din înăuntru lui, striga din sufletul său.

Poate era chiar vocea sufletului, sau poate vocea conștiinței.

Conștiința care nu-l tulburase niciodată, poate acum se trezise și îi dădea lui Iancu de știre că ea totuși există.

Sau poate nu era decât glasul fricii, care se cuibări în sufletul lui și acum împrăștia rădăcini prin tot corpul, până-n adâncul inimii sale.

„Dar tu cine ești?... Cine ești tu, Iancu Lupu?...” – nu-i dădea pace întrebarea pe care o născuseră gândurile sale.

Iancu scutură puternic din cap, vrând parcă să-și alunge gândurile ce-i chinuiau sufletul, dar gândurile nu voiau să-l părăsească, ba din contră începuseră să-l chinuie mai puternic.

„Cine ești tu, Iancu Lupu?... Cine?...”

„Eu sunt omul care se luptă tot timpul să obțină ceva de la viață...” – încerca să-și liniștească gândurile Iancu.

„Și cum te-ai luptat, omule, cu ce mijloace?... Oare aveai dreptul să poruncești uciderea fratelui tău Augustin?... Da’ viața lui Lică Zlătaru cu ce drept ai luat-o?... Și în Haralambie de ce ai tras, oare nu pentru a-l ucide, ca să nu mai fii nevoit să-i plătești datoria!?... Atunci cine ești tu, Iancu Lupu? Nu cumva ești un ucigaș și un tâlhar!?... Un ucigaș și un tâlhar... un ucigaș și un tâlhar... un ucigaș și un tâlhar!...” – bătea puternic inima lui Iancu.

„Un ucigaș și un tâlhar... un ucigaș și un tâlhar... un ucigaș și un tâlhar!...” – îi vâjâia în urechi.

„Un ucigaș și un tâlhar... un ucigaș și un tâlhar... un ucigaș și un tâlhar!...” – a șoptit fără să vrea Iancu.

Deodată, Iancu simți cum îl trec sudorile și, ridicându-și căciula, se uită speriat în jur, de parcă cineva ar fi putut auzi vocea gândurilor sale.

Dar oamenii mergeau îngrămădiți unul într-altul, dându-se la o parte din fața saniei.

– Ia numa’ priviți-l pe Iancu! Zici că-i fecior de lele neburnă... – râse o femeie tânără.

Dar Iancu nu o auzi.

Tot ce auzea era glasul gândurilor sale.

Tot ce simțea era teama.

Teamă de sine însuși, de gândurile sale...

Deodată, simți un pustiu fără de margini în suflet și se simți singur, îngrozitor de singur.

Deși toată viața trăise singur, neîmpărțind cu nimeni tainele, bucuriile și tristețile sale, îi plăcea să trăiască însingurat și acum, deodată, i se făcu frică de singurătate.

5.

Când Iancu Lupu ciocăni la geamul cârciumarului Ruben, acesta încă se afla în pat și nici nu avea de gând să se ridice.

Nici prin cap nu i-ar fi trecut că la geam ar putea fi Iancu Lupu, pur și simplu crezu că vreun bețiv de prin vecini bate ca să ceară o sticlă de pălincă, să-și alunge greața de după beție.

– Blestemații! Nici măcar de sărbătorile lor creștine nu mă lasă să mă odihnesc ca tot omul, ci dis-de-dimineață încep cu „Dați-mi, domnule Ruben, o uiagă, mâine sau poimâine vă dau banii, să-mi sară ochii din cap, de nu vă dau...” și pe urmă îl vezi peste o lună sau două, lua-i-ar gaia de pilangii! – șopti cârciumarul și se întoarse cu fața la perete, dar când ciocăniturile se repetară pentru a doua și a treia oară, Ruben întrebă cu o voce somnoroasă:

– Care ești acolo, bă?!

– Eu sunt, domnule Ruben, Iancu Lupu!

„Da de dimineață te-a mai adus necuratul”, – gândi Ruben, însă aducându-și aminte ce câștig o să-i aducă vizita

lui Iancu, zâmbi șiret și sări ca un flăcău din pat, se apropie de fereastră și îi făcu semn lui Iancu că se duce să deschidă ușa cârciumii.

– S-a întâmplat ceva? – întrebă nevastă-sa, deschizând un ochi, și ne așteptând răspuns, căscă prelung și se întoarse cu fața în jos.

– Nimic, nimic, culcă-te la loc – spuse mai mult pentru sine Ruben și, îmbrăcându-se, ieși să deschidă cârciuma.

– Jó reggelt, domnule Iancu! – îi dădu binețe în limba maghiară Ruben, ca semn că îl consideră nemeș. – Iertați-mă că nu am deschis imediat, încă dormeam...

– Jó reggelt chivaniok! – răspunse Iancu, învelind spinarea cailor cu cergi groase din lână albă de oaie.

– Vă rog să intrați, – se ploconi cârciumarul. – Cu ce aș putea să vă servesc? Cu o pălincă, cu un rom?... Am și...

– Toarnă-mi o cinzeacă de anason, căci vântul acesta câinos mi-a intrat în oase, nu altceva – minți Iancu, căci de fapt pe el îl trecuseră sudorile, dar se gândi că băutura îl va mai liniști. – Toarnă și pentru dumneata una, fac cinste!

– Cu mare plăcere, domnule Iancu! Deși eu nu prea consum băuturi spirtoase, dar cu un asemenea musafir rar, ca dumneavoastră voi închina un păhărel.

– Ei, atunci, Doamne ajută!

– În sănătatea dumneavoastră, domnule Iancu! – ridică Ruben paharul.

Iancu dădu cinzeaca peste cap și îi făcu semn cârciumarului să mai toarne una.

Băutura îi făcea bine, își simți întreg corpul învăluit de o căldură plăcută, liniștitoare, care alungase acea frică neînțeleasă, ce-l mai stăpânea cu puțin timp înainte de a bate la geamul cârciumarului.

– Nu știu dacă ai putea ghici cu ce treabă am venit pe la dumneata? – spuse Iancu, punând mâna pe umărul ovreiului.

– Voi ghici, dar numai după ce o să-mi spuneți, domnule Iancu – zâmbi șiret Ruben, făcând pe niznaiul.

– Sunt dator cu niște parale unui flăcău, neguțător de cai, cred că-l știi și dumneata, unul cu păr bălai și cu obrajii rumeni de fată mare, îi zice Haralambie.

– Se poate domnule Iancu să nu-l știu pe Haralambie?... Păi, de câte ori se arată prin părțile noastre, niciodată nu ocolește cârciuma mea. Om de omenie acest Haralambie, nu îi e greu să deschidă punga, un adevărat boier!

– S-a arătat pe aici în ultimele zile? – întrebă Iancu, parcă speriat că ar putea primi un răspuns afirmativ. Însă Ruben îi răspunse oftând:

– Nu, domnule Iancu, ultima dată l-am văzut în noaptea în care voi îl sărbătoriți pe Sfântul Dimitrie, de atunci nu l-am mai văzut și nici nu am auzit nimic despre el, de parcă l-a înghițit pământul.

„Trebuia să-l înghită, însă din cauza neghiobiei mele nu l-a înghițit, lua-l-ar dracu’ de lotru!” – gândi Iancu, liniștindu-se de tot.

Frica, ce pusese stăpânire pe sufletul său, dispăruse, nelăsând nicio urmă.

Iancu goli și al doilea pahar și începu să-i explice cârciumarului:

– Am primit ieri o scrisoare de la Haralambie, în care mă roagă să-i înapoiez datoria, că e nevoiaș de bani. Scrie în scrisoare să las banii la dumneata, că va trimite pe cineva după ei sau poate va veni chiar el.

Ultima frază Iancu o spuse de la el, nebânduind că Ruben e în temă cu conținutul scrisorii.

Câteva clipe tăcură amândoi, după care Iancu băgă mâna în buzunarul de la cojoc și scoase banii înveliți într-un ziar unguresc, pe care-i puse pe tejghea în fața lui Ruben:

– Iată și banii! Dă-i aceluia ce va veni din partea lui Haralambie.

– Așa voi face, domnule Iancu – strânse din umeri ovreul și se apucă să numere banii, nepomenind nimic de scrisoarea pe care o primise de la Haralambie.

– Aici sunt cinci mii!

– În cap! – întări Iancu și duse mâna la alt buzunar, pentru a plăti consumația, însă își aduse aminte că nu luase portofelul cu el.

– Banii pentru ce am consumat acum, o să-i aducă diseară Radu Geambașu.

– Vai, da se poate, domnule Iancu?... – sări ca ars cârciumarul. – Plăcerea a fost de partea mea, cu un asemenea musafir... – se ploconeau ovreul, conducându-l pe Iancu și, după ce închise ușa cârciumii, fugi să socotească cele cinci procente, care i se cuveneau „pentru tăcerea și serviciile” sale.

6.

Arkadie Boiko se străduia din răspuțeri să nu se prăvălească din picioare până la sfârșitul slujbei de Sfântul Ioan, pe care preotul Iosafat, parcă dinadins, o lungea, ca să-i facă lui în ciudă.

„Oare ce ar spune oamenii, dacă aș ieși acum afară din biserică?” – îi trecu prin gând lui Arkadie și zâmbi, aducându-și aminte de povestea cu țiganul, căruia îi promisese parohul satului un purcel de lapte, dacă vine la biserică:

„Păi eu, părinte, nu știu care-i orânduiala în biserică”, – se plânse țiganul.

„Faci și tu ce face restul lumii și o să fie bine, fiule!” – îl liniști popa.

Săracul țigan ascultă sfatul preotului și făcu întocmai.

Când s-au pus mirenii în genunchi se puse și el, când s-au aplecat, atingând cu fruntea podeaua, se aplecă și el, numai că săracul avea o gaură în pantaloni, exact pe fund, cât o monedă de cinci pengos.

Ca să nu râdă oamenii, căci prin gaura de la pantaloni i se vedea fundul, o bătrânică mai evlavioasă, care se afla exact în spatele țiganului, îi astupă gaura din pantaloni cu degetul.

Aducându-și aminte de cuvintele parohului „Faci și tu ce face restul lumii și o să fie bine, fiule!”, țiganul își înfipse degetul în curul fierarului ce stătea în genunchi în fața lui, iar acesta întorcându-se și văzând cine e în spatele său, îi trase un dos de palmă, de văzu săracul țigan stele verzi, dar ce să facă bietul? „Faci și tu ce face restul lumii...” – îi răsuna în urechi povața preotului și atunci îi trase o palmă bătrânei din spatele său, de căzu biata femeie pe spate, iar țiganul se ridică și fugi afară din biserică.

„Ce ai făcut, fiule?! Ai stricat orânduiala pravoslavnică a sfintei biserici!...” – îl certă preotul.

„D’apoi, părinte, până la băgatul degetului în cur o fost cum o fost, da la darea palmelor, o fost prea de totul totului, decât așa rânduiești, mai bine rabd de foame”, – răspunse bietul țigan.

Amintindu-și povestea cu țiganul și stăpânindu-se să nu râdă în hohote, Arkadie obosi și mai mult.

Ochii pur și simplu i se închideau singuri, pleoapele îi cădeau ca obloanele de la prăvăliile ovreilor în seara de vineri, deodată simți cum îi fuge pământul de sub picioare, iar biserica începe să se învârtă cu tot cu oameni.

Ca să nu cadă se prinse de un stâlp, își simțea gâtul uscat, de parcă ar fi cosit o zi întreagă fără să bea apă.

„Am turnat în mine la pălincă ca un bou, ’tui ceapa mă-sii de treabă! Și cu cine m-am apucat să beau... cu Ilie al Varvarei, lua-l-ar... Doamne iartă-mă! Era bucuros că Ivona nu-l refuzase și s-a îmbătat ca un porc. Acum precis sforăie pe undeva ca un mistreț și habar nu are că-i logodit cu Ivona. Mi-a dat băți de cap blestemata de fată până se hotărî să nu-l refuze pe Ilie al Varvarei, păi dracu’ îl mai lua dacă îl refuza Ivona. Bătrân și gârbov și șchiop și cu albeață la un ochi... avea toate șansele de-a muri fecior. Da’ bine că l-o acceptat, că altfel nu mai pupam eu pogonul de ogor de la Prislop ce se înfinge în ogorul meu, de parcă mi s-ar înfinge-n suflet.”

Arkadie Boiko încercase mai demult să cumpere acel pogon de ogor de la Varvara, dar ea nici nu voia să audă.

„Ascultă, Varvaro! Ce folos ai tu de pogonul acela de pe Prislop, că mai mult pierzi vremea cu el, că e departe de sat și pentru un pogon să tot mergi până acolo, mai mult pierzi decât câștigi. La mine îi altceva, că eu am șase pogoane pe Prislop și se merită să mă plimb, dar tu?... Mai bine mi-ai vinde mie pogonul tău și n-o să pierzi timpul de pomană pentru câțiva saci de cartofi și doi-trei harbuji...” – de multe ori încercase Arkadie s-o convingă pe Varvara să-i vândă amărâtul de pogon, care nici el singur nu știa cum ajunsese în posesia lui Samuel, bărbatul răposat al Varvarei, însă Varvara nici nu voia să audă de vânzarea pogonului.

„Păi, ce crezi matala, gazdă Arkadie, că dacă îmi muri bărbatul, eu m-oi apuca amu să-i vând truda, cum a făcut Murgășoia după ce i-a murit bărbatul, de vându totul și până nu a tocat banii împreună cu fătălăul de Pupăză prin cârciumile ovreilor, nu se lăsă. Crezi că și eu oi face la fel, ha?... Ehe să

fii matala sănătos, că eu nu-s dintre acelea. Noi împreună cu Samuel, Dumnezeu să-l hodinească în Împărăția Sa, toată viața am trudit zi și noapte, ca să avem după ce bea apă. Iar acum, dacă el s-a dus, eu să mă apuc să vând pământul?... Păi, ce-ar spune oamenii din sat, rudele, vecinii?... Dar Samuel?... S-ar întoarce în mormânt și m-ar blestema de pe lumea cealaltă” – îl refuza întotdeauna Varvara.

Iar acum veni singură la Arkadie și începu:

„Gazdă Arkadie, în sus, gazdă Arkadie, în jos, nu o dați pe Ivona după Ilie al meu?... Că, după cum vedeți, deja-i fată de măritat, iar când se mărită fata, îi trebuie zestre, că nu o ia nimeni fără zestre, iar Ivona ce zestre are?...Nu are nimic, astfel că va trebui să rupeți din zestrea feciorilor, ca să-i dați ceva și ei, și nu cred că vă convine... Că Ivona nu vă este decât o rudă îndepărtată, pe care ați crescut-o ca pe fiica dumneavoastră și acum să-i mai dați și zestre?... Iar dacă o dați după Ilie al meu, eu nu cer nicio zestre, un capăt de ață nu-mi trebuie, ba din contră vă dau eu. Dacă vă învoiți s-o dați după Ilie al meu, vă dau pogonul de pe Prislop!”

Lui Arkadie îi era indiferent și niciodată nu-și bătuse capul, că fără zestre nu o va lua nimeni pe Ivona. Oricum, el nu avea de gând să rupă ceva din zestrea feciorilor săi.

„Și ce dacă Ivona nu se va mărita?... Nu are decât să rămână fată bătrână!” – gândea Arkadie.

E harnică și în putere, poate să-i slujescă încă mulți ani de acum încolo, iar pe urmă și feciorilor, ba poate chiar nepoților săi.

De aceea, la început nu prea era de acord ca s-o dea după Ilie.

Dar pe urmă, chibzuind bine, se hotărî s-o dea de frica lui Ivan Kocerha care, dacă nu o dă după Ilie, o va lua fără zestre și atunci *dasvidania* pogon!

Arkadie știa bine că Ivan o iubește de mică pe Ivona și o va lua așa cum e – desculță și în zdrențe. Păi, nu pentru ea îi spărsese toate ulcioarele și turnă afară din bărbânțe tot laptele, ba mai răsturnă la gunoi și putina cu brânză, după care îi bătuse copiii, deși erau mai mari decât el, de le dăduse sângele pe nas.

Dacă punea atunci mâna pe el, l-ar fi ucis pe loc, avusese bitanga noroc că fugise.

Și cu cine s-a înhăitat?

Cu Iarema Koțor – alt hoț!

Nu prea multe opinci roase dracu' până-i adunase la un loc.

Îl cunoștea el bine pe Iarema, știa cu ce se ocupa, nu unul sau doi cai furase la viața lui.

Dar mânjii lui cine-i furase, Sfântul Gheorghe?...

Tot mâna lui Iarema și a lui Kocerha a fost la mijloc.

„Asta îmi mai lipsește, s-o ia Kocerha pe Ivona și pe urmă să mă ia la întrebări despre pământul și casa Ivonei.”

– Nu, Varvara avea dreptate! – șopti Arkadie, de parcă se ruga cu buzele uscate și crăpate de sete.

Acum putea fi liniștit.

Ivona se va mărita cu Ilie al Varvarei, iar aceasta îi va da în schimb pogonul de pe Prislop, care parcă-i sta ca un ghimpe în suflet.

Numai că trebuie să grăbească totul, nu cumva să se răzgândească Ivona, iar imediat după nuntă o să meargă la notar să treacă pogonul pe numele lui, iar pe urmă – Dumnezeu cu mila!

Kocerha, după ce se va întoarce în sat, o să audă că Ivona s-a măritat cu calicul de Ilie al Varvarei.

Iar dacă n-o să vrea să stea cu el, poate să se întoarcă acasă.

„Păcat că m-am îmbătat aseară. Așa beat am fost numai atunci când am vândut casa și pământul Ivonei ovreiului Iankel. Doamne, ce m-am mai îmbătat atunci, poate mai rău decât aseară. Dar ce l-a apucat pe popă de nu mai termină odată slujba? Urlă ca o cățea în călduri, crucea mării lui de burtos! Iar mie îmi crapă buzele de sete. Numai să ajung acasă, că oi bea o ulcică de zamă de varză și-mi trece. Zama de varză una-două îți ia mahmureala, de parcă ți-ar lua-o cineva cu mâna. Sau nu, mai bine voi intra pe la cârciumă și voi bea o cinzeacă sau poate chiar două – cui pe cui se scoate. Aha, termină slujba” – se bucură Arkadie și începu să se apropie de ușă ca să poată ieși primul.

Din biserică Arkadie se duse glonț spre cârciumă de unde, cu toate că de abia se terminase slujba, deja se auzeau glasuri și râsete.

Intrând înăuntru, Arkadie înțelese pe loc de ce se auzeau râsete.

La o masă, cu spatele spre ușă nu stătea nimeni altul decât Ilie al Varvarei, băut bine, iar lângă el câțiva flăcăi care își băteau joc de el.

Vasyl Dragoș, din când în când îl întreba câte ceva, cu o voce serioasă, iar când Ilie răspundea, flăcăii râdeau de tremurau și geamurile cârciumii.

– Ia potoliți-vă odată și nu mai beliți fasolea! Nu pot vorbi cu omul din cauza gurilor voastre spurcate, – se prefăcu Vasyl că-i ceartă pe flăcăi, trăgând cu ochiul spre ei.

– Dar iată și pe socrul tău! Sănătate, unchiule Boiko! Pofțiți la masa noastră, noi aici tocmai luarăm câte o cinzeacă cu ginerele dumneavoastră, spuse vesel Vasyl, zărindu-l pe Arkadie.

– Mulțam fain, flăcăule, da' mă grăbesc! – răspunse Arkadie, aruncând o privire dușmănoasă către Vasyl.

„Derbedeul! Altceva nu știe, decât să-i bășcălească pe tâmpiți ca Ilie și să umble după fuste” – gândi Arkadie.

– Tătucule-e-e!... – urlă Ilie încercând să se ridice de pe scaun, dar căzu la loc.

Cu ochii ieșiți în afară ca la broască, cu urechile roșii și clăpăuge, cu gura rânjită, din care se scurgeau balele, Ilie semăna mai repede a arătare stranie, decât a om.

Privindu-l, lui Arkadie i se făcu greață și privi în altă parte.

– Tătucule-e-e! Tătucul meu drag... – întindea Ilie mâinile spre Arkadie.

– Eu nu-s tătucul tău, boule! – spuse Arkadie, ieșind din cârciumă.

– Toată noaptea ne-am pupat amândoi, – răcni Ilie, căzând de pe scaun.

În cârciumă hohotiră toți.

7.

În după-amiaza zilei de Sfântul Ioan Botezătorul, Ruxandra, nevasta lui Iancu Lupu, stătea îngândurată în odaia mare și privea pe fereastră, de parcă ar fi căutat îndelung ceva dincolo, afară.

Viscolul, ce-și făcuse de cap întreaga zi se domolise, apărură soarele.

Un soare zgârcit – cu dinți, dar totuși razele lui, ca niște iepurași de lumină, săreau, se jucau în zăpadă și, oglindindu-se, alunecau pe gheața Ronișoarei.

Ruxandra ținea pe genunchi deschisă o carte de rugăciuni, din care obișnuia să se roage în zilele de sărbătoare și în serile lungi de iarnă.

Ionuț se juca, stând pe podea, lângă cuptorul mare din colțul odăii.

Căluțul lui de lemn era înhămat la o căruță vopsită în verde și roșu cu o încărcătură de coceni de porumb, pe care o trăgea din răspuțeri spre gara care se afla tocmai sub masă, unde cocenii, care nu erau altceva decât bușteni, erau descărcați din căruță și apoi încărcăți din nou, de data asta în pantofii mamei sale, care de fapt erau vagoane legate de un bocanc-locomotivă.

Când garnitura era încărcată, locomotiva condusă de un mecanic priceput, care cu puțin înainte fusese cărauș și tăietor de lemne, făcea câteva manevre, iar apoi, fluierând și pufăind, o lua pe lângă pat spre fabrica din Sighetgrad.

Ruxandra și-a adus aminte de anii copilăriei ei, când se jucau împreună cu Mitruț, construind din coceni de porumb fântâni și castele.

Pe urmă, Mitruț se îmbolnăvise și copilăria ei a luat sfârșit.

A trebuit să aibă grijă de el, iar după moartea mamei sale, întreaga gospodărie a căzut pe umerii ei și a trudit mai rău decât o slujnică, până când tatăl ei o vânduse ca pe o vită lui Iancu Lupu pentru o pereche de cai, mai bine spus, a încercat să o vândă, deoarece nu a primit nimic în schimb.

„Doamne, ce bătaie am primit atunci de la el, – oftă Ruxandra. – Dacă nu l-ar fi oprit Iancu, mă omora în bătaie!”

Trei săptămâni a zăcut în pat după bătaia primită, și nimeni nu intra la ea, în afară de unguroaica Melinda.

Cât de mult își dorise în acele clipe să intre în odaia ei măcar o singură dată Iancu.

Să intre și să o întrebe cum se mai simte sau să o înjure, să-i reproșeze că nu a fost fată mare, să-i strige în față că e o stricăță, o curvă, cum probabil ar fi făcut orice om.

Atunci Ruxandra era sigură că l-ar fi iubit pe acest bărbat, deși trecut de a doua tinerețe, dar încă destul de frumos.

Dar Iancu Lupu nu intrase atunci la ea, pur și simplu nu îl interesa starea ei de sănătate, îi era totuna, dacă scapă cu viață sau moare.

Și niciodată nu i-a reproșat că nu a fost fată mare, niciodată nu a jignit-o, nici măcar nu a adus vorba despre acest lucru.

A tratat-o ca pe un obiect oarecare, pe care-l pui undeva într-un colț, ca să nu te deranjeze prea tare, dar totuși când ai nevoie de el, să-ți fie la îndemână.

Toate acestea o făcură pe Ruxandra să-l urască pe Lupu din tot sufletul ei și se jură în sinea ei că niciodată nu va naște copii acestui bărbat fără inimă, pe care, în afară de cai și de aur, nu-l interesa absolut nimic.

Îi era teamă că ar urî copiii născuți cu acest bărbat la fel de mult, cum îl urăște pe el.

Bătrâna vrăjitoare Rozalina din Valea Porcului îi dădu Ruxandrei niște buruieni, din care făcea ceai și bea în fiecare seară, ca să nu rămână gravidă.

Singura ei mângâiere, când se culca cu Iancu în pat, era că nu el a fost primul bărbat din viața ei, știa că asta îl doare și îi roade sufletul, cu toate că tăcea ca o piatră.

Și într-adevăr, asta îl durea pe Iancu, dar nu atât faptul că Ruxandra nu a fost fată mare, cât faptul că vreun mucos din Coștiui râde pe sub nas, poate se mai și laudă altora că el a tras-o primul pe nevasta lui Iancu Lupu.

Râde de el, de Iancu Lupu...

Asta îl făcea să turbeze de furie și de multe ori se ridica din pat în toiul nopții și se plimba prin curte până dimineața sau se ducea în odaia lui.

De multe ori îi venea s-o strângă pe Ruxandra de gât, s-o oblige să-i spună cine a fost primul și apoi să-l împuște pe

acela ca pe un câine, poate asta l-ar fi liniștit, dar ar fi fost și o dovadă de slăbiciune din partea lui.

Cât despre Ruxandra, ei îi părea rău de un singur lucru, și anume, că nu Stepan Haidamaka, ci Ilie Liopak, cel cu nasul cârn și părul roșcat, de care râdeau toate fetele din sat numindu-l jidan, a fost primul bărbat din viața ei.

La Iancu Lupu, Ruxandrei îi era bine.

Nu îi lipsea nimic.

Iancu nu se zgârcea, putea cheltui câți bani voia și să-și cumpere tot ce-i trecea prin cap, niciodată nu o întreba ce a făcut cu banii sau la ce-i trebuie atâta îmbrăcăminte.

Ba dimpotrivă, de multe ori, el singur îi cumpăra tot felul de lucruri scumpe, parfumuri și bijuterii, dar Ruxandra niciodată nu le considera cadouri, deoarece Iancu niciodată nu-i dăruise nimic, ci, aruncând lucrurile pe masă, îi spunea:

– Ia vezi ce ți-am luat!

Ruxandra nu-i mulțumea niciodată lui Iancu pentru lucrurile pe care i le cumpăra și nici nu le purta, deoarece îi era silă de ele.

La lucru nu-i dădea voie Iancu să iasă, nici la câmp, nici în grădină, spunea că l-ar face de rușine, dacă ar vedea-o cineva lucrând, iar pe lângă casă nu o lăsa Melinda, astfel că Ruxandra își omora timpul brodând sau citind din Sfânta Scriptură.

Iancu nu avea obiceiul să iasă în oraș, cum făceau alții, în zilele de sărbătoare. Ieșeau o singură dată pe lună în oraș, când mergeau pe Ulița Jidovească să facă cumpărături.

Cât despre vizite, nici nu se duceau la nimeni, dar nici nu primeau pe nimeni, în afară de Cilohedi din Hust, prietenul lui Iancu, dar și acesta nu a fost decât de două ori pe la ei.

O singură dată, Iancu a stăruit să meargă și ei în vizită la Cilohedi, imediat după ce s-au căsătorit, dar Ruxandra minți

că-i este foarte rău din cauza medicamentelor pe care Iancu i le cumpărase de la cel mai bun medic din oraș, care-i garantase că după tratamentul prescris de el, este imposibil ca Ruxandra să nu rămână gravidă.

Ruxandra râdea în sinea ei de medic, deoarece ea arunca întotdeauna medicamentele în lăturile, pe care le pregătea Melinda, pentru porci.

Auzind un motiv atât de serios, Iancu se duse singur în vizită, după ce mai întâi le duse, pe ea împreună cu Melinda la Coștiui, deoarece socrul său căzuse din căruță și își rupsese în două locuri piciorul.

Între Ruxandra și tatăl ei nu a existat niciodată acea legătură sufletească ce îi leagă pe copii de părinții lor și invers, acea relație dintre tată și fiică.

Pentru ea, tatăl său nu însemna nici atât cât însemna oricare dintre vecinii ei, care din când în când o mai mângâiaseră pe creștet, ceea ce Ruxandra nu ține minte să fi făcut vreodată tatăl ei.

Poate de aceea nu simțea nicio dragoste față de el.

Nu i se făcea niciodată dor de el, nici măcar milă, ba din contra, existau momente în care pur și simplu îl ura din tot sufletul.

Îl ura pentru fratele său Mitruț, pentru moartea acestuia, pentru copilăria neîmplinită. Iar moartea mamei sale și încercarea lui de a o vinde ca pe o vită de povară nu au făcut decât să ațâțe acea ură mocnită din sufletul ei.

Dar cu toate acestea, nu-l putea lăsa de izbeliște tocmai acum, când acesta avea piciorul rupt și nu putea să facă mai nimic pe lângă casă.

Ajungând la casa părintească, Ruxandra împreună cu Melinda s-au apucat să deretice odăile.

Au scos în curte toate lucrurile, au măturat și au spălat podelele, au schimbat paiele din saltele, iar când au pus totul la loc, odăile bine aerisite arătau cu totul altfel.

Totul era curat și mirosea a proaspăt.

A doua zi, Ruxandrei nu-i mai rămăsese mare lucru de făcut.

Melinda s-a dus să spele cergile de lână în râul ce curgea prin satul vecin, deoarece în pârâul din Coștiui curgea apă sărată, iar acasă în covată nu se pot spăla cergile.

Pe tatăl ei, îl duse cu căruța dis-de-diminează Stepan Haidamaka la Sighetgrad, la medicul Nistor să-i vadă piciorul.

Ruxandra, rămasă singură acasă, stătea privind prin fereastră spre pădurile Cornetelor îndepărtate, care parcă se uneau cu cerul.

Prin ferestrele înalte năvăleau în odaie razele calde ale soarelui de după-amiază, iluminând lucrurile dinprejur cu o lumină caldă, plăcută, armonioasă, care se potrivea atât de bine cu bucuria izbucnită dintr-odată în sufletul Ruxandrei.

Dincolo de fereastră, printre pomii din livadă, se așternea un covor verde, țesut din iarba proaspătă a primăverii, ce abia sosise în ospete pe acele meleaguri.

Merii din livadă își întindeau crenguțele, parcă împreunate într-o rugă către cer, cu mugurii pe jumătate crăpați de soare.

Se apropia înfloritul și pământul parcă respira cu o căldură plăcută.

Din uliță, ajunse zgomot de copite.

Ruxandra nu apucase să iasă nici până în tindă, când în mijlocul curții se opri căruța tatălui său, din care coborî Stepan Haidamaka. Se întorsese din oraș fără tatăl ei.

– Ce s-a întâmplat cu tata?! – întreabă mirată Ruxandra, sprijinindu-se de tocul ușii.

Părul negru împletit în două cozi îi cădea pe piept, uitase să-și pună baticul, cum se cuvenea unei neveste să iasă afară din casă, mai ales că în curte se afla un bărbat străin.

Străin doar cu numele, deoarece ceilalți bărbați din viața ei – tatăl ei și Iancu Lupu erau străinii vieții sale, ei erau acei străini, nu Stepan Haidamaka, singurul bărbat apropiat și atât de drag sufletului ei zbuciumat.

„Ce frumoasă este!.. Stă rezemată de tocul ușii exact ca în ziua în care voia să mi se dăruiască” – zâmbi trist Stepan.

– Tata nu s-a întors cu tine? – repetă întrebarea Ruxandra.

– L-a oprit medicul pentru două zile, vrea să-i facă niște analize, mă duc după el poimăine și-l aduc acasă, – răspunse Stepan dezhământând caii.

„Ce chipeș e și câtă siguranță e în toate mișcărilor lui, iată cât de sigur de sine intră în grajd, parcă ar fi proprietatea lui! Exact așa a intrat și atunci, în ziua în care eu...” – gândi Ruxandra și, fără să-și dea seama, intră după el în grajd.

Stepan, de parcă nici nu ar fi observat prezența ei, se ocupa de cai.

După un timp se întoarse spre ea și o întrebă cu voce blândă:

– De ce ai închis ușa?

Ruxandra abia atunci și-a dat seama că, intrând în grajd, închisese ușa în urma sa.

O închisese involuntar, la fel cum involuntar intrase în grajd.

Deodată i se făcu rușine, nu atât de Stepan, cât de sine însăși.

Primul gând ce-i trecu prin cap a fost să iasă, să fugă afară însă ceva, o forță neînțeleasă ei, o ținutui locului.

De parcă o părăsiseră puterile, nu putea nici să-și miște picioarele.

Stepan păși spre ea și se opri atât de aproape, încât îi simți răsuflarea și pentru o clipă i se păru că-i aude bătăile inimii.

„Ce frumoasă este, vreau să o iau în brațe și să o sărut. De ce nu se uită în ochii mei ca atunci?... De ce își ascunde de mine privirea?... Vreau să mă privească în ochi și mă va asculta, fără să-i spun prin cuvinte... Uită-te la mine, Ruxandro!... Vreau să te iau în brațe, vreau să te sărut. Ridică-ți privirea, Ruxandro!...”

„E o nebunie, curată nebunie? De ce am intrat după el în grajd, ce o să creadă despre mine? Nu am vrut asta, acum nu am vrut, Dumnezeu mi-e martor! Am vrut atunci, când m-a respins, iar acum la ce mi-ar folosi?! Acuma nu am nevoie de el. Totul e o nebunie! Acest bărbat, în afară de putere, curaj și frumusețe, nu are nimic. Nu este în stare să iubească, nu cunoaște ce înseamnă dragostea după care tânjea atunci sufletul meu tânăr?...”

„Uită-te la mine, Ruxandro! Îmi doresc atât de mult să mă privești în ochi... Am nevoie de tine, te iubesc Ruxandro... Te iubesc, mă auzi?! Te iubesc încă de atunci, de când ai vrut să fii primul bărbat din viața ta.”

„Nu este în stare să iubească... În afară de putere și frumusețe, nu are nimic...”

„Te iubesc, Ruxandro!... Vreau să privești în ochii mei!...”

Ruxandra simți că nu mai e stăpână pe ea și că o forță superioară, poate aceeași care o ținut locului, acum o sili să privească în ochii lui mari și albaștri, umeziți parcă de roua emoțiilor.

– Astăzi e prima zi de primăvară adevărată, – sparse tăcerea Ruxandra.

În vocea ei răsună o notă de veselie copilărească.

– Și asta te face să fii fericită? – întrebă cu voce tristă Stepan.

– Da, mă simt fericită – zâmbi Ruxandra.

Stepan puse mâna pe umărul ei și aproape șoptind spuse:

– Atunci, exact în acest loc ai vrut să mi te dăruiești.

– Asta a fost atunci – șopti Ruxandra.

Dar înainte de a-și lua privirea de la el, Stepan înțelese că ea își dorește și acum același lucru.

O luă în brațe și o strânse ușor, apropiind-o de pieptul său puternic.

Ruxandra nu se împotrivi, doar șopti după un lung suspin:

– Sunt femeie măritată, nevasta lui Iancu Lupu... – și-l cuprinse cu mâinile pe după gât...

Pe urmă, stătea tolănită în brațele lui pe o grămadă de paie, pe care parcă cineva dinadins o pregătise în colțul grajdului.

Ruxandra asculta ciripitul păsărelelor și încerca să ghicescă a ce mirosea părul lui Stepan.

„A busuioc. A cai și a busuioc, așa mirosea și atunci...”
– zâmbi Ruxandra și se cuibări mai bine în brațele lui.

Imediat după ce se întoarse tatăl ei de la spital Ruxandra se întoarse acasă și ea, iar spre sfârșitul acelei frumoase primăveri îi dădu lui Iancu vestea cea mult așteptată de el.

– Și totuși medicul avu dreptate – se bucură nespus de mult Iancu Lupu.

Ruxandra zâmbi amar.

* * *

– Dar de ce s-a îmbătat tata astăzi? – întrebă Ionuț, întrerupându-și joaca și apropiindu-se de Ruxandra.

Vocea copilului o readuse din amintiri la realitate.

– Așa sunt bărbații, se mai îmbată din când în când.

– Și nenea Stepan se îmbată?...

– Probabil se îmbată și e, – oftă Ruxandra, îmbrățișându-l pe Ionuț, care nu simți cum două lacrimi fierbinți căzură pe căpșorul lui bălai.

8.

Nici nu se crăpase bine de ziuă, când la ușa lui Iancu Lupu bătu Radu Geambașu.

Iancu, mahmur după beție, parcă se trezise de pe lumea cealaltă.

Se ridică din pat și, căscând prelung, deschise ușa.

Zărindu-l pe Radu, vrând parcă să se convingă că într-adevăr îl vede, îl întrebă cu voce somnoroasă:

– Tu ești, Radule?

– Eu sunt, Iancu baci, tocmai m-am întors de la «Potcoava de aur».

Iancu nu răspunse.

Tăcea, de parcă nu-l interesa de unde vine Radu, de parcă nu el l-ar fi trimis la cârciuma ovreiului.

– Am aflat cine a venit după bani, spuse Radu, privindu-l pe Iancu drept în ochi.

Iancu tresări, dar nu întrebă nimic.

Tăcea la fel ca înainte, de parcă nu știa despre ce bani e vorba.

După o lungă tăcere, când Radu crezu că pe acesta nu-l mai interesează subiectul, Iancu întrebă:

– Cine?

– Hă? – tresări Radu.

– Cine a venit după bani? – repetă Iancu.

– Ivan Kocerha!

– Lual-ar naiba! – înjură Iancu, probabil aducându-și aminte, cum acesta îi puse cuțitul la gât, când încercase să-l înșele cu bani. – L-ai văzut tu când a luat banii sau cum ai aflat? Poate era doar în trecere...

– Mi-a spus-o chiar el – am băut împreună toată noaptea.

– Ce ți-a mai spus?

– Tot ce aflase de la Haralambie, cum ați tras în acela, cum își revenise în căruță și, omorându-l pe Roșu, trecu Tisa pe la podul de la Cămara.

– Dar despre mine ce ți-a spus? – întrebă din ce în ce mai neliniștit Iancu.

Teama pe care reușise s-o alunge cu băutura se întorcea înapoi la el.

– Se pare că Ivan Kocerha îi poartă sâmbetele lui Haralambie.

– Nu se poate!... – aproape strigă Iancu.

– Ba se poate, din câte mi-a spus el, se poate!

– Repetă-mi fiecare cuvânt, pe care l-a rostit Kocerha.

– Păi a zis că îi pare rău că nu l-ați... pe Haralambie, chiar așa a spus: „Păcat că Iancu nu a reușit să-l trimită pe Haralambie pe lumea cealaltă, acum va plăti scump, căci acesta va cere un preț mare pentru pielea sa găurită”.

– Ți-a spus el asta?

– Da! Eu nu l-am tras de limbă – ridică Radu din umeri.

– Păreau frați de cruce, vezi, Haralambie l-a trimis după bani. De ce să-i pară rău că n-am reușit să-l omor?

– Nu știu.

– Poate doar s-a prefăcut, de ce să-i dorească moartea lui Haralambie?

– Motivul exact nu-l știu, dar ele pot fi nenumărate.

– Ca de pildă... – insistă Iancu.

– Ca de pildă, o fată care stă între ei, dar îl place mai mult pe Haralambie, decât pe Kocerha. A dispărut Haralambie – e bun și Kocerha!

– Ești sigur că nu s-a prefăcut, ca să te păcălească?

– Iancu baci! Omul beat și copilul mic întotdeauna spun ce au pe suflet.

– De ce nu ai încercat să-l cumperi?... Dacă Haralambie îi stă de-a curmezișul drumului, atunci poate... Pentru o sumă frumusească, l-ar fi... – își trase Iancu cu degetul pe sub bărbie.

– Am încercat, – răspunse Radu.

– Și?!...

– „Nu frate!”, – mi-a răspuns. „Noi am jurat pe Sfânta Evanghelie că nu vom ridica mâna unul asupra celuilalt” – așa mi-a spus, dar în schimb a zis că poate să ne dea de știre, când Haralambie o să apară prin părțile noastre. „Atunci Iancu îl va aștepta pregătit și își va putea termina treaba pe care a început-o în seara de Sfântul Dimitrie.”

Lupu nu a mai spus nimic.

Tăcea răsuflând din greu.

Simțea cum frica pune din nou stăpânire pe el.

O simțea în stomac, în piept, în gât, dar nu voia ca Radu să-și dea seama că i-ar fi frică și, străduindu-se din răputeri, întrebă cu voce calmă:

– Ce zici, ne putem încrede în vorbele lui Kocerha?

– Nu știu ce să zic?... Dar dacă Haralambie îi stă într-adevăr în drum, atunci cred că putem să ne bizuim pe ajutorul lui.

Gândul că Haralambie este rivalul lui Kocerha îl liniștea pe Iancu, de parcă era un leac împotriva fricii pe care o simțea în piept.

„Numai de nu ar uita Kocerha să-mi dea de știre, că atunci când Haralambie va veni după sufletul meu, eu n-o să mai dau

greș nici n-o să mă zgârcesc la gloanțe! Trebuie să țin legătura cu Ivan Kocerha, să-i promit bani. Mulți bani!...”

– Pentru bani și ursul joacă... – șopti Iancu.

– Ați spus ceva? – întrebă Radu.

– Nimic, du-te și te culcă!

Radu ieși, iar Iancu începu să țeasă în gând un nou plan care, spera el, îi va aduce liniștea și o să-i alunge frica.

„Prima dată să mă scap de Haralambie, iar pe urmă... Poate și de Kocerha. De acum va trebui să fiu tot timpul treaz. Ieri m-am îmbătat să-mi alung frica din suflet, dar de acum încolo, gata!...”

9.

A treia zi după Sfântul Ioan, în Valea Vișeului s-a întâmplat o mare nenorocire.

Toți locuitorii satului, cu mic cu mare, s-au adunat la malul râului Vișeu, în dreptul grădinii lui Arkadie Boiko, unde femeile tăiaseră cu topoarele în stratul gros de gheață o copcă mare, pentru a-și putea limpezi rufele spălate.

Tocmai aici, pe gheața râului, lângă copca ce semăna cu un ochi verde prin care Vișeul se uita spre cer, Ksenia, fiica cea mare a lui Stepan Lupșak, venind să-și limpezească rufe, găsi un suman de femeie din pănură sură.

Peste suman se așternu un strat subțire de ninsoare, semn că se află acolo încă de alaltăieri, că de atunci nu mai ninsese.

Sumanul era al Ivonei, slujnica lui Arkadie Boiko, cum o numeau oamenii din sat.

După cum povestea Maria, nevasta lui Arkadie, Ivona nu a mai dat pe acasă din ziua de Sfântul Ioan.

Imediat după slujbă, dispăruse fără urmă, și nimeni nu mai știa nimic de ea.

– Noi la început am crezut că a luat-o soacră-sa Varvara pe la ea și nu ne făceam griji, – se văita Maria.

Dar când a început să se însereze, ne-am îngrijorat și noi și atunci Arkadie m-a trimis la Varvara după ea, dar Ivona nici nu călcase pe acolo.

Toată noaptea nu am închis ochii de îngrijorați ce eram, iar ieri dimineață, în zorii zilei, am pornit cu Arkadie s-o căutăm prin sat, dar nu o văzuse nimeni... Parcă intrase în pământ!

– Și noi amândoi, eu cu Ilie, am căutat-o peste tot, am întrebat din casă-n casă, dar degeaba că tot nu am găsit-o – începu să se vaite și Varvara.

De dispariția Ivonei aflase tot satul, dar nimeni nu s-ar fi gândit la o asemenea nenorocire, ca fata să se arunce în râu.

Ultima dată o văzuseră imediat după slujbă, în curtea bisericii, stând de vorbă cu prietena ei Kalynca a lui Iurkuț.

– M-au nenorocit unchiul și mătușa, mi-a spus Ivona, după ce am ieșit din biserică, – povestea la toți Kalynca. – M-au schimbat ca pe o vită, pentru o bucată de pământ. Mie mi-e drag Ivan Kocerha, el mi-a făgăduit că vine să mă ceară în seara de Sfântu Dimitrie, n-o venit, ori n-o putut, ori i-a căzut mai dragă la inimă alta, nu știu?... Dar eu nu mai pot să-l aștept, dar nici după Ilie nu mă duc, mai bine mă înec. Iar când se va întoarce Ivan, să-i spui că l-am așteptat și că mi-a fost drag până-n ultima clipă și că nu am fost mâniată pe el nici o țărucă. Să-i mai spui că de moartea mea sunt vinovați unchiul Arkadie și mătușa Maria. Așa mi-a spus Ivona, așa vă spui.

La început nimeni nu dădea prea multă importanță vorbelor Kalyncăi, dar după ce Ksenia găsi sumanul și Maria îl recunoscă ca fiind al Ivonei, toată lumea s-a convins că biata fată într-adevăr se aruncase sub gheața râului.

Dar ce mai puteau face oamenii? Nici măcar nu-i puteau căuta trupul pe sub stratul gros de gheață.

– Ce ai făcut, fătucă-a-a me-e-ea?! – începu să bocească, frângându-și mâinile, Maria. – De ce ne-ai nenorici-i-it, de-e-e ce-e-e?...

– Vai, turturica, me-e-ea! Cum nu ai vrut tu să-mi împodo-o-obești casa, cu-u-um!... – începu să bocească și Varvara.

– Afurisitele! Au nenorocit fata! – a spus cineva din mulțime.

– Acum o fac pe mironosițele, dar din cauza lor se prăpădi Ivona! – spuse altcineva.

– Și eu m-aș fi înecat dacă aș fi fost silită să mă mărit cu unul ca Ilie al Varvarei, – spuse Ksenia.

– Degeaba se bucura Ilie ca prostul că o să aibă nevastă tânără și frumoasă, – a spus careva dintre flăcăi.

– Dacă ar fi după mine, eu l-aș îneca și pe el, – adăugă altul.

Tuturor le părea rău după Ivona.

Toți îi învinovăteau pe Maria și Arkadie de moartea fetei, însă nimeni nu îndrăznea să-i spună lui Arkadie în față, în afară de bătrânul Oleksa Movilă, care se apropiase de el și, ținându-i pieptul cu vârful cozii baltagului în care se sprijinea, îi spuse cu voce răspicată:

– Tu ești un diavol, Arkadie! Diavol, nu om! Nu ți-a ajuns că ai vândut casa și pământul bieteii copile, acum ai vrut s-o vinzi și pe ea Varvarei! Ești mulțumit de ceea ce ai făcut?! Ești mulțumit, hă?! Părinții ei te blestemă acum de pe lumea cealaltă... O să arzi în iad, Arkadie, dar până o să ajungi acolo, o să-ți jupoaie pielea Ivan Kocerha și bine o să-ți facă, ticălos ce ești! – și scuipându-l drept în obraz, se depărtă, sprijinindu-se în baltag.

Arkadie nu-i răspunse nimic, își șterse obrazul cu mâneca hainei și se depărtă „cu coada între picioare”, ca un câine hăituit.

Și ce i-ar fi putut răspunde lui Oleksa, că acesta minte?

Tot satul știa adevărul, dar până acum nu îndrăznise nimeni să-i spună așa – „rupt în buză” și pe deasupra să-l umilească și să-l scuipe.

Dacă ar fi putut, l-ar fi sugrumat pe bătrân cu mâinile lui, dar în spatele său se aflau feciorii acestuia.

– Dracu’ să-l ia! Am destule pe cap și fără el, – încercă să se liniștească

Arkadie. – Bine ar fi să nu se găsească trupul Ivonei, că altfel înmormântarea mă va costa o groază de bani și, pe deasupra, va trebui să-i fac și pomană, căci calicii ăștia numai asta așteaptă să moară cineva, ca să-și umfle burțile, – bombănea Arkadie luând-o spre casă prin grădină.

PARTEA A TREIA

1.

Spre deosebire de alți ani, în anul acela iarna fusese prea aspră și prea lungă.

Abia spre sfârșitul lui martie, soarele dădea semne de izbândă asupra nămeților de zăpadă.

Începeau să se contureze coamele sure ale dealurilor ce înconjurau orașul.

De departe se puteau desluși ogoarele oamenilor, despărțite prin fâșii lungi și foarte înguste de pământ cu iarbă uscată.

Deși era încă destul de frig, vâlcelele șipoteau vesele, sclipind sub razele soarelui.

Pe drumurile ce duceau spre oraș, era forfotă mare, ca în orice zi de târg, mai ales că acesta era primul târg de primăvară, de la care nu putea lipsi niciun gospodar care se respectă.

Cu toate că mulți dintre ei nici nu vindeau, nici nu cumpărau ceva, dar așa era obiceiul lăsat din moși-strămoși, ca „tot gospodarul” să meargă la târg.

Susurul pârlăiașelor întotdeauna îi amintea lui Kocerha de anii copilăriei.

Când primăvara, împreună cu Vasyl și Oleksa, băieții lui Movilă, dispăreau dimineața de acasă și hoinăreau toată ziua pe coclauri, întorcându-se seara ruși de foame, uzi și murdari.

De multe ori, la cină, primeau și câte o porție bună de „colac de mesteacăn”, cum era denumită în popor nuiaua cu ajutorul căreia părinții își „educă” copiii.

Căci nu degeaba grăiește Sfânta Scriptură că „cine cruță nuiaua, urăște pe fiul său...”.

Dar peste noapte, băieții uitau de „ieducația” primită și a doua zi o luau de la capăt.

Cel mai mult le plăcea să meargă în pădure, unde se jucau de-a haiducii sau căutau coarne de cerb.

Oleksa Movilă era mai îngăduitor cu băieții săi și de multe ori o povățuia și pe Maria:

– Lasă-i, vecină, să zburde și să se bucure de primăvară, că azi-măine or cunoaște și ei greutățile vieții și atunci nu s-or mai bucura de nimic!

Pieptănând în lung și-n lat tufișurile de multe ori găseau coarne de cerb.

Atunci, se întorceau acasă chiuind de bucurie, ducându-și trofee pe umeri.

Însă cel mai mult se bucura Movilă.

Deși șchiop, țopăia ca un copil în jurul coarnelor, fluierând de uimire. Îi strângea pe băieți la piept și îi mângâia pe creștet, lăudându-i fără încetare:

– Uite ce mi-au adus voinicii mei!.. Ia uite ce ramuri, zici că-s de stejar, pentru coarnele astea o să vă aduc de la Grimfer atâtea bomboane, de n-o să le ronțăiți nici într-o săptămână.

A doua zi, Oleksa Movilă își înhăma iapa la căruță și pornea peste deal, spre Bocicoiul Mare, unde îi vindea lui Grimfer coarnele.

Băieții, privind spre dealul Măgurii, îl așteptau cu nerăbdare toată ziua.

Deși știau bine că se va întoarce numai pe înserat, căci Stela, biata de ea, bătrână și chioară de un ochi, înhămată la căruță, de abia își târa picioarele.

Și apoi, Movilă mai trebuia să se târguiască cu ovreiul, pe urmă să bea aldămașul, să-și cinstească prietenii cu câte o cinzeacă, să-și laude iapa în fața cârciumii și abia apoi – șontâc, șontâc spre casă.

Dar așteptarea lor era răsplătită din plin, deoarece fiecare dintre ei primea câte o cutie, uneori chiar două, de bomboane învelite în staniol, pe care băieții o numeau „hârtiuță de aur”.

După ce mâncau bomboanele, «hârtiuțele de aur» le păstrau cu mare grijă pentru seara de Crăciun, când împodobeau bradul din curtea lui Movilă, învelind în ele bucăți de cartof și măr.

În schimbul unei perechi de coarne, Movilă aproape umplea căruța de alimente.

– Măi, Oleksa, măi, tu iar mi-ai golit prăvălia, – glumea Grimfer.

Ajungând acasă, împărțea totul în trei părți, din care o parte îi ducea la Kocerha acasă.

La început Maria, mama lui Ivan, nu voia să primească.

– Lasă vecine, nu trebuie, păstrează pentru tine, căci tu nu prea poți câștiga cu piciorul beteag, pe când Ivan al meu câștigă bine cu plutele pe Tisa. Noi avem, slavă Domnului, de toate!

– Pe mine m-ar bate Dumnezeu, dacă aș lua partea băiatului care și-a julit pielea prin tufișuri, căutând coarne de cerb. Și-apoi, asta-i o mare bucurie pentru el, că aduce deja ceva în casă, – îi răspundea Movilă.

Dar cel mai mult se bucura tatăl său și se lăuda prin sat că deja are fecior nu glumă:

– Aduce în casă făină pentru colaci, dar și dohan pentru mine!

Atâtea laude într-adevăr îl făceau să se simtă util și de-abia aștepta să crească mare, ca să intre în rândul plutașilor de pe Tisa.

Atunci o să vadă toată lumea câți bani va câștiga, căci el, musai, va fi un plutaș la fel de bun ca și tatăl său.

„Plutaș mai bun decât Ivan Kocerha nu găsești câtu-i Tisa de lungă” – vorbeau adesea oamenii din sat despre tatăl său.

De fiecare dată, după ce găseau coarne de cerb, mult timp nu-i mai întreba nimeni pe unde hoinăresc toată ziua.

Astfel că puteau să zburde în liniște prin Pădurea Ungurului, unde își săpaseră în pământ un mic bordei, acoperit cu crengi și frunză de stejar, sau să se joace pe lângă vreun pâraiaș, construind plute din bețe de alun și dându-le drumul pe apă.

Plutele lui întotdeauna erau cele mai mari și nu se spărgeau niciodată.

De multe ori, închizând ochii, își închipuia că se află în mijlocul Tisei pe o plută adevărată, de care erau legate alte două, trei, ba câte odată chiar patru și „zbura” cu ele, ocolind alte plute, spre nedumerirea plutașilor care se străduiau din răspuțeri să se țină după el, dar nu reușeau, „că asemenea plutaș ca Ivan Kocerha și fiul său Ivanko nu mai sunt alții câtu-i Tisa de lungă”.

În închipuirea sa copilărească, el conducea plutele și atunci când Tisa, furioasă, gemea și urla, lovindu-i pieptul cu valurile sale tulburi, când nici unul dintre plutași nu avea curajul să se apropie de malul ei.

Numai el, singurul, nu-i băga în seamă scălbâmbăielile și gonea sprinten pe valuri. El nu se temea de Tisa, la fel cum nu se temea nici tatăl lui care deseori o asemena cu o femeie.

– Tisa e ca și o muiere, nu poate fi mereu blândă, liniștită și dragăstoasă, se mai supără, biata de ea, și atunci, rânzoasă, urlă, țipă, plânge, se zbate, da’ e muierea noastră și ne este dragă la fel

de mult ca și atunci când e potolită. Mie mi-e dragă întotdeauna, cum o fi ea, pentru că și eu îi sunt drag ei și mereu are grijă de mine – povestea vesel cel mai bun plutaș de pe Tisa.

Și Tisa într-adevăr avea grijă de el.

Dacă mulți dintre plutași au plătit cu viața nesăbuiința de a porni cu plutele în vreme de puhoi, lui parcă-i ajuta să-și ducă mai repede plutele și întotdeauna ajungea cu ele întregi.

Îl ocrotea cum își ocrotește o mamă pruncul, deși e supărată și urlă la el, totuși îl duce de mână și are grijă să nu cadă sau să se lovească de vreo piatră.

Dacă Tisa îl cruța întotdeauna pe tatăl lui, o boală necruțătoare l-a răpus în câteva zile.

Într-o seară, l-au apucat frigurile și a căzut la pat, iar peste o săptămână deja i se trăgeau clopotele.

– Parcă știa că va muri, – povestea maică-sa oamenilor la prohod. – M-a rugat să-l duc la geam. „Să-mi iau rămas bun de la Tisa...” așa mi-a spus cu lacrimi în ochi, bietul de el.

Deși Ivan Kocerha era încă destul de mic când murise tatăl său, îl ține minte atât de bine, de parcă ieri îl văzuse pentru ultima dată.

Amintirea lui o purta în suflet, ca pe un talisman ce-l apăra de toate relele și necazurile vieții.

Își amintea de vocea lui frumoasă, gravă, care te răscolea și de cântecele preferate ale tatălui său, pe care le cânta și el deseori.

* * *

Plecând în lumea celor drepti, cel mai bun plutaș de pe Tisa, Ivan Kocerha, lăsă în urmă doi orfani – pe Ivanko și pe soră-sa Mărioara, în vârstă de numai trei ani.

Pentru mama lor sosiră vremuri grele.

Deși harnică și strângătoare ca o furnică, Maria Kocerha de data aceasta nu mai știa cum s-o scoată la capăt.

– De unde să mai fac rost de bani?... De unde?... Cum poate câștiga o biată muiere bani, cum?... – se întreba deseori Maria și, după o tăcere lungă, își răspundea: – Nicicum!

– O să-ți aduc eu bani, o grămadă uite așa de mare! – arăta cu mânuța Ivanko. – Numai să cresc un picuț mai mare și mă fac plutaș.

Dar până să ajungă plutaș, mai avea mult, în schimb chiar în acea primăvară, ajunsese ciobănaș la mieii lui Arkadie Boiko.

Așa se înțeleșese mama lui cu Arkadie: Ivanko o să-i pască mieii până la toamnă, iar el, Arkadie, o să-i are ogorul și o să-i aducă fânul din Poiana Surdului, ca să aibă ce mânca vacuța lor, Zoreana, pe care Maria o iubea și o alinta ca pe un copil.

– Vaca e cea mai bună mamă pentru copii! – spunea Maria.

Ogorul îl arase Arkadie, însă fânul din Poiana Surdului nu i-l mai aduse, deoarece „blestematul de diavol” i-a spart toate ulcioarele, a vărsat din bărbânțe tot laptele și a răsturnat la gunoi putina cu brânză, ba i-a bătut pe deasupra și flăcăii, de le-a dat sângele pe nas și pe urmă a fugit la dracu-n praznic, mai că plângea Arkadie Boiko.

– Cu ce-s eu de vină, de parcă-s bucuroasă că mi-a dispărut copilul? – plângea mama lui Ivanko.

– Nu-l mai boci femeie, că drac mort și rață înecată nu a văzut nimeni, deși mai bine l-ar lua dracul, câtă pagubă mi-a făcut! Iar eu ți-am arat și ogorul...

* * *

Pentru paguba lui Arkadie și ogorul arat, două luni a trudit Maria pe pământurile lui.

Biata femeie ar fi trudit și doi-trei ani și nu s-ar fi plâns de nimic, numai să i se întoarcă băiatul acasă, însă...

Cu fiecare zi ce trecea, nădejdea bieteii mame se stingea ca flacăra unei lumânări. Nimeni nu l-a văzut, nimeni nu a auzit nimic despre el, de parcă intrase în pământ sau căzuse în apă.

A trecut mai mult de jumătate de an de când Ivănică dispăruse fără nicio urmă. Maria se obișnuise cu durerea din suflet și nu-l mai aștepta.

– De un singur lucru îmi pare rău – povestea vecinilor. – Că nu are și el, bietul, un mormânt, unde aş putea merge să-i aprind o lumânare, să fac un parastas, să merg să-mi vărs lacrimile...

* * *

Toamna târziu, într-o dimineață, în fața porții lui Maria Kocerha opri un călăreț între două vârste, cu plete lungi, albite de vreme, cu un chip poate prea aspru, dar plăcut.

Nu-l cunoștea nimeni, nu-l mai văzuse nimeni prin satul lor, de aceea toți se mirau, când acesta întreba prin sat unde stă văduva Maria Kocerha?

– Țsta vrea s-o pețască pe Maria, de unde o fi aflat despre ea? – una-două, au tras concluzia cumetrele satului și vestea se duse, din gură-n gură, din poartă-n poartă, până străbătu întreg satul.

– Neața bună, femeie! – o salută călărețul.

– Bună să fie și pentru dumneata! – răspunse Maria.

– Dumneata ești văduva plutașului Kocerha?

Maria îl măsură din ochi și răspunse:

– Eu sunt!

A vrut să-l întrebe ce treabă are cu ea, dar s-a răzgândit.

Dacă acesta venise până-n satul lor s-o caute, atunci cu siguranță îi va spune și pentru ce o caută.

Și așa a și fost, după o scurtă clipă de tăcere, călărețul spuse:

– Eu sunt din Tribușani, Iarema Koțor e numele meu, m-a rugat băiatul dumitale să-ți aduc...

– Doamne! – apucă să strige Maria și se prăvăli leșinată în mijlocul curții.

Până o treziră din leșin, vecinele curioase ce se adunaseră să-l vadă pe „pețitor”, vestea că nichipercea lui Maria Kocerha trăiește și e „mulțam’fain” peste Tisa în Tribușani, ocoli din nou satul.

După ce se liniști un pic, Maria, spre nemulțumirea vecinilor, îl invită pe Iarema Koțor în casă și-l rugă să-i povestească despre băiat.

– A venit la mine pe la mijlocul lui april și m-a rugat să-i dau ceva de lucru. E un copil foarte cuminte, ascultător și harnic, sunt mulțumit de el. Păcat că nu am avut parte de un asemenea fiu.

Maria nu-și putea crede urechilor că băiatul ei trăiește, ba pe deasupra acest om îl și laudă că-i harnic, cuminte și ascultător...

Iarema scoase din buzunar un șomoioag de bani și-l întinse Mariei.

– Aici ai simbria lui pe o jumătate de an. M-a rugat să ți-o aduc, că vine iarna și ai nevoie de bani.

– Nu, nu-mi trebuie bani de la dumneata, nu-mi trebuie nimic! Bine că trăiește și că l-ai hrănit și îmbrăcat – cu ochii plini de lacrimi, spuse Maria.

– Banii nu sunt de la mine, femeie! – spuse convingător Iarema. – Sunt banii câștigați de fiul tău. Ia-i, o să-ți trebuiască, acuși vine iarna!

Luându-și rămas bun de la ea, Iarema plecă spunându-i că de sărbători o așteaptă să vină împreună cu micuța Mărioara la Tribușani și că o să trimită pe cineva după ele.

– Băiatul meu!... Băiatul meu scump!... – plângea de bucurie Maria, strângând banii la piept.

* * *

– Știu eu cine-i acest Koțor, n-o să-l învețe la fapte bune pe fiul tău!... – începuse s-o povățuiască Arkadie Boiko, întâlnind-o pe Maria, care încerca să-l ocolească, nerăspunzându-i nimic.

– Iarema e cel mai mare hoț de cai din câți s-au pomenit vreodată – încerca s-o convingă Arkadie.

– Ce treabă am eu cu acest Iarema?! – răspunse supărată Maria, văzându-și de drum.

Nu-i venea să creadă că un om bun ca Iarema, care-i adusese bani și-l lăudase pe băiatul ei, să fie „cel mai mare hoț de cai din câți s-au pomenit vreodată”.

Și până la urmă, ce mai vrea Arkadie?... Nu i-a ajuns că i-a lucrat două luni pentru oalele sparte?...

2.

La Iarema Koțor, Ivanko creștea poate chiar mai bine, decât ar fi crescut în curtea părintească.

Avea de toate.

Tot ce și-ar fi putut dori un copil.

Iarema, împreună cu nevastă-sa Paraschiva îi făceau toate voile; neavând copii, le căzuse drag la suflet acest mic drăcușor, care scăpăra scântei din ochișorii săi mici și negri ca mura, se purtau cu el ca și când ar fi fost copilul lor.

În fiecare an, atât de Crăciun, cât și de Paște, mama lui Ivanko, împreună cu surioara lui erau oșpeții lui Iarema.

Koțor trimitea după ele pe Timotei, care lucra cu ziua la el.

De asemenea, în fiecare an de Rusalii, când era hramul bisericii din Valea Vișeului, Iarema împreună cu nevastă-sa și cu Ivanko erau oaspeții Mariei Kocerha.

Văzând că micuțului îi plac caii, Iarema nu știa ce să facă de bucurie, îi era din ce în ce mai drag acest copilandru.

Începuse să-l învețe tot ce știa despre cai, iar flăcăiașul învăța repede, ascultându-l cu atenție și respect și făcând totul întocmai, deoarece îi era drag Iarema, la fel de drag cum îi fusese și tatăl său.

În lungile seri de iarnă, Iarema îi povestea micuțului povești despre prinții viteji și legende despre haiducii care, de multe ori, făceau dreptate săracilor și îi ajutau să-și ducă greul trai de iobagi.

Și așa, încetul cu încetul, între o legendă despre căpitanul Pintea și o poveste cu Oleksa Dovbuș, mai strecura și câte o pățanie de-a sa, până ce Ivanko află că Iarema fusese unul dintre cei mai renumiți hoți de cai din întreaga Verhovină. Nu mai era peste toată Zakarpattia unul mai renumit ca el.

Trei cai muriseră uciși de plumb sub el.

– Eu niciodată nu am furat de la gospodari de treabă, iar de la oameni săraci nici vorbă nu poate fi – spuse cu mândrie Iarema.
– Ba dimpotrivă, întotdeauna l-am ajutat pe huțulul sărac. Am făcut la fel cum făceau haiducii...

Micul Ivanko zâmbea amar, amintindu-și cum voia și el să se facă haiduc, ca să se răzbune pe Arkadie Boiko și să-i ajute pe cei săraci, în primul rând pe Ivona, care acuma îi era din ce în ce mai dragă.

„Și ce a ieșit din toată această poveste?... Mama, biata de ea, s-a spetit două luni pentru oalele sparte de mine, Arkadie nu a pierdut nimic, pentru că bogatului nu-i place paguba...” – gândi Ivanko.

Dar de iertat, oricum nu îl putea ierta niciodată pe Arkadie, se va răzbuna el odată și odată! Boiko va plăti cu vârf și îndesat pentru toate câte a tras mama lui și biata Ivona.

Dacă acum, din păcate, nu mai sunt haiduci, o să se facă hoț de cai.

Un hoț de cai renumit, la fel de renumit ca și nenea Iarema.

Va fura cai numai de la boieri și de la gospodari înstăriți și răi, aidoma lui Arkadie Boiko, și nu se va teme de păcat, pentru că-i va ajuta pe huțulii săraci, la fel cum făceau și haiducii.

Astfel de gânduri nu-i dădeau pace.

De multe ori, se trezea noaptea și își făcea planuri.

Se răzbuna în gând pe Arkadie, fura cai, îi ajuta pe cei săraci.

Dar nu îndrăzni niciodată să-i destăinuie lui Iarema ce fel de gânduri nu îi dau pace.

Dar într-o dimineață de primăvară, după ce lipsise două zile de acasă, de nu mai știa Iarema unde să-l caute, Ivanko intră în curtea lui Koțor, ducând după el doi cai tineri și frumoși, pe care îi furase de la Arkadie Boiko.

– 'Tu-ți anafura mă-tii de puțoi! – înjură Iarema. – Vrei să-ți putrezească oasele la ocnă sau de un glonț în ceafă ți se făcu dor, ai?!...

Deși Iarema înjura de mama focului, micul Ivanko citi altceva în ochii lui:

„Bravo, voinicule! Bravo, uite ce cai mi-ai adus!...”

Săturându-se de înjurat, Iarema duse caii în grajd și intră în casă, făcându-i semn lui Ivanko să-l urmeze.

– Trebuie să scăpăm cât mai repede de cai, o să-i vindem cât mai departe de aici, nu cumva să-i recunoască cineva, că atunci dăm amândoi cu mucii-n fasole. 'Tu-i mă-sa pe gheață de treabă – spuse destul de liniștit și turnă dintr-o ploscă din lemn de stejar în două păhărele tot din același lemn, pălincă de prune și, întinzându-i un pahar lui Ivanko, spuse:

– Hai să ciocnim câte un pahar ca între bărbați, de azi încolo nu mai ești puțoi!

Era pentru prima oară când Iarema îi oferea de băut. Ivanko dădu dintr-o dată păhărelul peste cap și încercă din răspuț să nu se strâmbe, deși pălincă tare îl arse „pe grumaz”, cum obișnuiesc să spună huțulii, și simți că-i ia foc pieptul.

Iarema se stăpâni să nu izbucnească în râs, deoarece Ivanko s-ar fi simțit prost, de aceea continuă să vorbească:

– Poimâine va sosi Meletie Barabulia din Kolomyia. El o să-ți vândă caii, pe un preț bun.

Ivanko îl privi mirat.

– De ce te uiți așa la mine? – zâmbi Iarema. – Acești cai sunt ai tăi, tu i-ai furat, îți aparțin. Dar nu cumva să aud vreodată că ai pus mâna pe căpăstrul vreunui cal, care aparține huțului sărac sau vreunui gospodar de treabă, cu toate că-i mai înstărit, că te omor cu mâna mea!

Flăcăiandrul își dădu seama că Iarema nu glumește și că l-ar tăia oricând cu baltagul, dacă ar fura vreodată de la huțulii săraci, însă nu se temea de amenințările lui, deoarece în ruptul capului nu ar fi făcut așa ceva.

– Vezi tu, copile! – continuă Iarema. – Acest „meșteșug blestemat” are legile și onoarea lui, pe care dacă nu le respecti plătești și nu oricum, ci cu viața!

– Arkadie Boiko nu e nici sărac și nici de treabă! – spuse dârz Ivanko.

– Îl cunosc bine pe acest zgârâie brânză, e un netrebnic! – încheie discuția Iarema.

Meletie Barabulia nu numai că se învoi să-i vândă caii, ci îi dădu înainte banii pe ei și încă un preț destul de bun.

– Dacă îi dau cu mai mult de atât, va fi câștigul meu, dacă nu voi lua pe ei atât, paguba tot a mea va fi – zâmbi Meletie.

* * *

Astfel începuse Ivan Kocerha „meșteșegul blestemat” – cu doi cai furați de la Arkadie Boiko.

Devenise bun prieten cu Meletie Barabulia, care îl lua peste tot cu el și îl învăța toate tainele acestui „meșteșug”.

– Nu e greu să furi un cal – îi spunea Meletie. – Asta o poate face orice nerod... Greu e să vinzi calul furat, ca să nu te prindă nimeni. Trebuie să știi cui să-l vinzi și cât să ceri pe el.

După trei ani, Meletie Barabulea muri împușcat de un husar beat la un joc de cărți, într-o cârciumă din Ujhorod.

Ivan deja cunoștea toți hoții de cai, însă cu mulți dintre ei nu voia să aibă de lucru. Mulți erau niște tâlhari la drumul mare, gata să ucidă pe oricine pentru o amărâtă

de mârțoagă, pe care apoi o schimbau prin alte părți pe o damigeană de pălincă și o găină friptă.

În schimb se făcuse frate de cruce cu Haralambie, care niciodată, ca și el, nu încălca legea și onoarea hoților de cai.

2.

La primul târg de la Sighetgrad din acea primăvară, au venit foarte puțini oameni.

Nici nu prea aveau ce cumpăra, acolo câțiva purcei, câteva vaci, câteva oi și bineînțeles țiganul Bulai, care vindea mârțoage

furate, îngrășate cu parul, adică bătute până se umflau și arătau ca niște cai bine hrăniți, dar speriate de moarte: când ȋiganul se apropia de ei, se smuceau și se ridicau în două picioare, iar el îi lăuda:

– Ia uitați-vă ce cai, trag de rup hamul!

Ivan Kocerha s-a plimbat puțin prin târg și, văzând că nu prea are ce face pe acolo, a pornit spre oraș.

Deși nu avea nimic de vânzare și nici nu voia să cumpere ceva, doar îi plăcea să privească cum se târguiesc oameni, era plăcut să vezi un târg cinstit!

La ieșire, s-a întâlnit cu Oleksa Movilă, consăteanul și prietenul său din copilărie, la fel ca și fratele acestuia, Vasyl.

– Hai noroc, Oleksa, – l-a salutat bucuros Ivan.

– Sănătate, Ivane! – răspunse fără prea mare chef de vorbă Oleksa și, strângând mâna lui Ivan, a vrut să se îndepărteze.

– Stai, unde te grăbești? – l-a oprit Ivan. – Hai să intrăm la Ruben, bem un pahar pentru întâlnirea noastră, mâncăm ceva, îmi povestești ce mai e nou pe acasă, ce s-a mai întâmplat, că nu am mai trecut de mult prin sat.

Oleksa s-a oprit.

Nu era prea vorbăreț din fire, nu-i prea plăcea să trăncănească vrute și nevrute, la fel cum nu-i plăcea să dea cuiva vești, nici bune, nici rele, de aceea s-a simțit foarte stingherit la gândul că va fi nevoit să-i povestească lui Ivan despre moartea Ivonei, căci se pare că acesta încă nu aflase despre asta.

– Mi-e teamă, Ivane, că nu pot să-ți dau vești bune, – a oftat din greu Oleksa, ridicând nevinovat din umeri.

– S-a întâmplat ceva cu mama? – întrebă speriat Ivan.

– Nu, mama ta e bine, e sănătoasă.

– Dar sora mea, Mărioara? Nu am fost demult în Tribușani.

– Cred că e bine și ea, nu am auzit să i se fi întâmplat ceva rău – răspunse Oleksa.

– Atunci, ce alte vești nu prea bune ai putea să-mi dai? – insistă Ivan, căci presimțea că s-a întâmplat ceva, o mare nenorocire.

– Ivona lui Marteniuk...

– Ce s-a întâmplat cu Ivona?

– S-a înecat în râul Vișeu în ziua de Bobotează.

– Ce?! – strigă Ivan ca un turbat și, prinzându-l pe Oleksa de umăr, îl scutură puternic, șoptind: – Nu! Nu se poate, nu se poate, spune-mi că nu-i adevărat, spune-mi că m-ai mințit, haide, Oleksa, spune-mi! – îl scutura pe Oleksa, însă își veni repede în fire și spuse:

– Povestește-mi cum s-a întâmplat.

– Cine știe cum s-a întâmplat... Ivona, se pare că s-a aruncat singură sub gheața râului. Ksenia Lupșak i-a găsit sumanul înzăpezit, când a mers să spele rufe la râu, a treia zi după Bobotează, căci Ivona s-a dus la biserică de Bobotează și nu s-a mai întors acasă.

– De ce a făcut asta?! – întrebă Ivan cu durere în suflet, se întrebă mai mult pe sine, simțindu-se oarecum vinovat.

– Arkadie Boiko a vrut s-o mărite cu forța cu șchiopul de Ilie a lui Gulyk. Ea nu voia nici în ruptul capului, spunea că ori se mărită cu tine, ori se aruncă în Vișeu.

– Bată-l Dumnezeu să-l bată de nemernic! Îl omor cu mâinile mele, îi zdrobesc capul ca unui șarpe! Ia te uită cu cine voia să o mărite pe Ivona, asta nu am să i-o iert niciodată, nici pe lumea cealaltă! – gemea Ivan cu pumnii strânși.

Simțea cum îl arde un foc în furca pieptului și cum o mână nevăzută îl prinse de gât și îl strângea cu mare putere, de nu mai putea răsufla.

Durerea trezită în inimă se ridica de undeva și îi învăluia întreg sufletul.

Deodată, îl cuprinsese o durere de nedescris, ochii i se umplură de lacrimi.

Îi părea atât de rău după Ivona, îi părea rău și de el, îi părea rău de iubirea lor neîmplinită.

După ce Ivan își reveni cât de cât și a vrut să-l roage pe Oleksa să-i povestească totul amănunțit, și-a dat seama că stă la masă singur.

Oleksa plecase, fără să-i spună nimic.

Ivan nu avea de unde să știe că Oleksa, la fel ca și el, o iubea pe Ivona și chiar a cerut-o de soție.

Ivona a început să plângă:

– Ești un băiat frumos, harnic și foarte de treabă, dare eu, Oleksa, nu mai sunt fată! M-am dăruit altuia...

– Cui? – întrebase nedumerit Oleksa.

– Lui Ivan Kocerha!... – a zâmbit Ivona. – A promis că o să vină și mă va lua de la unchiul Arkadie.

Văzând că Ivan nu vine să o ia pe Ivona și nici măcar nu se întoarce în sat, Oleksa întâlnind-o pe fată, i-a dat de înțeles că o așteaptă și că o va lua de soție, în caz că Ivan a părăsit-o...

Ivona iar a început să plângă:

– Chiar de nu se va întoarce niciodată, chiar de s-a întâmplat ceva cu el, sau și-a găsit altă fată și m-a uitat, eu nu mă voi mărita cu nimeni, deoarece am greșit, iar acum nici măcar nu știu ce sunt, o stricăta sau femeia lui?...

Oleksa a înțeles că Ivona nu se va mărita niciodată cu el și s-a însurat.

Și-a luat o fată din Bistra Vișeului, deja au trecut două luni de când au făcut nuntă și iată că trăiesc în pace și bună înțelegere.

Probabil de aceea, întâlnindu-se cu Ivan Kocerha, Oleksa, nu prea se simțea în largul său, cu atât mai mult, cu cât trebuia să-i dea groaznica veste despre moartea Ivonei, care îl așteptase.

În mintea lui Oleksa, Ivan Kocerha era vinovat de moartea fetei, el nu a venit să o ia, ea nu dorea să se mărite cu altul, mai ales cu unul ca Ilie Gulyk, de aceea și-a luat zilele, aruncându-se sub gheață.

* * *

În ziua aceea, Ivan Kocerha nu s-a mai dus în oraș.

A intrat în cârciuma lui Ruben și acolo, la „Potcoava de aur”, a încercat să-și înece amarul în băutură, însă blestematul de rom nu numai că nu voia să i se suie la cap, dar parcă îi limpezea creierul, alunga toate celelalte gânduri, păstrând unul singur – moartea Ivonei, un gând foarte dureros, ca un cui înroșit în foc, înfipt în creier, sau mai bine spus în suflet, pe care Ivan încerca, în zadar, să-l scoată de acolo.

Turna în el pahar după pahar, de se minuna până și Ruben care, vorba ceea, a văzut mulți băutori în viața lui, dar „aist flăcău îi întrecea pă tăți”...

Ce i-a mai rămas lui Ivan de făcut acum fără Ivona?

Se simțea nu numai singur, părăsit, dar și înșelat.

Cum de a putut Ivona să-i facă una ca asta?

Lui, care a iubit-o mai mult decât orice pe lume... Și-ar fi dat și viața pentru ea, fără să stea prea mult pe gânduri...

Acum la ce-i foloseau banii pe care i-a strâns, la ce îi foloseau caii și tot ce avea, dacă ea, Ivona a făcut ce a făcut, iar el nu o va mai vedea niciodată?...

Dacă Ivona s-ar fi măritat cu altul, i-ar fi fost mai ușor, nu l-ar fi chinuit atât de mult gândul că ea nu mai este în viața lui, ar fi uitat-o într-un an, doi sau poate chiar mai repede, și-ar fi

găsit altă fată, s-ar fi însurat și și-ar fi văzut de viața lui, de gospodărie, de prunci, dar așa?...

Oare ar putea uita pe cea care și-a jertfit viața numai ca să rămână credincioasă lui, credincioasă dragostei lor?... – urla sufletul lui de durere, dar acest urlat nu-l auzea decât el, cu toate că era puternic.

Atât de puternic, încât îi tulbura auzul, vederea, mintea...

Scrâșnind din dinți, fără să-și dea seama, lovi puternic cu pumnul în masă, încât sticla de rom a sărit în sus, iar alte două, deja golite, au căzut de pe masă și s-au rostogolit pe podeaua din lemn de brad spre tejgheaua lui Ruben.

– Doamne, cât de mult bea astăzi, – a șoptit speriat Ruben, ridicând de jos sticlele goale.

– Ruben, – l-a chemat cu voce liniștită Ivan.

– Ă-ă-ă?

– Iartă-mă, Ruben!

– Nu e niciun bai, flăcăule, se mai întâmplă, da' mata să fii sănătos – a dat din mână Ruben.

Ceilalți mușterii nici nu băgară de seamă gestul lui Ivan.

Și la drept vorbind, care dintre ei nu și-a descărcat sufletul, lovind cu pumnul în masă după câteva pahare de alcool.

Și-au descărcat sufletul fiecare și încă de câte ori!

Căci unde să faci asta, dacă nu la cârciumă?

Doar n-o să te apuci să dai cu pumnul în masă la biserică?...

Ivan nu putea înțelege un lucru: cum poate soarta să șteargă instantaneu toate visele fericite pe care o persoană le visează în timpul vieții sale?!

Încă de dimineață era vesel, plin de speranțe, ba chiar a cântat în timp ce mergea la iarmaroc.

Acum, când a terminat pentru totdeauna cu „meșteșugul” blestemat de a fura caii, singurul lucru care îl neliniștea

era faptul că încă nu și-a terminat pe deplin treburile, care îl legau de onoarea hoților de cai, pe care Iarema Koțor a sădit-o atât de adânc în sufletul său. În acea zi, a vrut să-și termine toate îndatoririle și să se întoarcă liber acasă, unde îl aștepta Ivona.

I-a promis că se va întoarce acasă de sfântul Dimitrie, se vor căsători și o va lua pentru totdeauna din casa răului și zgârcitului gospodar Arkadii Iurkuț.

Până își vor ridica o casă, vor locui cu mama lui, care a rămas singură de când Marusea s-a căsătorit cu Lukian Fediriuk, nepotul lui Iurkuț.

Ivan ar fi putut trăi liniștit împreună cu Ivona și în Tribușani, la Iarema Koțor, în timp ce meșterii i-ar fi ridicat casa.

Koțor l-ar fi primit bucuros, dar el dorea să vadă cu propriii lui ochi cum se ridica casa mult visată, cum se înălțau pereții ei, din ce în ce mai sus în fiecare zi, până la acoperiș.

Iar când căpriorii vor fi ridicați, va lega de vârful lor o sticlă de horincă tare, din prune bistrițene și va pune și o cunună de brebenoc cu panglici roșii.

Ivona va pregăti în fiecare zi prânzul, uşina şi cina pentru meşter, pentru că, cu siguranţă, îl va chema pe Petro Zolyk din Verhorivna.

Nu exista meşter mai priceput ca el în tot Maramureşul.

Acesta nu lucra numai în satul lui, ci era chemat şi prin alte sate.

Ivan Kocerha l-a întâlnit pe Valea Marei şi pe Valea Izei, ba chiar şi de cealaltă parte a Tisei, în Kolomyia, lucra doar la oameni înstăriţi.

Adevărat, nu lucra ieftin, dar era foarte bun, „parcă toarnă casele, nu le ridică din lemn – are mâini de aur!” – îl lăuda lumea pe Zolyk.

Ivan vorbise deja cu el, și Zolyk a promis să-i construiască casă, va pune totul la o parte și o să vină la el.

În imaginația sa, Ivan vedea casa cu cele două camere, cu tindă între ele, cu o cămară încăpătoare în spate și în față cu un pridvor lung și lat și cu o pivniță mare.

În visele sale fericite, Ivan vedea nu numai casa, ci întreaga gospodărie: grajdul, șura, cotețele de porci și găini, șopronul pentru lemne, o fântână cu cumpănă și o curte mare, curată, înconjurată cu un gard din scânduri groase de stejar, și cu o poartă mare, moroșănească, cioplită din lemn de stejar și acoperită cu draniță.

În mijlocul curții, Ivan vedea întotdeauna o căruță nouă, iar în șopron: sania, plugul, grapa și tot felul de unelte din lemn.

Deși toate acestea se aflau, deocamdată, numai în imaginația lui, însă pentru el păreau atât de reale, încât nici nu se gândea că nu se vor realiza.

O vedea și pe Ivona în curte, hrănind puii, scoțând apă cu găleata sau brodând în pridvor. El va planta cireși în curte.

Vor avea și ei prunci, care vor crește deodată cu cireșii.

Toate acestea acum i se păreau străine și foarte îndepărtate.

Într-o clipă, soarta i-a frânt toate nădejtile...

Toate visele frumoase pe care le visase de atâta timp...

Aproape din copilărie...

Dintr-odată, se simți vinovat de moartea Ivonei.

I-a promis că se va întoarce de Sfântul Dimitrie.

I-a promis, dar nu a putut să se țină de cuvânt.

Iancu Lupu și moartea lui Haralambie i-au schimbat toate planurile, pe care le țesuse cu atâta dragoste și dor după iubita lui.

Destinul l-a dus pe o cărare a vieții pe care nici prin gând nu i-ar fi trecut că o să meargă vreodată.

În plus de asta, nici un necaz nu vine singur, ci însoțit de altele.

Ivan se îmbolnăvise și zăcuse la pat aproape o lună, în casa unuia dintre cunoscuții săi, de dincolo de Tisa, în Teresva.

De-abia de Bobotează a reușit să ajungă până la Sighetgrad, dar în loc să treacă pe acasă sau pe la Tribușani, s-a întors înapoi la Teresva.

Deoarece medicul, pe care l-a adus cunoscutul său, i-a spus că este grav bolnav și că va trebui să se trateze sub supravegherea lui, altfel poate rămâne bolnav pe viață.

Cu toate că Ivan nu se temea de nimic, nici măcar de moarte, gândul că ar putea boli de plămâni toată viața îl cam speria.

În loc să-și vadă de gospodărie, o să umble, de tânăr, cu bastonul în mână prin curte și își va scuipa plămânii.

L-a ascultat pe medic, ba chiar nici nu-și mai aprindea pipa.

3.

Stepan Haidamaka stătea lângă fereastra din bucătăria domnului Josef și privea îngândurat afară.

De la fereastră, se vedeau pajiștile, care tocmai fuseseră eliberate de sub stratul de zăpadă, cu care le-a acoperit iarna lungă și rece și au început să se îmbrace în hainele lor de seară.

Razele slabe ale soarelui îmbrățișau cu lumina lui roșie ca o flăcără, firele plătându-se de buruieni și iarbă uscată.

De pe un delușor, de la marginea livezii, sărea primăvaratic, din piatră în piatră, un firicel vesel de apă.

Visând în liniștea serii, în mijlocul livezii, stăteau nemișcați, unul lângă celălalt, doi cai.

Unul sur, cu o stea albă în frunte, iar celălalt, roșcat.

În camera răcoroasă pătrundea mirosul mugurilor de alun, de mesteacăn și de iarbă proaspătă de primăvară.

Probabil în această seară Stepan nu se va duce acasă, va înnopta în odaia, pe care o avea în conacul boierului Josef.

Au trecut deja trei ani de când avea propria lui casă, mai bine spus propria lui gospodărie, poate ceva mai mare, decât a altor gospodari de seamă din sat.

Însă aici, la conac, se simțea destul de confortabil.

Aici și-a petrecut copilăria și prima parte a tinereții.

Avea doisprezece ani, când a venit la conac.

Deși oamenii din sat îl considerau „sluga boierului”, el nicio dată nu s-a considerat servitor, ba dimpotrivă, la curtea boierului Josef se simțea ca un stăpân, deoarece nimeni dintre cei care lucrau la curte nu ar fi îndrăznit să mute un pai fără acordul lui.

Înainte de a lua o hotărâre, de a da o poruncă, domnul Jozef îi cerea sfatul.

„Ce spui, Stepane, nu ar fi timpul să începem aratul?...”

„Crezi că ar fi bine ca în Prilazuri să semănăm ovăz?...”

„Stepane, săptămâna viitoare începem secerișul secarei? Ce zici?...”

„Stepane, nu ar fi bine să facem cutare sau cutare lucru?...”

Îl întreba, dar parcă nu îl întreba sau îi cerea sfatul, ci voie...

Iar când Stepan era de altă părere, boierul ridica din umeri, zâmbea nevinovat și îi răspundea:

– Tu știi mai bine, Stepane! Eu doar întrebam... Cum spui tu, așa facem.

Stepan avea întotdeauna ultimul cuvânt de spus, din această cauză cucoana Rozalina, soția boierului, se certa foarte des cu soțul său:

– De când l-ai adus la curte, nu mai știu cine e stăpân aici, el sau tu?!

– Să-ți spun drept, nici eu nu prea știu?... – zâmbea șiret boierul.

– Totul ai lăsat în seama lui. Totul se află în mâinile lui... Ți-a luat locul în toate. Oamenii nici nu te mai bagă în seamă, nimeni nu te mai întreabă nimic, toți aleargă la el: „Stepane, în sus, Stepane în jos...”, bine că măcar încă nu-i spun „boierule”. Poate că ai de gând să-l bagi și în patul meu?! – îi reproșa deseori Rozalina.

– Cred că are ibovnice mai tinere și mai frumoase decât tine, dar dacă dorești, am să-l întreb.

La un asemenea răspuns, cucoana Rozalina pleca bosumflată mormăind:

– Să vă ia naiba pe amândoi.

Pe urmă îi trecea, era sigură de frumusețea ei și de iubirea pe care i-o purta Josef.

Însă după ce îi trecea supărarea începea din nou să-l sâcâie pe Josef.

Boierul ținea foarte mult la Stepan și alt prieten, în afară de el, nu avea în întreg satul.

Îi era ca un frate mai tânăr, pe care nu-l avea, deși toți oamenii din sat și din împrejurimi știau foarte bine că Stepan Haidamaka, într-adevăr, era fratele boierului Josef...

O știa foarte bine și boierul...

La fel de bine știa și Stepan...

Știau că sunt frați, dar niciodată nu au adus vorba despre acest lucru.

Probabil îi ajungea faptul că locuiau în aceeași casă, mâncau la aceeași masă și deseori ciocneau câte un pahar împreună.

Țineau unul la altul ca doi frați adevărați, gata să se ajute la nevoie.

Cu doisprezece ani mai mare decât Stepan, Josef ținea foarte bine minte, cum, imediat după moartea mamei lui, bătrânul și severul său tată, boierul Ludovic, nu voia să se recăsătorească, la fel de bine o ținea minte și pe mama lui Stepan, pe frumoasa fată Vasylyna Haidamaka, servitoarea lor, pe care tatăl lui o alungase de la curte, când biata fată rămăsese gravidă, urlând în gura mare că el nu va hrăni toate „bulendrele satului” și nici pe „lepădăturile acestora”.

Biata Vasylyna, de durere își pierduse mințile.

Se plimba prin sat, povestind tuturor, că ea este soția legitimă a boierului Josef și pretindea să i se spună „Cucoană”.

Cu burta la gură, tot încerca să se strecoare în curtea bătrânului boier Ludovic, de unde, din porunca acestuia, era gonită mereu, de multe ori cu câinii.

Atunci Vasylyna se plimba pe ulițele satului, blestemându-i pe „nenorociții de slugoi” și amenințându-i că atunci, când se va întoarce bărbatul ei Ludovic, boierul lor, de la Debrețin, unde s-a dus să-i cumpere straie boierești, o să-i biciuiască și o să-i închidă în beci pe toți aceia, care nu vor să-i pupe mâna, să se închine în fața ei și să-i spună „cucoană”.

Așa a și rămas, biata fată, în memoria colectivă a satului, „cucoana Vasylyna”.

Oamenii, deși râdeau de ea, toți o primeau în casă, o hrăneau și o lăsau să doarmă peste noapte.

Nu avea unde să meargă, rămasă orfană de mică de ambii părinți, unde să se ducă?

Casa părintească s-a prăbușit demult, în locul ei creșteau urzici și buruieni.

Astfel, într-o noapte de toamnă târzie, în căscioara bătrânei Haryna Kušnir, a văzut lumina acestei lumi păcătoase micul Stepan, a cărui mamă părăsise, chiar în acea noapte, această lume

nedreaptă, plecând să caute parcă o alta, mai dreaptă, mai blândă și mai potolită, de parcă soarta cerea tribut o viață pentru alta.

Pe mama lui Stepan au înmormântat-o oamenii din sat, iar pe el au încercat să-l înfieze mai mulți gospodari, însă bătrâna Haryna nici nu voia să audă.

A înfășurat copilul într-o pernă nouă și, ținându-l strâns la piept, cu lacrimi în ochi, le răspundea oamenilor:

– La bătrânețe mi-a trimis Dumnezeu un copil, așa a vrut Bunul de El să se nască în casa mea. Nu vi-l dau, pentru nimic! Dacă vreți să mi-l luați, va trebui să mă omorâți mai întâi!

În vocea ei era atâta hotărâre, încât oamenii renunțau.

– Teme-te de Dumnezeu, Harynă, te caută moartea cu coasa, iar dumneata te joci de-a dădaca... Ce-o să faci cu un copil atât de mic, – a încercat să o convingă Iakob Kovdan, starostele satului.

– Dumneata, Iakobe, nu ai auzit că cei bătrâni dau în mintea copiilor?... Așa că o să ne potrivim, n-ai grijă... – zâmbea bătrâna, strângând la piept copilul „pe care i l-a trimis Dumnezeu, la bătrânețe”.

– Dar cu ce o să-l hrănești? Copilului îi trebuie zilnic lapte, iar dumneata nu ai vacă – insista birăul.

– Am capră! O am pe Albuța! Tu crezi că eu mulg apă de la ea. Nu, dragul babii, tot lapte mulg și e mai bun și mai gras, decât laptele de la vacile tale – se supără Haryna pe Iakob.

Văzând că nu pot să se înțeleagă cu ea, au lăsat-o în pace, iar copilul a rămas la ea.

Haryna l-a botezat cu numele de Stepan în memoria bărbatului său Stepan Kušnir, care se prăpădise cu douăzeci de ani în urmă, lucrând la ocna de sare de la Șugatag.

Astfel că Stepan și-a petrecut copilăria împreună cu baba Haryna și capra Albuța, dacă nu punem la socoteală și cele două găini din curtea lor.

– Dar cine și-ar pune mintea cu găinile?! Zi-i găină și dă-i pace... De aceea spun oamenii „ai minte cât o găină”, când vor să supere pe cineva – râdea bătrâna. – Cu capra e cu totul altceva. Poți să vorbești cu ea cât vrei, ea te ascultă cu atenție și mai dă și din cap, că e de acord cu ceea ce-i spui – o lăuda pe Albuța.

Micul Stepan îi spunea „mamă” bătrânei Haryna și amândoi trăiau fericiți, copilul creștea fără nicio grijă și nu-i lipsea nimic.

Nici copiii gospodarilor înstăriți nu aveau hăinuțe mai frumoase decât ale lui, iar când se întorcea cu „mămuca lui” de la hramuri, avea o trăistuță plină de cai și miei din turtă dulce, „bumboane” și tot felul de jucării.

Înainte de a-i „trimite Dumnezeu copilul”, bătrâna se mulțumea cu puțin, hrănindu-se cu o ulcică de lapte, cu un colț de pâine, cu un ou fiert sau cu te miri ce...

Dar în ultimii ani, se străduia să nu le lipsească nimic, deoarece Haryna era harnică și nu era deloc săracă, avea bani întotdeauna.

Deseori oamenii din sat se împrumutau de la ea.

„Haryna are mâini de aur!”, – vorbeau despre ea în sat, ba chiar și din alte sate veneau la ea fetele și flăcăii să le coasă „chemeși înflorate”.

De sub acul ei, pe pânza albă ca zăpada, răsăreau flori de mătase „așe mândre, de gândești că-s vii”.

Iar de cojoace ce să mai vorbim...

Cu banii pe care-i primea pentru un cojoc, putea să trăiască un an.

Într-o vreme, se plângea că i-a slăbit vederea:

„Cândva, într-o săptămână, coseam o chemeșă de nuntă, iar acum cu nenorociții ăștia de ocheri orbecăiesc câte două-trei, dar nu-i bai, nu mă las eu așe ușor.”

Pe urmă a început să vadă bine din nou.

Cosea și citea „Psaltirea” fără „nenorociții de ocheri”.

– Minunea minunilor, văd ca la optsprezece ani!... Deja văd prea multe... – râdea Haryna fericită.

Micul Stepan nu avea prea multă treabă.

Ducea capra la păscut și cam atât. Pentru el era chiar un lucru plăcut.

Albuța păștea sau se suia cu picioarele pe câte un tufiș și își lungea gâtul să rupă frunze proaspete, după care, sătulă, se întindea la umbră și rumega sau poate filosofa la problemele satului, sau ale întregului pământ, deoarece era foarte serioasă.

Stepan făcea lanțuri lungi din tulpini de păpădie, cu care o lega pe Albuța de câte un copac sau îi împletea cununi din flori de câmp și i le fixa pe coarne, după care adormea și el alături de ea.

De multe ori, Albuța se prefăcea într-un cal alb din poveste, care nici în ruptul capului nu se lăsa călărit de micul „Făt frumos”.

– Dă-te jos de pe capră, nichiperceo, că nu-i armăsar! – râdea de el Haryna.

Bietul copil de abia împlinise unsprezece ani, când „mămuca lui dragă” s-a dus într-o lume mai bună, „în loc luminat, în loc cu verdeața, în loc de odihnă, de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea...” – așa a spus popa Lisandu, iar unii oameni spuneau că a chemat-o la El „Dumnezeu drăguțul, ca să coasă chemeși înflorate îngerilor săi...”

Gospodarii din sat au sărit din nou să-l înfieze pe micul Stepan, deoarece la unsprezece ani, un copil gata crescut este foarte util pe lângă gospodărie, să ducă vacile și mieii la păscut, să aducă apă și să facă alte corvoade.

Însă istețului copil nu-i conveni să fie sluga nimănui, deoarece se considera „propriul său stăpân” și putea să se însoare când

voia, deoarece oricare dintre fetele satului va primi bucuroasă să-i fie mireasă.

Așa i-a spus Iakob Kovdan, starostele satului, când a deschis lada verde cu flori roșii de mac pe ea, în care „mămuca lui” ținea cămășile la care lucra, ochelarii și „Psaltirea”.

Starostele a scos din ladă un săculeț din pânză și uitându-se în el a fluierat cu uimire:

– Dumnezeule, ce de bani!...

Iakob a zâmbit și l-a mângâiat pe creștet:

– Copile, de acum în colo tu ești cel mai bogat flăcău din sat, poți să te însori când vrei, orice fată o să meargă bucuroasă după tine.

„Ce ar fi dacă s-ar însura într-adevăr?” – îi trecuse prin cap, deși nu văzuse, nici nu auzise ca cineva de vârsta lui, să se însoare.

Dar dacă așa a spus unchiul Iacob, starostele satului, înseamnă că se poate însura, deoarece acesta este cel mai deștept din sat, după popă, știe ce spune, nu aruncă vorbe-n vânt.

Stepan a tot stat și s-a gândit pe care dintre fetele satului s-o ceară de nevestă.

Îi cam plăceau toate.

Erau frumoase, subțirele, sprâncenate, vesele și toate se comportau frumos cu el și îi aduceau bomboane, când veneau la „mămuca lui”.

Îl mângâiau, îl luau pe genunchi, se jucau cu el, iar când plecau, mândre ca niște păunițe, lui îi venea să plângă după ele.

Dar mai bine nu, nu se va însura cu niciuna!

Deși starostele a spus că poate să se însoare cu oricare, dar el era sigur că nici una nu o să vrea să se joace cu el, și atunci la ce îi trebuie însurătoare?...

La fel a făcut și Anna, care cu puțin timp în urmă se juca cu el de-a v-ați ascunselea și de-a rățușcă oarbă, chiar și țurcă, iar acum... Încearcă să o rogi să se joace cu tine, o să izbunească în răs:

– Nu am timp, copile, și apoi ce ar spune oamenii dacă m-ar vedea jucându-mă cu tine țurcă?... Ar râde de mine că mă joc cu pruncii.

– Bine că nu ți-au spus nimic până acum, – bolborosea supărat micul Stepan. – Ia te uită la ea, a îmbrăcat cămașa pe care i-a cusut-o mămuca, s-a dus cu ea la biserică și la joc și deja nu mai vrea să se joace cu mine...

Cămășile înflorate, pe care le cosea „mămuca lui”, parcă le schimbau pe toate fetele, nu numai pe Anna, ci și pe Hafița, pe Dochița, pe Mărioara, pe Varvara, ba chiar și pe Florica, care era puțin mai mare decât el.

Cine știe ce punea „mămuca” în florile albastre de pe cămășile lor, de se schimabau toate așa, dintr-o dată...

Când i-a cusut cămașă nouă, lui Stepan îi era frică ca nu cumva, Doamne ferește, aceasta să îl schimbe și pe el și să-i dispară pofta de joacă.

Odată, i-a spus asta și Harynei, care a zâmbit amar și i-a răspuns:

– Într-o zi, singur o să-ți dorești să îmbraci o asemenea cămașă. Nimeni și nimic nu te va împiedica să o porți, că așa e dat de la Bunul Dumnezeu, ca fiecare om să se despartă de copilărie, îmbrăcând cămașa tinereții! Eu de mult mă pregătesc să-ți cos o astfel de cămașă, pe care să o îmbraci când te vei despărți de copilărie, dar până atunci mai este, mai ai timp destul să te joci.

Asemenea răspuns îl liniștise pe Stepan și își văzu mai departe de joacă.

Haryna îi pregătise lui Stepan „cămașa tinereții”, pe care într-o zi o va îmbrăca cu mare bucurie și se va duce la biserică și joc, fără să-și dea seama că se desparte de anii preafericiți ai copilăriei, mai târziu își va aduce aminte, cu lacrimi în ochi și de cuvintele „mămucii lui”.

Tot alegând dintre fetele satului, micul Stepan nu găsise niciuna care să-i fie pe plac.

Fetele de măritat nu se vor juca cu el nici în ruptul capului, iar cele de vârstă lui nu-i trebuiau.

Ce să facă el cu o nevestă de vârstă lui?

O tragi în glumă de codiță, o împingi puțin sau o ciupești, iar ea țipă ca din gură de șarpe și fuge să se plângă tuturor că ai bătut-o.

Nu, o asemenea „muiere” nu-i trebuie lui pe lângă casă.

Mai bine se va juca cu băieții.

Astfel că micul Stepan nici nu s-a însurat, nici nu s-a lăsat înfiat de nimeni, ci a luat-o pe Albuța de funie și s-a dus în Poiana Urșilor, unde stătea, împreună cu oile boierului, bătrânul Vasyl Koptil, o rudă mai îndepărtată a bătrânei Haryna.

Îl cunoștea bine pe Koptil, acesta venea des pe la ei, le aducea lapte acru de capră, caș și urdă, iar odată i-a adus un fluier.

Banii pe care i-a găsit în ladă starostele satului, Iacob Kovdan, după ce i-a numărat în fața câtorva martori, i-a depus la o bancă din Sighetgrad.

– Să stea la loc sigur! La bancă banii nu se vor pierde, nici nu se vor cheltui și pe deasupra vor aduce dobândă. Dacă eu mor, să știți de unde să luați banii și să-i dați băiatului, că altfel bătrâna Haryna ne va blestema de pe lumea cealaltă.

Stepan nu a dus-o rău nici la bătrânul Koptil.

Îl ajuta pe acesta la diferite treburi: aducea apă, spăla putinele și bărbânțele, și mâna oile la strungă, unde le mulgeau

Marko și Țilikă, ciobanii boierului, care primeau simbrie, spre deosebire de Koptil care avea propriile sale douăzeci de oi, era un fel de partener al boierului, deoarece se pricepea să facă cea mai bună brânză.

Nici nu era de mirare, deoarece crescuse la stână, iar rețeta, mai bine spus, secretele brânzei le-a învățat de la huțulul Dmytro Iurkuț din Verhovina.

Boierul îi permitea să-și pască oile pe pășunile sale, ba pe deasupra îl hrănea și îl îmbrăca.

Când nu avea treabă lângă stână, se plimba prin păduri și poienițe, împreună cu prietenul său Tarko, un dulău mare cât un vițel, culegea fragi, zmeură, afine și hribi, cânta din fluier și arunca cu pietricele în cetina brazilor, strigând la iele, când vedea câte un vârtej nebun de frunze și crenguțe uscate.

Își dorea din tot sufletul să-l fure ielele și să-l ducă în împărăția lor cu palate din cleștar și aur, cu râuri în care curge lapte și miere, după cum auzise el de la ciobani și de la bătrânul vătaf.

– Ielele-nebunele... Ielele-nebunele... – nădăjduind că le va supăra, iar acestea îl vor răpi și-l vor duce prin văzduh la palatul lor.

Însă ielelor nici că le păsa de flăcăiandru, alergau mai departe, ridicând praful și frunzele amestecate cu cetina uscată de brad.

După ce se sătura de hoinărit se întorcea la stână, mâna oile la strungă, după care asculta poveștile ciobanilor, iar odată cu somnul, care îl fura, îl răpeau și ielele, îl duceau la palatul lor de cleștar, unde îl făceau prințul lor și îl hrăneau cu miere, că lapte avea destul și la stâna lui Koptil.

Toamna târziu, când au coborât din Poiana Urșilor cu oile la iernat, Stepan s-a atașat de Havrelo Frunzilă, care avea grijă de caii boierului, deoarece îi plăceau mai mult caii decât

oile, spre dezamăgirea bătrânului Koptil, care nădăjduia să-l inițieze în tainele făcutului brânzei și că va lăsa un vătaf de nădejde la stâna din Poiana Urșilor.

Toată iarna se învăteau pe lângă Frunzilă, iar primăvara, când Koptil a pornit cu oile la munte, Stepan s-a ascuns în podul grajdului și astfel a rămas lângă Havrelo să aibă grijă de caii boierului.

Când Frunzilă îi povestise boierului Josef despre Stepan și dragostea acestuia pentru cai, boierul i-a dat copilului simbria întreagă ca oricărui dintre oamenii săi.

– Un grăjdar bun e greu de găsit, învață-l tot ce știi – îi spuse boierul Josef lui Frunzilă.

Auzind ce simbrie îi dă boierul „mucosului”, dar mai ales că i-a dat o odaie în conacul său, ba pe deasupra îl pune și la masa lui, oamenii au început să șușotească că tânărul boier, vrea oarecum să spele din păcatele tatălui său, bătrânul boier Ludovic, care mult s-a mai chinuit pe patul de moarte, nicicum nu putea să-și dea sufletul, așteptând întoarcerea fiului său, de la Viena, care, cine știe din ce cauză, s-a întors de-abia după moartea tatălui său.

Oamenii l-au îndrăgit foarte repede pe tânărul boier, diferența dintre acesta și răposatul lui tatăl era ca de la cer la pământ.

Boierul Josef nu era nici sever, nici zgârcit ca tatăl lui, care niciodată nu plătea lucrătorii cu cât s-ar fi cuvenit, întotdeauna inventa câte o pricină, pentru care le oprea din bani.

Iar când aducea oamenii din alte părți, pentru săpat porumbul sau secerat secara, adeseori aceștia plecau cu ce au venit, cu nimic!

Vin lucrătorii la curte, iar el e numai lapte și miere cu ei: îi pune la masă, le toarnă de băut, îi îndeamnă să mânânce și de patru, cinci ori pe zi:

– Mâncați, oameni buni, mâncați! Mâncați cât puteți, cât vreți, mâncați, beți la mine puteți să mâncați cât vreți, iar de bani nici vorbă...

Oamenii mâncau și beau pe săturate, crezând că boierul îi asigură că vor primi bani frumoși.

Îl laudau și îl proslăveau pe boier, rugându-se la Dumnezeu pentru sănătatea lui, că „așe jupân bun” ei nu mai văzuseră...

Dar când isprăveau treaba și cereau plata, boierul Ludovic începea să râdă și să-i alunge din curte:

– Ia uită-te la ei, ce vicleni sunt! Cât e ziulica de mare, măcinau cu fălcile și râdeau tot ce puneam pe masă, mai ceva ca lăcustele Eghiptului, iar acum mai vor și bani... Ce bani, mă?!... Care bani?!... Nu v-am spus eu „mâncați cât puteți, cât vreți, mâncați, beți, la mine puteți să mâncați cât vreți, iar de bani nici vorbă...” Nu v-am spus, ha?!

– Ba ne-ați spus, dar noi am crezut că...

– Ce ați crezut sau ce nu ați crezut e treaba voastră, eu v-am spus clar, și până la urmă eu am rămas în pagubă, că de mâncat, slava Domnului ați mâncat, iar treabă... Așa că mai bine duceți-vă de unde ați venit și pe la curtea mea să nu mai dați, că mâncăi ca voi găsesc și aici.

Sărmanii lucrători plecau capul rușinați și se duceau, unii tăcuți, alții bombănind, iar alții blestemându-l pe boier, cu cele mai grele blesteme.

Dar de când s-a întors boierul Josef, „tânărul boier” sau „cuconul Josef”, cum îi spuneau oamenii, acesta își plătea lucrătorii cum se cuvine, ba câteodată le dădea mai mult, mai ales celor săraci?

Iar cerșetorii nu plecau niciodată flămânzi sau cu traista goală de la curtea lui.

Deci micul Stepan a rămas la grajdurile boierului să îngrijească caii.

Îl asculta pe Havrelo Frunzilă, iar acesta îl învăța nu numai cum se îngrijesc și se vindecă de diferite boli caii, ci și șiretlicurile geambașeriei.

În scurt timp știa să găsească diferite hibe calului pe care îl cumpăra și să ascundă unele, când îl vindea.

Frunzilă îl lua peste tot, la toate târgurile de cai la care mergea.

Au colindat împreună Valea Dornelor, Bistriței, Izei, Tisei, Marei, ba odată au ajuns chiar până la Mureș, de unde Frunzilă târguia caii, ba câteodată îi și fura, încercând să-l înițieze și pe Stepan în această „meserie”.

Stepan, la început fura cai împreună cu Frunzilă, iar după moartea acestuia, singur sau cu alți hoți de cai, dar pe urmă s-a lăsat de acest „meșteșug”.

Deși câștigul era foarte mare, lui Stepan nu prea îi plăcea, iar pe urmă boierul care la început, deși știa de unde provin caii, se prefăcea că nu știe, după moartea lui Frunzilă i-a interzis să mai fure cai.

– Să furi caii e una, iar să târguiști caii furați e alta... Eu nu sunt de acord ca tu să mai furi cai. Te știu toți hoții de cai de pe ambele maluri ale Tisei, dacă te faci geambaș, toți o să vină la tine. Tu cumpără-i mai ieftin, vinde-i mai scump, că deși calul e furat, negustorul e cinstit! – i-a spus odată boierul Josef.

I-a promis boierului că nu mai fură niciun cal și s-a ținut de cuvânt.

Stătea mai mult la curte, iar peste puțin timp întreaga gospodărie, încetul cu încetul, a trecut în mâinile lui.

Pentru asta primea o simbrie destul de mare, dar mai avea și banii care i-au rămas de la „mămuca lui”.

În câțiva ani avea propria lui casă, gospodărie, pământ și propriii lui cai – gospodar peste gospodari, ce mai...

Poate ar fi trebuit să-și caute pereche.

Mulți flăcăi de vârsta lui, unii fără gospodărie, erau însurați de mult, unii aveau deja copii mari.

Care dintre gospodarii satului nu și-ar fi dat fata după el?

Care fată nu și-ar fi dorit un bărbat atât de frumos, de puternic și de omenie ca Stepan?

Care mamă nu ar fi fost fericită să-și vadă fata gospodină în casa lui Stepan Haidamaka?

Care tată nu și-ar fi dorit să se fălească în fața celorlalți cu așa ginere?

Numai că Stepan nu se prea grăbea cu însurătoarea.

Parcă nu era în apele lui... Ce-i drept, îi plăcea de una, dar aceasta... era măritată.

Îi era foarte dragă, se gândea mereu la ea, o iubea de mult, de când ea a vrut să fie a lui, iar el...

Nu, atunci a făcut bine că a refuzat-o.

Iar a doua oară?

Nu era ea de vină, de ceea ce s-a întâmplat între ei.

El era de vină...

Gândul că ea nu este a lui și nici nu va fi niciodată, îi rodea sufletul.

De câte ori tatăl ei îi cerea ajutorul, îl ajuta cu mare drag, mai ales atunci când Ruxandra venea pe la tatăl său, sau atunci când Dmytro îl ruga să-l ducă la Sighetgrad.

4.

Iancu Lupu ținea în amândouă mâinile câte un revolver încărcat, încercând să țintească pieptul lui Haralambie.

– Ha-ha-ha! – a răsunat ca un clopoțel râsul lui Haralambie.
„Ha-ha-ha!...” – s-a rostogolit ecoul pe Valea Ronișoarei.

Iancu strângea, până la durere, mânerele revolverelor, ținând în cătare pieptul dușmanului său, care venise să-i ia viața.

– Ha-ha-ha! – răsuna în continuare glasul lui Haralambie, apropiindu-se din ce în ce mai mult.

Iancu parcă împietrise în mijlocul podețului, care împărțea gospodăria lui în două părți.

Haralambie venea spre el din partea grajdurilor, părul său bălai sclipea ca argintul sub razele palide ale lunii.

Neținând cont de ger și ninsoarea care cădea neconținut, Haralambie purta o cămașă de vară de în subțire, iar la chimirul său de piele nu avea nicio armă, nu se vedea nici măcar un mâner de cuțit.

„Cum de nu se teme să se apropie de mine cu mâinile goale?” – se gândi speriat Iancu.

– Ha-ha-ha! – râdea în continuare Haralambie, apropiindu-se de el.

Deodată, în spatele lui Haralambie apăruseră caii.

Cinci cai... Pe care acesta îi vânduse.

Caii îl urmau pe Haralambie într-un fel foarte straniu, de parcă o mână nevăzută îi ducea de căpăstru.

„Vrea să-mi fure caii, pe care i-am cumpărat de la el!” – se enervă Iancu și trase din ambele revolve în pieptul lui Haralambie.

– Ha-ha-ha! – se auzi râsul lui Haralambie, în loc de împușcături.

– Ce naiba?! De ce nu trag revolverele, doar eu le-am încărcat cu mâna mea... – șopti speriat Iancu și apăsă din nou pe trăgacele revolverelor.

– Ha-ha-ha! – a răsunat din nou, în loc de împușcături.

– Ptiu, drace! – scuipă Iancu, înspăimântat de-a binelea.

– A venit să-mi ia viața, să-mi ia sufletul... O să mă ucidă... Iar eu nu pot să fac nimic, e fermecat... Nu-l ating gloanțele... Trebuie să fug, să mă ascund!... – șoptea Iancu.

Ar fi vrut el să fugă, însă picioarele nu-l ascultau.

Nici măcar nu putea să le miște. Atunci ținti și trase din nou.

– Ha-ha-ha! – continua să râdă Haralambie.

– Ce vrei de la mine? – urlă nebun de spaimă Iancu.

– Ha-ha-ha! – râdea Haralambie, arătând cu degetul ceva ce se afla în spatele lui Iancu.

Iancu întoarse capul și rămase paralizat de spaimă.

La celălalt capăt al podului, stăteau fratelui său Augustin și Lică Zlătaru și râdeau de el.

– Ha-ha-ha! – a răsunat ca un clopoțel râsul lui Haralambie.

– Ha-ha-ha! – râdea Augustin...

– Ha-ha-ha! – râdea Lică Zlătaru...

– Ha-ha-ha! – râdea Haralambie.

– Ha-ha-ha! – răsună Valea Ronșoarei...

– Ha-ha-ha! – răsună în sufletul lui Iancu...

– Eu știu cine-i vinovat de moartea lui Augustin, însă trebuie să tac, destul am pierdut un fiu. Îmi ajunge! – se auzi vocea tatălui său, Răzvan Lupu.

– Sunt morți! Sunt morți cu toții! Și tata e mort, și Augustin, și Lică... Eu l-am... – urlă Iancu. – Trebuie să fug, trebuie să mă ascund...

Dar unde putea să fugă, când la un capăt al podului se afla Haralambie cu caii, iar la celălalt, fratele său Augustin și Lică Zlătaru și pe deasupra se auzea de undeva vocea tatălui său.

„Voi sări de pe pod! Podul nu-i înalt, iar gheața e tare, n-o să se rupă...!” – gândi Iancu sărind.

– Ha-ha-ha!... Ha-ha-ha!... răsună deasupra lui, și atunci își dădu seama că de fapt nu sărise de pe pod, ci cade într-un hău, într-o prăpăstie fără fund, din care se ridica fum și limbi de foc și miroasea a pucioasă.

– Ha-ha-ha!... Ha-ha-ha!... continuau râsetele, undeva sus, pe pământ.

– Iadul! – șopti Iancu.

– Ha-ha-ha!... Ha-ha-ha!...

* * *

Se trezise din somn ud learcă, tremura din tot corpul, de parcă îl apucaseră frigurile. De-abia reușise să aprindă lumina și să întindă mâna după „Psaltirea” cu coperțile aurite, care stătea pe masă.

– Ai milă de mine, Dumnezeuule, în bunătatea Ta! După îndurarea Ta cea mare, șterge fărădelegile mele! Spală-mă cu desăvârșire de nelegiuirea mea și curățește-mă de păcatul meu!

– Ha-ha-ha!... – răsună undeva în sufletul lui Iancu.

– Căci îmi cunosc bine fărădelegile, și păcatul meu stă necurmat înaintea mea.

– Eu știu cine-i vinovat de moartea lui Augustin, însă trebuie să tac, destul am pierdut un fiu. Îmi ajunge! – auzi vocea tatălui său, a lui Ioan Lupu.

– Împotriva Ta, numai împotriva Ta, am păcătuit și am făcut ce este rău înaintea Ta; așa că vei fi drept în hotărîrea Ta, și fără vină în judecata Ta...

– Nu trage, Iancule, nu mă omorî, nu voi spune nimănui despre Augustin... Nu trage Iancule... – auzi și vocea lui Lică Zlătaru.

– Iată că sunt născut în nelegiuire, și în păcat m-a zămislit mama mea. Dar Tu ceri ca adevărul să fie în adâncul inimii: fă dar să pătrundă înțelepciunea înlăuntrul meu! Curățește-mă cu isop, și voi fi curat; spală-mă, și voi fi mai alb decât zăpada.

– Ha-ha-ha!...

– Fă-mă să aud veselie și bucurie, și oasele, pe care le-ai zdrobit Tu, se vor bucura...

– Bună plată mi-ai dat, Iudă!... – auzi și vocea lui Haralambie.

– Întoarce-Ți privirea de la păcatele mele, șterge toate nelegiuirile mele! Zidește în mine o inimă curată, Dumnezeule, pune în mine un duh nou și statornic! Nu mă lepăda de la Fața Ta, și nu lua de la mine Duhul Tău cel Sfânt...

– Ha-ha-ha!...

– Blestemați să fiți cu toții! Sunteți morți! Morți, morți, morți!... – urla Iancu.

– Ha-ha-ha!...

– Blestemați să fiți cu toții! – mai strigă o dată și întinse mâna după plosca cu horincă, pe care o ținea sub masă.

Horinca parcă îl mai liniștise un pic.

Iancu înțelesese că de acum înainte nimic nu-l mai poate salva de la spaima care se cuibărise în sufletul lui și îl poseda ca un demon.

Nici măcar rugăciunea nu mai avea putere să-l liniștească, i-a rămas doar horinca, atunci va bea, deoarece aceasta alunga spaima din sufletul lui.

Când era beat, nu se temea de nimeni, toate remușcărilor dispăreau, amintirile se ștergeau...

Atunci, cu greu își amintea de chipurile celor morți, care nu-i dădeau pace.

Nu-și mai aducea aminte nici măcar de chipul tatălui său și nici de vocea lui...

Va bea zi și noapte și n-o să se mai teamă de nimeni și de nimic.

Însă de această dată, nici horinca nu a putut alunga teama din sufletul lui Iancu, ba din contră, parcă cu fiecare înghițitură, în loc să dispară, creștea, de parcă în ploscă nu se afla horincă, ci esență de spaimă.

Atunci își dădu seama că nu avea decât o singură ieșire și, râzând ca un nebun, se lovi cu palma peste frunte.

Cum de nu-i trecuse mai repede prin cap?!...

Totul e atât de simplu...

Acum nimeni...

Niciodată nu o să-i facă niciun rău...

Cum de nu-i trecuse mai repede prin cap?!...

Peste câteva clipe, din grajdul de cai se auziră împușcături...

Șase împușcături, una după alta...

Șase împușcături!

Însă nu le număraseră nimeni, poate doar el, Iancu Lupu!

Speriată, Ruxandra ieși afară și îl văzu pe Radu, care alerga spre grajduri.

A început să alerge în urma lui.

Ceea ce au văzut în grajd i-a înspăimântat.

Cinci cai împușcați în cap, se zbăteau în valuri de sânge în mijlocul grajdului, ferindu-se parcă să nu strivească trupul stăpânului lor, care zăcea printre ei cu tâmpla însângerată.

5.

La înmormântarea lui Iancu Lupu s-au adunat aproape toți oamenii din Sighetgrad și din împrejurimi.

Se mira până și părintele Neneștean, că niciodată, în peste patruzeci de ani, de când e preot, nu văzuse atâta lume la o

înmormântare și în tot acest timp i-a îngropat pe mulți, Dumnezeu să-i ierte!

Numai că de această dată, nu a ținut niciun fel de slujbă, a venit doar să sigileze mormântul, până la „Învierea de apoi”, deoarece Iancu Lupu își pusese capăt zilelor, iar canoanele bisericești interzic sfânta slujbă la înmormântarea sinucigașilor.

Deși orașul avea trei cimitire și fiecare dintre ele avea loc pentru cei care se sinucid, pe Iancu l-au îngropat sub Dealul Doboieș, la marginea viei sale.

Astfel a hotărât Ruxandra, sfătuindu-se cu Radu și Melinda, cu cine altcineva ar fi putut să se sfătuiască?

Iancu nu mai avea pe nimeni, nici măcar o rudă mai îndepărtată.

– Să se odihnească aici, lângă gospodăria lui, din care ieșea atât de rar. Dumnezeu să-l ierte! – îi spuse Ruxandra lui Radu.

Radu a ridicat nepăsător din umeri, de parcă ar fi vrut să-i spună că lui îi este totuna, unde îl îngroapă pe Iancu care, după cum vorbea lumea, era tatăl lui.

Tată ne-tată, dar brânza-i pe bani!

Acum, după ce murise, Radu trebuia să-și caute alt stăpân.

Era sigur că muierea lui Iancu nu o să țină cai, iar fără cai, ce să caute el la curtea ei?!

Acum nici măcar nu mai are cai, că Iancu îi luase „dincolo” pe cei mai buni, iar cei care au rămas erau, aproape toți, niște gloabe.

Caii pe care i-a împușcat Iancu, i-au îngropat, cu Lungu și Surdu, sub Dâmbul Săratei, taman în dreptul locului, în care Ruxandra se pregătea să-și îngroape soțul.

Lui Radu îi părea rău după cai, la fel cum îi părea rău și după Iancu, însă ce putea face?

Bine că avea bani, poate sosise timpul să-și încropească propria sa gospodărie și să se însoare...

Însă Radu nu părăsise casa lui Iancu, după moartea acestuia.

Casa în care crescuse, deoarece ceea ce s-a întâmplat la pomana pe care o făcuse Ruxandra pentru sufletul lui Iancu, i-a mirat pe toți care veniseră să-l conducă pe ultimul drum, de la cei săraci care au venit de dragul pomenii, ca să mânânce și să bea pentru un „bogdaproste”, până la gospodari înstăriți, jandarmi, notari, avocați și medici, care îl cunoșteau pe Iancu și au venit să-l conducă pe ultimul lui drum.

Ruxandra, cu ajutorul Melindei și al altor femei, pregătise foarte multă mâncare, bănuind că va veni multă lume.

A tăiat doi porci și patru oi, câteva găini și un curcan gras. „Nu în fiecare zi moare Iancu Lupu!...” – gândi aproape cu răutate Melinda, deoarece nu prea îl avea la inimă.

Oamenii de-abia așteptau să pună mâna pe linguri și furculițe, însă imediat după ce părintele Neneștean binecuvântă masa, Ruxandra ceruse celor prezenți să o asculte puțin.

– Ceea ce vreau să vă spun este foarte important pentru mine, de aceea aș vrea să fiți martorii mei. Pentru această treabă l-am chemat și pe domnul avocat Pruncu.

Mulțimea tăcea, așteptând cu mare nerăbdare ce o să spună tânăra văduvă.

– Ca soție legitimă a răposatului Iancu Lupu, după lege, mie mi se cuvine totul, cu atât mai mult că răposatul meu soț nu avea alte rude, care ar pretinde ceva, am dreptate, domnule avocat? – îl întrebase Ruxandra pe domnul Pruncu.

– Fără nicio discuție. Tot ce a fost al soțului dumitale îți aparține acum! – a spus hotărât avocatul.

– Acum vă rog să mă ascultați cu atenție.

Cei prezenți tăceau în continuare, încercând să ghicească ce o să spună proaspăta văduvă, care după o scurtă tăcere spuse:

– Mie nu-mi trebuie nimic din tot ceea ce a rămas în urma lui Iancu Lupu!

După aceste cuvinte tăcerea devenise parcă apăsătoare, oamenilor parcă le era frică să respire, iar Ruxandra continuă:

– Nu l-am iubit pe Iancu, nu voiam să mă duc după el, dar tatăl meu m-a obligat, mai bine spus, m-a vândut pe o pereche de cai, pe care i-a promis răposatul...

Bătrânul Dmytro Rusnak, pe care l-a adus la înmormântare Stepan Haidamaka, și-a plecat capul în pământ de rușine.

Oamenii continuau să tacă, deoarece mulți știau povestea, iar alții își dădeau seama că nu de bunăvoie s-a măritat frumoasa copilă cu un om între două vârste, însă nimeni nu pricepea de ce, acum după moartea acestuia, ea nu vrea nimic din averea lui.

– Eu cred că întreaga avere a răposatului meu soț i se cuvine fiului său Radu Geambașu... Deoarece acesta este într-adevăr fiul său, iar voi toți știți foarte bine acest lucru...

Cei prezenți au înmărmurit de uimire.

Ce-i drept, unii șușoteau că Radu ar avea dreptul la o părțică din moștenirea lui Iancu, însă nu se aștepta nimeni ca văduva lui Iancu Lupu să-i lase totul...

Vestea a căzut ca un trăsnet din cer senin.

Unii credeau că Ruxandra s-a ținut de tot, alții zâmbeau pe furiș, crezând că tânăra femeie, de fericire că a scăpat de așa soț, a băut un pahar, două și acum nu știe ce vorbește...

Până și avocatul Pruncu o privi mirat și rosti pe un ton serios:

– Doamnă Ruxandra, eu când v-am spus că aveți dreptul la tot ce a rămas în urma soțului dumneavoastră, am avut în vedere și pe fiul dumneavoastră, Ionuț Lupu, fiul legitim al regretatului Iancu Lupu! Eu nu vă contrazic, poate Radu Geam-

bașu este fiul lui Iancu, însă din păcate nu este fiul lui legitim. Dacă doriți, puteți să-i dați ceva din partea care vi se cuvine dumneavoastră, însă nu aveți niciun drept să îndepărtați bunurile care se cuvin fiului legitim...

– Ionuț... fiul meu Ionuț... nu este fiul lui Iancu Lupu!...

Mulțimea nu mai știa ce să creadă, unii își făceau, pe ascuns, semnul crucii, alții se uitau la Ruxandra ca la o arătare, iar câteva cumetre cu limbi „truditoare” au început să-și dea coate una alteia – „vezi ce muiere de treabă!...”, bucuroase că vor avea, pentru câteva săptămâni bune, o temă de dezbatere, atât de importantă...

Stepan Haidamaka stătea cu sufletul la gură.

El parcă presimțea că Ionuț este fiul lui, de aceea ținea atât de mult la băiat...

Ruxandra a continuat:

– Puteți să credeți ce vreți despre mine... nu-mi pasă! Dar nu vreau ca fiul meu să ia averea care nu i se cuvine! Dumnezeu m-ar pedepsi pentru o așa nedreptate!...

După un asemenea argument, avocatul Pruncu a rugat-o pe Ruxandra să treacă pe la cabinetul lui, unde vor lămuri toate problemele.

Mirați de cele întâmplate, oamenii au început să plece, pe la casele lor. Se apropiiau, parcă rușinați, de Ruxandra și fiecare rostea. „Bogdaproste!”

După ce rămaseră singuri, Stepan s-a apropiat de Ruxandra, a îmbrățișat-o și i-a spus:

– Ai procedat corect, Ionuț o să crească în casa tatălui său, împreună cu mama lui, bineînțeles dacă ea va fi de acord?...

– Cred că sunt singura văduvă din lume, care a fost cerută în căsătorie la înmormântarea soțului, – zâmbi cu oarecare amărăciune Ruxandra.

E P I L O G

Au trecut două săptămâni de când zugravii au început să zugrăvească mănăstirea cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților”.

Egumenul mănăstirii, părintele Feodosie, mai tot timpul stătea în preajma lor, de parcă se pricepea la zugrăvirea icoanelor sau voia să învețe acest meșteșug.

Zugravii se simțeau stingheriți, văzând cum părintele urmărește fiecare mișcare pe care o făceau, credeau că nu are încredere în ei.

Ei nu știau adevărata pricină, care-l ținea pe părintele Feodosie în preajma lor.

Acesta nici măcar nu era atent la sfinții, care luau naștere sub pensulule iscusite ale iconarilor.

Pe el îl interesa tânărul flăcău cu părul negru și cărlionțat, în ochii căruia jucau două luminițe misterioase...

De unde îl știa?

De ce îl atrage atât de mult acest copilandru?

De câte ori dădea cu ochii de el, părintele Feodosie, simțea o neliniște ciudată, plăcută...

Într-o dimineață, nemaiputând răbda, a intrat în vorbă cu tânărul iconar:

– Mi se pare, fiule, că te știu de undeva...

– Nu prea cred, părinte, sunt pentru prima oară în Bucovina, – a zâmbit băiatul.

– Dar de unde ești de loc, copile?

– Din Maramureș, părinte – a răspuns băiatul, pregătindu-se să urce pe schelă.

– Maramureșul este mare, fiule... Din ce sat ești? – încerca Feodosie să-l ajute să urce pe schelă.

– Din Tribușani, părinte, – a răspuns bucuros băiatul, deoarece Feodosie, dintre toți zugravii, vorbea numai cu el.

– Ia te uită!... Și de-al cui ești din Tribușani? În tinerețe, am cunoscut mulți oameni din acest sat frumos...

– Nici eu nu știu, părinte... Sunt al mai multora sau poate al nimănui...

– Cum vine asta, fiule? Spune-mi cum te scrii?

– După mamă mă scriu Ivan Marteniuk, dar oamenii îmi spun Ivan Koțor, deoarece m-a înfiat Iarema Koțor din Tribușani. Unii îmi mai spun și Ivan Kocerha.

– De ce Kocerha? – înrebă cu respirația tăiată părintele Feodosie.

– Acesta era numele tatălui meu, care a dispărut înainte de a mă naște eu. Oamenii spun că era un renumit hoț de cai. Nimeni nu știe unde a dispărut, poate l-a ucis cineva, cine știe?...

Igumenul Feodosie i-a întors tânărului zugrav spatele și s-a îndepărtat, de parcă nu-l mai interesa nimic.

„Cine m-a pus să mă laud cu neamul meu de hoți de cai, egumenul poate să creadă că voi fura ceva din mănăstire...”

– gândi băiatul, părându-i rău că i-a povestit despre tatăl său, pe care nici măcar nu-l cunoscuse, dar ce să facă, starețul i-a căzut drag la suflet.

* * *

Părintele Feodosie se îndrepta spre chilia sa, scrâșnind din dinți, ca să învingă plânsul care-l podidi și ștergându-și pe ascuns lacrimile...

– Nu, e o încurcătură la mijloc, flăcăul este un alt Marteniuk... Nu poate fi fiul meu... Cum putea să-l nască Ivona, dacă s-a înecat în râul Vișeu cu șaisprezece ani în urmă? După cum i-a povestit Oleksa Movilă, tot cu șaisprezece ani în urmă, când s-au întâlnit la târgul din Sighetgrad.

„După mamă mă scriu Ivan Marteniuk, dar oamenii îmi spun Ivan Koțor, deoarece m-a înfiat Iarema Koțor din Tribușani. Unii îmi mai spun și Ivan Kocerha... Acesta era numele tatălui meu, care a dispărut înainte de a mă naște eu. Oamenii spun că era un renumit hoț de cai. Nimeni nu știe unde a dispărut, poate l-a ucis cineva, cine știe?...” – îi răsunau în urechi vorbele tânărului iconar.

Ajuns în chilia lui, părintele s-a pus în genunchi în fața icoanei Mântuitorului și a început să plângă cu lacrimi amare:

– O fiul meu, o fiul meu drag!... De ce mă pedepsești, Dumnezeu?!... Oare nu mi-am răscumpărat încă toate păcatele și fărădelegile...

Acum părintele Feodosie, era sigur că tânărul iconar era fiul lui.

A simțit asta cu inima, de când l-a văzut, de aceea i-a fost atât de drag de la început.

– El este fiul meu!... Doamne Dumnezeu, învață-l pe robul tău ce are de făcut! – se ruga în genunchi.

După lunga rugăciune, sufletul părintelui Feodosie s-a liniștit.

S-a așezat pe marginea patului său, și-a adâncit capul în palme și așa a rămas până dimineața.

Amintirile i-au răscolit sufletul.

La început, și-a adus aminte de copilărie, de moartea tatălui său și de micuța Ivona, desculță, într-o cămășuță ruptă și mur-

dară, pe care o trăgea de codițe, când păștea mieii lui Arkadie Iurkuț.

Pe urmă, în fața ochilor, părintele Feodosie o văzuse pe Ivona mare, fată de măritat, când pentru prima și ultima oară s-au iubit sub tufele de alun, dincolo de râul Vișeu.

Și iată rodul iubirii lor!

Fiul lui, Ivan, pe care i l-a trimis Dumnezeu ca pe un amar blestem sau ca pe o mare binecuvântare.

Atunci sub tufele de alun, el i-a promis Ivonei că se va întoarce de Sfântul Dimitrie și i-a mai promis că o va lua de la zgârcitul și hainul Arkadie Boiko și se vor căsători.

Ea l-a crezut.

Și el a crezut în ceea ce i-a spus... Însă de întors în satul natal nu s-a întors niciodată...

În noaptea de dinaintea Sfântului Dimitrie, Iancu Lupu l-a împușcat pe bunul lui prieten, pe Haralambie, iar onoarea hoșilor de cai îi cerea să răzbune moartea fătatului său.

Egumenul Feodosie își aducea aminte, de parcă totul se petrecuse ieri.

Stătea pe un trunchi uscat de măr, la marginea livezii lui Iancu și îl aștepta pe Haralambie care i-a dus acestuia o pereche de cai și mai avea de luat de la Iancu Lupu plata pe încă trei cai.

Aceasta urma să fie ultima zi de hoț de cai, mai bine spus ultima noapte.

În acea noapte, urma să treacă Tisa, să ajungă la Tribușani, iar a doua zi să se întoarcă în satul lui și să se căsătorească cu Ivona.

Acesta era visul său, însă destinul i-a pregătit altceva.

În acea noapte, două împușcături i-au întrerupt firul gândurilor și nu numai firul gândurilor, ci poteca către fericire, pe care a bătorit-o de atâtea ori cu gândul.

La început nu a înțeles ce se întâmplă, cine ar putea trage cu arma, noaptea pe Valea Ronișoarei, undeva pe lângă gospodăria lui Iancu Lupu?...

Ca niciodată, împușcăturile îl înspăimântară, sufletul său, parcă presimțea o mare nenorocire.

De abia mai târziu și-a dat seama că acele două împușcături erau plata celor cinci cai.

Puțin mai târziu, când l-a văzut pe Haralambie mort în căruța cu paie, trasă de o gloabă, pe care o mâna Roșu.

Haralambie, cu pieptul însângerat, parcă îi zâmbea, parcă voia să-i spună:

„Vezi ce plată am primit pentru caii noștri?!”

Atunci, orb de furie, viitorul egumen Feodosie – hoțul de cai Ivan Kocerha, s-a năpustit asupra căruțașului și i-a tăiat beregata.

Pe urmă a vrut să se repeadă la casa lui Iancu Lupu să-i ucidă pe toți și să aprindă întreaga gospodărie, să nu rămână nimic din cuibul tâlharului.

Dar sângele ce se scurgea din gâtul lui Roșu îi potoli setea de răzbunare și mai trebuia să-și îngroape prietenul mort.

Ascunzându-se de oameni, două zile și două nopți, Ivan Kocerha a dus trupul lui Haralambie până-n Vârful Frasin, unde l-a îngropat, fără sicriu, fără rugăciune, fără cruce...

De-abia peste patru ani, când a ajuns frate Feodosie, a ridicat pe mormântul lui Haralambie o cruce mare, din lemn de stejar, pe care au sfințit-o doisprezece preoți, însă faptul că sub cruce se află îngropat Haralambie nu știa decât el și Bunul Dumnezeu.

Întorcându-se în Sighetgrad, a ținut în taină moartea lui Haralambie.

Pe Roșu, Iancu Lupu l-a îngropat, oamenii s-au întrebat mirați cine l-ar fi putut omorî, pe urmă l-au uitat, cum se uită toate relele și bunele...

Iancu Lupu, după cum îi spusese și Radu Geambașu, credea că nu l-a rănit mortal pe Haralambie, iar acesta revenindu-și în căruță, l-a omorât pe Roșu și a dispărut, ca pe urmă să-i facă zilele amare.

Dacă cineva l-ar fi întrebat, astăzi, pe egumenul Feodosie, dacă e greu să ucizi un om, ar fi răspuns, fără a sta prea mult pe gânduri:

„Da, este greu!... Foarte greu!...”

Însă atunci el voia să-l ucidă și pe Iancu Lupu.

După șiretlicul cu scrisoarea, pe care chipurile ar fi scris-o Haralambie, și după ce obținuse banii pe cai, i-a rămas un singur lucru – să-l ucidă pe Iancu, iar pe urmă să se întoarcă în satul natal, unde îl aștepta Ivona.

Însă în dimineața zilei, în care voia să-și pună planul în aplicare, l-a întâlnit pe Oleksa Movilă, care i-a dat groaznica veste că Ivona s-a înecat în ziua de Sfântul Ioan, deoarece Arkadie Boiko voia să o mărite cu sila cu Ilko Hulyk, un fecior nu prea chipeș și cam prostănac.

La început, voia să-l ucidă pe Iancu Lupu, pe urmă și pe Arkadie, iar pe urmă să încheie și el socotelile cu viața.

Dacă Ivona a murit, nu avea niciun rost să trăiască cu povara că biata fată a pierit din cauza lui.

Sufletului lui era însetat după răzbunare!...

Bunul Dumnezeu avea alte planuri cu el și nu i-a permis să-și spele mâinile în sânge, nici să termine cu viața.

I-a trimis gânduri bune...

Iar pe aceia, pe care voia să se răzbune hoțul de cai, ia pedepsit El.

Iancu Lupu s-a împușcat, iar Arkadie Boiko s-a despărțit de viață în chinuri groaznice, ținut la pat de o boală nemi-loasă, care l-a măcinat câțiva ani buni.

Dar despre moartea acestuia, părintele Feodosie nu știa.

Ivan Kocerha a trimis, prin evreul Ruben, maică-sii mulți bani, iar el a plecat spre Bucovina și a început o viață nouă într-o mănăstire.

Într-un fel, a încheiat socotelile cu viața, deoarece Ivan Kocerha a murit, a dispărut, iar în locul lui s-a născut „din apă și din Duh” fratele Feodosie care a devenit părintele Feodosie, iar pe urmă, după ce a ctitorit Mănăstirea cu hramul „Duminica tuturor sfinților”, a devenit egumenul Feodosie.

A doua zi, egumenul Feodosie l-a rugat pe tânărul zugrav să-i spoiască cu var chilia.

În timp ce flăcăul dădea cu var pe pereți, părintele îl descosea și astfel, de la o vorbă la alta, aflase că mama lui, Ivona Marteniuk, din Valea Vișeului, orfană de ambii părinți, a crescut în casa lui Arkadie Boiko, o rudă mai îndepărtată a ei, care a obligat-o să se mărite cu un flăcău pe care ea nu-l iubea.

Însă ea l-a păcălit pe Arkadie, lăsându-și sumanul, pe gheața râului, în locul în care femeile sparseră gheața, pentru a-și putea spăla rufele, și fugi la Iarema Koțor din Tribușani, unde spera să-l întâlnească pe tatăl lui, pe Ivan Kocerha, care era tot din satul lor, însă a fugit de la același Arkadie Boiko, căruia îi păștea mieii, și s-a năimit servitor la Iarema Koțor, care aproape că l-a înfiat.

Ivona și-a așteptat iubitul la Tribușani, unde l-a adus pe lume pe micul Ivan Kocerha, însă tatăl acestuia nu s-a mai întors.

Koțor îi povestea multe despre tatăl lui, care a fost „un hoț de cai cinstit”.

„Oare poate fi cinstit un om care fură caii?” – se mira micuțul Ivanko.

„Sigur că poate...” – îi răspundea, zâmbind amar, bătrânul Koțor.

Micul Ivan a crescut în casa lui Iarema, deoarece acesta nu voia să-l lase, că dacă-l lăsa, unde s-ar fi dus?

Ce-i drept, până a mai trăit bunica lui, Maria Kocerha, mama tatălui său dispărut, venea adesea pe la Koțor și i-a rugat să se mute la ea, a vrut să-i dea și o parte din banii pe care i-a primit de la fiul ei, dar ei au rămas la Koțor.

Când micul Ivan a împlinit opt ani, Koțor l-a înfiat și a înscris întreaga sa avere pe el, iar pe urmă l-a trimis la Kolomyia, să învețe meșteșugul icoanelor, să nu trudească ca un rob, lucrând pământul.

Ivona Marteniuk, mama lui, s-a căsătorit cu Vasyl Kociura, după ce murise nevasta acestuia, deoarece îi era milă de cei trei copii orfani.

Vasyl era un bun gospodar și un om foarte de treabă...

Cu greu și-a stăpânit egumenul Feodosie lacrimile și să nu-i spună tânărului zugrav că el, părintele Feodosie, este Ivan Kocerha, tatăl lui.

Dar Ivan Kocerha, cinstitul hoț de cai murise cu șapte-sprezece ani în urmă...

Oare avea vreun rost să-l reînvie?...

Nu avea niciun rost!...

– Dumnezeu să te blagoslovească, fiule! – și-a binecuvântat egumenul fiul și, scoțând dintr-o lădiță din lemn de tisă un

lanțișor de aur cu o cruce, pe care era răstignit un Hristos din aur, l-a pus la gâtul tânărului zugrav. – Asta ca să-ți aduci aminte de părintele Feodosie!

* * *

După ce s-a întors acasă, Ivan Kocerha i-a povestit mamei sale despre Bucovina, despre mănăstirile moldave și despre egumenul Feodosie, care i-a dăruit un lanțișor masiv din aur.

Ivona a privit îndelung lanțișorul, întorcându-l pe toate părțile, de parcă căuta o urmă de ceva pe el, după care a spus:

– Cred că am mai văzut undeva acest lanțișor, dar nu mai țin minte unde... Însă am un sentiment ciudat, cred că l-am mai ținut cândva în mână...

Sfârșit

*Arona (Italia),
martie-august 2005*

O poveste fabuloasă

Literatura scriitorilor ucraineni din România oferă cititorului român o nouă operă de valoare: romanul lui Mihai Hafia Traiste **Konokrad. Onoarea hoților de cai**, în excelenta traducere a Larisei Ispas.

După cum remarcam și cu alt prilej, Mihai Hafia Traista este un scriitor polivalent, un scriitor total, a cărui bogată creație – poezie, proză, dramaturgie, eseu, critică și istorie literară, jurnalism (opere scrise atât în limba sa maternă, adică în ucraineană, cât și în română) – se bucură în egală măsură de aprecierea cititorilor (desigur, acesta este lucrul cel mai important pentru orice scriitor), dar și a criticii literare. Dovadă stau, pe de o parte, cercul tot mai larg al cititorilor săi, iar, pe de alta, numeroasele premii literare, care i-au încununat opera în România și în Ucraina.

În versiune ucraineană, romanul **Konokrad. Onoarea hoților de cai** a apărut atât în România, cât și în Ucraina, unde s-a bucurat de mare succes la publicul cititor, dar și la cronicarii și criticii literari, fiind distins cu prestigiosul Premiu al Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina. De această dată, romanul apare în traducere românească.

Konokrad. Onoarea hoților de cai este o narațiune condensată, foarte alertă, populată cu numeroase personaje, zugrăvite distinct de mîna exersată și sigură a scriitorului, și de aceea devenite vii și inconfundabile. Atmosfera generală a romanului este una fabuloasă, specifică mirificului ținut al Mara-

mureșului, în care eroii lui Mihai Hafia Traista trăiesc, iubesc, urăsc și mor, precum în basmele populare, animate de la un capăt la altul de lupta dintre bine și rău. De altfel, motto-ul romanului ne previne asupra înrudirii lui cu eposul popular: *Foaie verde lemn de prun,/ Spune, spune, moș bătrîn,/ Spune-mi, moș cu barbă sură,/ Spune-mi caii cînd se fură?* (Cîntec popular).

Bineînțeles că în romanul lui Mihai Hafia Traista este vorba, între alte linii narative care se întretaiesc, despre furtul de cai. Dar de unde pînă unde *onoare* la acești hoți, după cum este prevenit cititorul încă din titlul volumului? Da, parcurgînd paginile acestei opere, ne convingem că hoția lor este „reabilitată” de faptul că ei fură, precum în poveștile cu haiduci, numai de la cei bogați și niciodată de la oamenii săraci.

Personajul central al romanului **Konokrad. Onoarea hoților de cai** este Iancu Lupu, un individ crud, un nemernic, fără alt sentiment decît *înavuțirea, cumpărarea de cai furați și posesia*, ca formă a puterii egoiste. Pentru satisfacerea acestor dorințe hrăpărețe, Iancu Lupu nu se dă în lături de la nimic: își ucide propriul frate, pentru a moșteni întreaga avere părintească, își omoară toți concurenții și adversarii, îi lichidează inclusiv pe hoții care-i procură caii doriți, pentru a nu le plăti banii dato-rați. Pentru o completă și convingătoare caracterizare a eroului său, Mihai Hafia Traista descrie gestul simbolic al avariției și egoismului lui Iancu Lupu: „luarea în posesie” a pîrîiașului care traversa unul dintre pămînturile lui. Iar pentru a convinge pe cititor de uscăciunea sufletului negru al acestuia, scriitorul prezintă atitudinea nepăsătoare a lui Iancu Lupu față de un lucru foarte important, mai ales în mediul rural: tînaara Ruxandra pe care o ia de nevastă nu e „fată mare”. Dar lui Iancu nu-i pasă, pentru că, așa cum consideră el toate celelalte „posesiuni” din marea lui avere, și față de Ruxandra nu are alt sentiment, decît acela al unui „posesor”, al unui „stăpîn”.

Deși e un om fără suflet, cum se spune, și un criminal sângeros (ca să nu amintim decât de uciderea fratelui său și a lui Haralambie), Iancu Lupu este un fricos, care tremură pentru viața lui și încearcă să-și salveze pielea și sufletul, îngânând în neștire Psalmul 50 al lui David.

Mai sunt încă cel puțin două elemente, care dau culoare specifică acestui roman al lui Mihai Hafia Traista. Este vorba mai întâi de numele personajelor: hoții de cai Ivan Kocerha și Haralambie (ei nu sunt singurii hoți de cai din **Konokrad. Onoarea hoților de cai**), al evreului Ruben, proprietarul cîrciumii „Potcoava de aur” (sigur că *potcoava*, dacă aici adăstau hoții de cai; niciun nume nu este întâmplător în scrierea lui Mihai Hafia Traista), Dmytro Rusnak, Ilie Liopak, Stepan Haidamak, Ruxandra, Ivona, Vasylo ș.a., dar și, desigur, Iancu Lupu (care, prin cruzimea lui, nu putea fi decât *lup*...). Pe lângă pitorescul acestor nume și a impresiei că nici nu s-ar putea numi altfel, ele corespund într-un tot al arealului maramureșean, în care se desfășoară acțiunea romanului **Konokrad. Onoarea hoților de cai**, sunt adică oamenii locului.

Al doilea element, care nu aparține doar acestui roman, ci și altor opere ale scriitorului Mihai Hafia Traista, este peisajul: toată acțiunea (cu mici trimiteri la Bucovina și Moldova) se petrece în pitorescul Maramureș. Iată cum îl introduce Mihai Hafia Traista în „scena”, pe care se va desfășura acțiunea romanului: „Sub culmile Dealului Doboieș, la o distanță destul de mărișoară de Sighetgrad și de satele așezate prin preajmă, se întindea frumoasa și bogata gospodărie a lui Iancu Lupu. Cîteva zeci de hectare de pămînt, pe care le întretăia, unduindu-se ca un șerpișor, rîul Ronișoara, curgînd umflat de mîndrie că doar el e singurul sub soare, care poate trece peste pămînturile acestuia, fără să ceară voie de la crudul și zgîrcitul gospodar.” Parcă și vezi aievea cele descrise.

În afara acestor calități ale romanului **Konokrad. Onoarea hoților de cai**, trebuie subliniată maniera expunerii: cursivă, tensionată, fără devagări inutile, cu tușe sigure și de aceea credibile. Iar aceasta se datorează talentului lui Mihai Hafia Traista de excelent povestitor. Iar, după cum se știe, romanul fără povestire (poveste) nu e roman. De altfel, lucru valabil nu numai pentru roman, ci pentru orice proză.

Totodată, trebuie remarcată și valoarea traducerii, pe care o realizează Larisa Ispas: fidelă, respectînd normele unei traducei de calitate. Asta și datorită faptului că traducătoarea este o bună cunoscătoare a ambelor limbi: ucraineană și română.

Felul entuziast în care a fost primit imediat după apariție romanul lui Mihai Hafia Traista în versiunea originală, cea în limba ucraineană, de către cititori, dar întîmpinat și de excelente cronici în presa din România și din Ucraina ar trebuie să mă scutească de a insista prea mult în motivarea publicării lui și în limba română. Voi spune totuși că și cititorul român merită să cunoască și să se delecteze cu paginile unei opere valoroase, cum este romanul **Konokrad. Onoarea hoților de cai** al lui Mihai Hafia Traista. De fapt, conducerea Uniunii Ucrainenilor din România și-a făcut întotdeauna un titlu de onoare din popularizarea operelor scriitorilor ucraineni din țara noastră și în versiune accesibilă cititorului român, contribuind astfel la cunoașterea și îmbogățirea culturii ambelor popoare. Și de această dată, cititorul român are un dar de preț.

Corneliu IROD

Cuprins

<i>Proza granițelor deschise</i>	5
Konokrad. Onoarea hoților de cai	9
<i>O poveste fabuloasă</i>	139

